

Conjuntura econòmica de les Illes Balears

Tercer trimestre de 2002

Conjuntura econòmica de les Illes Balears

Tercer trimestre de 2002

Realització:

Alejandro Valdivia Schneider
Maria Marquès Caldentey
Bartomeu Alcover Bisbal

Coordinació:

Tomás Méndez Reyes
Director general de Programació i Ordenació Econòmica

Bartomeu Alcover Bisbal
Cap del Servei de Conjuntura i Planificació

Base de dades:

Amelia Cabellos Barreiro

A debat

Coordinació:

Tomás Méndez Reyes
Director general de Programació i Ordenació Econòmica

Maria Marquès Caldentey
Cap del Servei d'Hisenda Pública

**Direcció General de Programació i Ordenació
Econòmica**
Conselleria d'Hisenda i Pressuposts
GOVERN DE LES ILLES BALEARS
Any 2003

C/ Palau Reial, 17
07001 Palma
Illes Balears

Telèfon: +34 971 176 072
Fax: +34 971 176 074
Adreça electrònica: dgpoe@dgpoe.caib.es

Edita:

GOVERN DE LES ILLES BALEARS
Conselleria d'Hisenda i Pressuposts

Disseny i maquetació: Di7

Dipòsit Legal: PM-1214-2002

	Pàgina
1. Internacional	6
2. Unió Europea	11
3. Espanya	13
4. Balears	17
4.1 Sector primari	17
4.2 Indústria i energia	19
4.3 Construcció	22
4.4 Serveis	23
4.4.1. Comerç i banca	23
4.4.2. Transport	24
4.4.3. Turisme. Viatgers	24
4.4.4. Turisme. Allotjament	25
4.4.5. Turisme. Preus	28
4.4.6. Turisme. Comparació amb altres destinacions competidores	30
4.5 Consum i inversió	31
4.5.1. Consum	31
4.5.2. Inversió	32
4.5.3. Crèdit i estalvi	33
4.6 Preus	34
4.7 Costos laborals	39
4.8 Mercat de treball	39
5. Mallorca	41
6. Menorca	45
7. Pitiüses	49
Notes i abreviacions	53
Agraïments	53
A debat	54
De la Teoria del capital humà a la Societat del Coneixement	54

Principals indicadors econòmics
Tercer trimestre trimestre de 2002

Taxes de variació interanual a preus constants (en %)

	ZONA EURO	ESPANYA	ILLES BALEARS
Producte Interior Brut (PIB)	0,8%	1,8%	0,7%
Taxa d'atur (EPA)	8,3%	11,2%	5,7%
Inflació (setembre)	2,1%	3,5%	3,8%

- La recuperació és més lenta a Europa que als Estats Units... (pàgs. 6 i 11)
- ...encara que Espanya ha mantingut una millor evolució (pàg. 13)
- La conjuntura de la zona euro es reflecteix a l'evolució de les Balears (pàg. 17)
- La construcció es desaccelera però segueix amb el major creixement (pàg. 22)
- Es segueix creant un gran nombre de llocs de feina al sector serveis (pàg. 23)
- Continua disminuint el turisme alemany, però hi ha un important augment dels turistes espanyols i italians (pàgs. 24 i 25)
- Els preus de l'oferta hotelera i complementària continua mantenint el diferencial amb la taxa d'inflació dels països d'origen dels nostres clients (pàg. 30)
- El consum es manté a una taxa al voltant de l'1% (pàg. 31)
- Menorca tingué la conjuntura més dinàmica de l'arxipièlag (pàgs. 41, 45 i 49)
- A debat
De la Teoria del capital humà a la Societat del coneixement (pàg. 54)

Les incerteses que planegen sobre la situació econòmica internacional s'han accentuat durant el tercer trimestre de 2002. Si les expectatives de recuperació s'havien traslladat ja a l'exercici 2003, l'absència de senyals positius en els indicadors d'activitat econòmica, el comportament irregular dels mercats financers, la caiguda de les borses (els retrocessos al llarg dels mesos transcorreguts durant el 2002 arriben a superar el 40% en índex de places significatives com ara París i Frankfurt) i la cautela que suscita un possible conflicte bèl·lic a l'Orient Mitjà, són elements que afegeixen dubtes sobre una possible recuperació de l'economia mundial a curt termini.

Un reflex de la situació apuntada anteriorment el proporcionen els mínims que marquen les rendibilitats del deute públic; el 24 de setembre passat la rendibilitat dels bons del Tresor dels Estats Units va cedir fins al 3,65%, la fita mínima dels darrers quaranta anys.

Tot i així, als mesos d'octubre i novembre s'ha produït una certa recuperació dels principals mercats de renda variable (exceptuant al Japó) imputable, en part, a la publicació de dades de beneficis empresarials als Estats Units millors dels que s'havien anticipat.

Estats Units

L'economia dels Estats Units ha augmentat el seu ritme de creixement fins a un 3,2% interanual al tercer trimestre de 2002.

Aquest comportament favorable s'explica fonamentalment per l'acceleració del consum privat (principalment de béns durables), però contrasta amb l'evolució negativa dels indicadors de confiança dels consumidors. Però cal destacar també l'estancament de les vendes al detall. Tot i així, les vendes al detall continuen creixent per damunt dels nivells assolits als dos primers trimestres de l'any 2002 (3,2% al primer i segon trimestre; 4,8% al juliol i 5,2% a l'agost).

Des del vessant de l'oferta cal destacar el retrocés de la producció industrial (que als mesos de juliol i agost havia assolit taxes positives del 0,4% respecte al mateix període de l'any anterior, quan durant el primer i segon trimestre de 2002 es movia en taxes negatives del -3,7 i -1,3%, respectivament).

Per al conjunt de l'any, l'OCDE estima un creixement del producte interior brut del 2,3% interanual, mentre que la previsió per al 2003 és lleugerament superior (2,6%). Aquestes estimacions coincideixen amb les de la Comissió Europea, que situa el creixement dels Estats Units en el 2,3%, tant per al 2002 com per al 2003.

Durant el tercer trimestre de 2002 la taxa d'atur ha experimentat un creixement moderat fins a situar-se en el 5,7%, mentre que la productivitat ha continuat amb taxes d'avanç elevades (5,3% interanual en el tercer trimestre). Per al conjunt de l'any, l'OCDE estima una taxa d'atur del 5,8%.

L'índex de preus de consum d'octubre se situà en una taxa del 2%, mentre que la inflació subjacent està al voltant del 2,2%. Segons l'OCDE, la taxa d'inflació assolirà l'1,1% en el conjunt del 2002.

Davant aquesta situació i amb absència d'amenaques inflacionistes, la Reserva Federal ha aplicat al novembre de 2002 una forta retallada dels tipus d'interès oficials de mig punt, cosa que els situa en l'1,25%, per ajudar a reactivar l'economia en l'actual situació de debilitat.

Japó

Encara que l'economia japonesa durant el tercer trimestre ha mostrat una desacceleració respecte al trimestre anterior, sobretot per la contribució negativa al creixement del producte imputable al sector exterior ateses les dificultats dels Estats Units i Europa que representen al voltant del 45% de les exportacions nipones, el producte interior brut real no anualitzat ha crescut un 0,7% gràcies al bon comportament del consum privat, lleugerament per damunt del que s'havia previst.

Tot i que per al 2002, les previsions de creixement de l'economia japonesa són negatives (-0,7%, segons l'OCDE; i -0,6%, segons la Comissió Europea), sembla que hi ha coincidència quant al fet que el 2003 el creixement del PIB japonès serà positiu (0,8%, segons l'OCDE; 1,2%, segons la Comissió Europea).

La taxa d'atur al tercer trimestre de 2002 se situa en el 5,4%, i la previsió per al conjunt de l'any 2002 és del 5,5% (OCDE). Tot i així, les perspectives d'evolució del mercat de treball al Japó no són favorables a curt termini.

Pel que fa al comportament dels preus de consum, cal dir que, segons posa en relleu el Butlletí econòmic del Banc d'Espanya del mes de novembre, el ritme de caiguda dels preus de consum es redueix al mes de setembre en un -0,7% interanual i els preus a l'engròs creixen un 0,3% a l'octubre. Per la seva banda, la taxa de variació de l'IPC subjacent continua al voltant del -0,9%.

L'OCDE apunta que el deflactor del PIB japonès pel 2002 serà del -1,0%, mentre que durant el 2003 pot arribar fins al -1,6%.

La borsa de Tòquio continua amb la seva tònica de descensos, arrossegada per les incerteses internes i externes de l'economia japonesa i per la caiguda dels títols bancaris.

Perspectives de l'economia internacional

		PIB		Taxa d'atur		Inflació		Font
		2002	2003	2002	2003	2002	2003	
Estats Units	USA	2,3	2,3	5,8	6,0	1,4	2,0	CEur
Japó	NP	-0,6	1,2	5,2	5,3	-1,4	-1,4	CEur
Unió Europea	UE	1,0	2,0	7,6	7,7	2,3	2,0	CEur
Dinamarca	DK	1,7	2,1	4,2	4,2	1,4	1,5	CEur
Regne Unit	UK	1,6	2,5	5,0	4,9	1,2	1,5	CEur
Suècia	S	1,6	2,2	4,9	5,3	2,1	2,3	CEur
Zona euro	Z€	0,8	1,8	8,2	8,3	2,3	2,0	CEur
Alemanya	D	0,4	1,4	8,1	8,2	1,4	1,5	CEur
Àustria	A	0,7	1,8	4,3	4,3	1,9	1,6	CEur
Bèlgica	B	0,7	2,0	6,8	6,8	1,6	1,4	CEur
Espanya	E	1,9	2,6	11,4	10,9	3,6	2,9	CEur
Finlàndia	SF	1,4	2,8	9,1	9,3	1,9	1,8	CEur
França	F	1,0	2,0	8,8	9,0	1,9	1,8	CEur
Holanda	NL	0,2	0,9	3,1	4,3	3,9	2,8	CEur
Irlanda	IRL	3,3	4,2	4,4	4,9	4,8	3,8	CEur
Itàlia	I	0,4	1,8	8,9	8,9	2,6	2,0	CEur
Portugal	P	0,7	1,2	4,6	5,5	3,5	2,9	CEur
Països candidats a la UE¹	UE+10	2,1	3,6	14,6	14,4	2,9	3,3	CEur
Polònia	PL	0,8	3,2	18,5	18,3	2,1	2,5	CEur
República Txeca	CR	2,2	3,2	8,8	8,8	2,0	1,9	CEur
Hongria	H	3,8	3,4	5,8	5,9	5,2	4,3	CEur
Noruega	N	1,7	1,9	3,6	3,6			FMI
Rússia	R	4,4	4,9					FMI
Suïssa	CH	0,0	1,9	2,7	2,7			FMI

1. Estònia, Letònia, Lituània, Polònia, República Txeca, Eslovàquia, Hongria, Eslovènia, Xipre i Malta.

CEur: Comissió Europea

FMI: Fons Monetari Internacional

Mentrestant, els indicadors econòmics segueixen manifestant una economia de dues velocitats atès que, per una banda, l'activitat dels serveis i de la construcció continua expandint-se, mentre que, l'altra, el sector industrial no acaba de recuperar-se.

Quant a la taxa d'atur, cal dir que ha augmentat lleugerament fins al 5,3%, tot i que les estimacions de la Comissió Europea per al conjunt del 2002 la situen en el 5,0%. Els salaris reals, per la seva banda, han moderat el seu creixement interanual.

Iberoamèrica

A Iberoamèrica la situació econòmica continua essent molt incerta, tant des de la perspectiva internacional com dins la mateixa regió. Tot i així, les variables financeres s'han estabilitzat i es pot dir que poden haver iniciat una senda de recuperació arrossegades per un millor comportament dels mercats desenvolupats, pel manteniment de polítiques ortodoxes a Brasil i també pel nou acord entre el Fons Monetari Internacional i Colòmbia. Pel que fa al cas concret d'Argentina, l'impagament al Banc Mundial ha generat dificultats que s'afegeixen a les incerteses que ja existeixen en aquest país tant en matèria política com en matèria judicial.

La vaga general en què està sumida Veneçuela afegeix un nou element d'incertesa a la situació d'Amèrica Llatina, en particular, i a la situació internacional, en general, en tant que ha repercutit de forma immediata en l'evolució del preu del cru en la darrera part de l'any 2002.

Petroli

Després d'una lleugera moderació en els preus, el preu mitjà mensual del barril de petroli del mar del Nord se situà en 28,4 dòlars al setembre malgrat la desacceleració econòmica, un nivell que no s'assolia des del maig de 2001.

La menor cotització del dòlar enfront de l'euro significà un increment menor del preu del cru en aquesta divisa. A setembre el barril de petroli del mar del Nord tingué un preu mitjà de 29,0 , per sota dels nivells assolits abans del juliol de 2001.

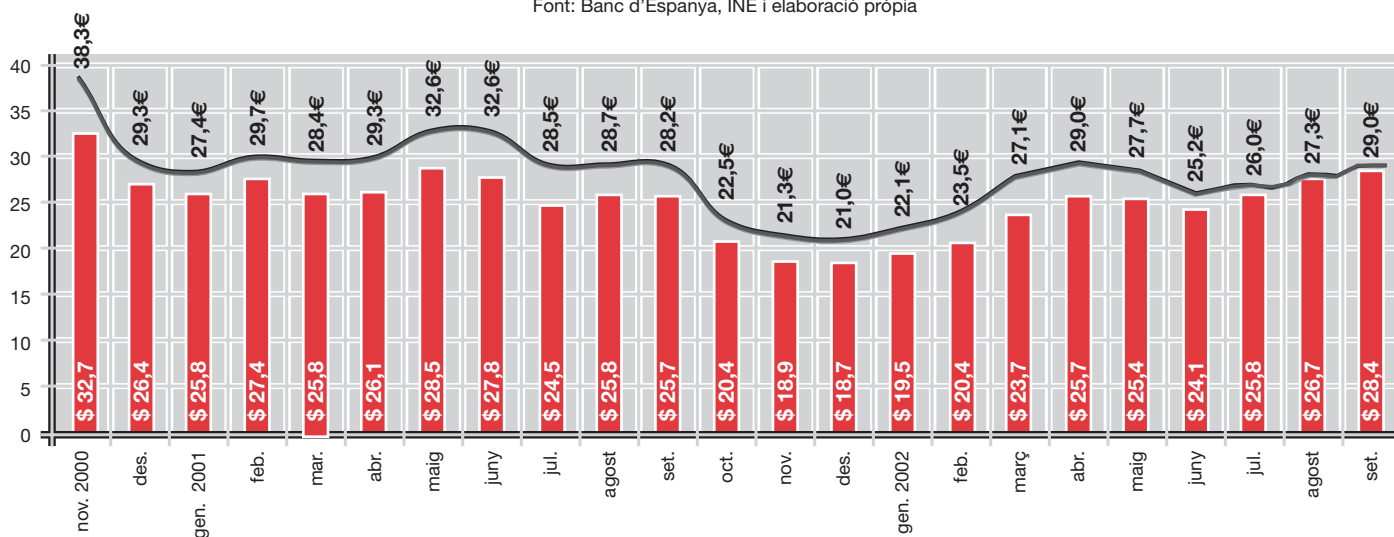
Divises

Entre els mesos de juny i setembre, el dòlar i el franc suís es mantingueren estables enfront de l'euro, mentre que la lliura esterlina s'enfortí un 3,2%.

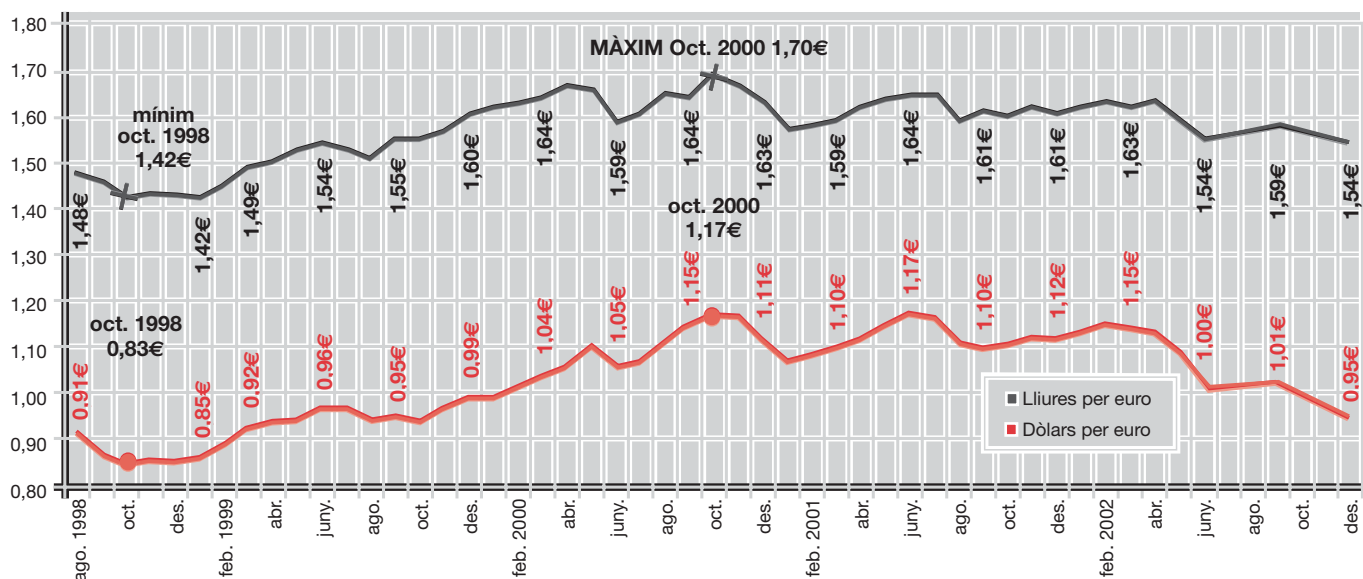
Petroli del mar del Nord, preu per barral en dòlars i en euros

Font: Banc d'Espanya, INE i elaboració pròpia

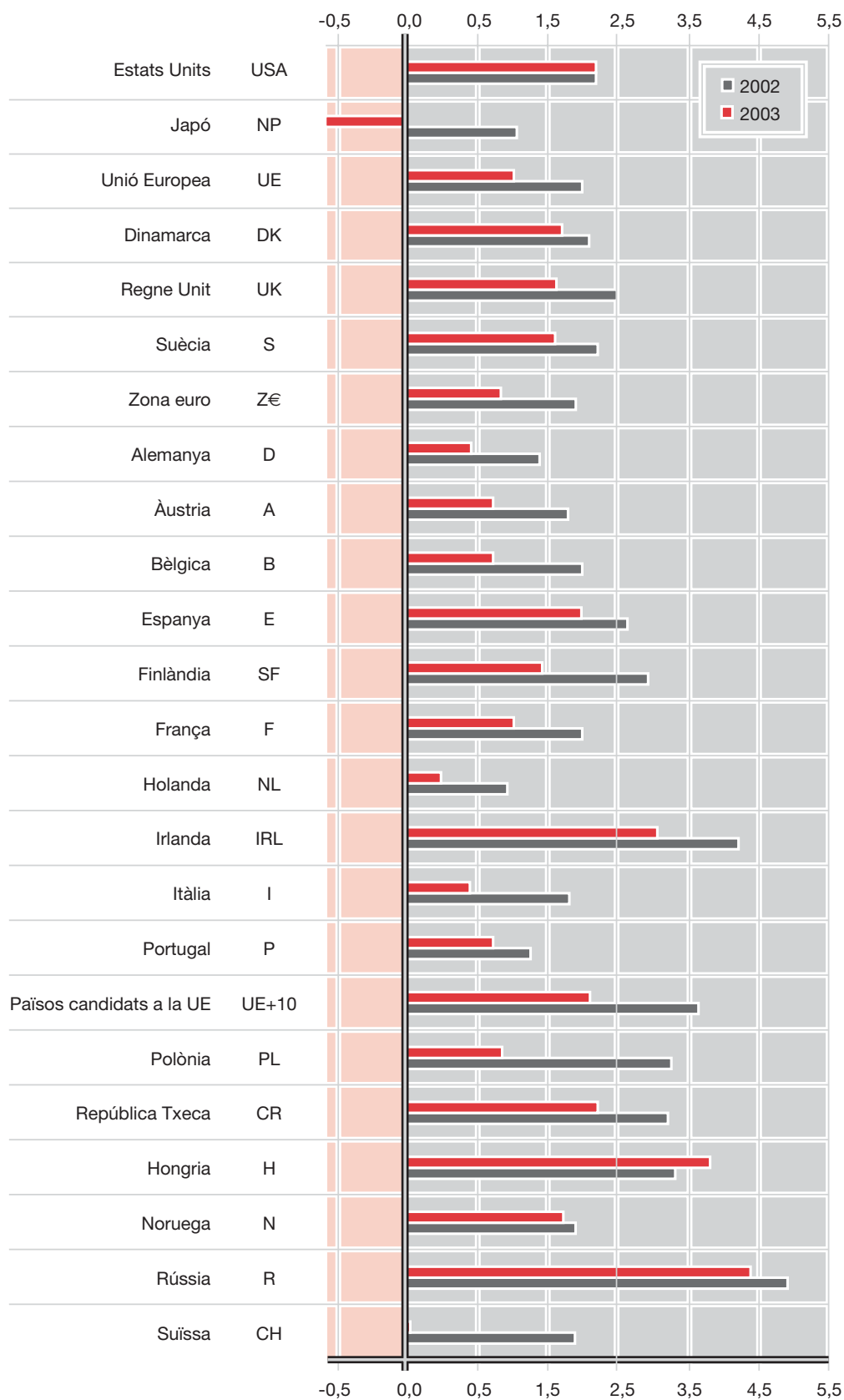
Divises - tipus de canvi mitjà mensual

Font: Banc d'Espanya, i INE

Previsió de creixement del PIB dels principals socis turístics i comercials de les Illes Balears (en %)

Font: Comissió Europea i FMI

Principals indicadors internacionals i de la Unió Europea			
Font: Comissió Europea i Banc d'Espanya		Taxes interanuals	
		1 any enrere	
	Període	Taxa	Taxa
Estats Units			
Producte interior brut ^a	3r trimestre	3,3%	-0,4%
Taxa d'atur	setembre 2002	5,6%	5,0%
Índex de preus de consum	setembre 2002	1,5%	2,6%
Japó			
Producte interior brut ^a	3r trimestre	1,7%	-0,6%
Taxa d'atur	setembre 2002	5,4%	5,3%
Índex de preus de consum	setembre 2002	-0,7%	-0,8%
Regne Unit			
Producte interior brut ^a	3r trimestre	2,0%	1,8%
Taxa d'atur	setembre 2002	5,2%	5,1%
Índex de preus de consum	setembre 2002	1,0%	1,3%
Zona euro			
Producte interior brut ^a	3r trimestre	0,9%	1,3%
Taxa d'atur	setembre 2002	8,3%	8,0%
Índex de preus de consum	setembre 2002	2,1%	2,2%
Alemanya			
Producte interior brut ^a	3r trimestre	0,4%	0,4%
Taxa d'atur ^b	setembre 2002	8,3%	7,8%
Índex de preus de consum	setembre 2002	1,0%	2,1%
França			
Producte interior brut ^a	3r trimestre	1,2%	1,9%
Taxa d'atur	setembre 2002	8,8	8,5%
Índex de preus de consum	setembre 2002	1,8%	1,6%
Itàlia			
Producte interior brut ^a	3r trimestre	0,5%	1,7%
Taxa d'atur	setembre 2002	9,0%	9,3%
Índex de preus de consum	setembre 2002	2,8%	2,1%
Espanya			
Producte interior brut ^a	3r trimestre	1,8%	2,9%
Taxa d'atur	setembre 2002	11,2%	10,6%
Índex de preus de consum	setembre 2002	3,5%	2,3%

a. Taxa de variació del període sobre el mateix període de l'any anterior.

b. Taxa d'atur harmonitzada de la UE.

2. Unió Europea

Regne Unit

L'economia del Regne Unit ha tingut un creixement de l'1,8% en el tercer trimestre de 2002, lleugerament superior a l'enregistrat al trimestre anterior (1,3%). La Comissió Europea estima que el creixement del PIB a preus constants i en taxes de variació anual serà de l'1,6% per al 2002 i del 2,5% per al 2003.

La inflació ha augmentat considerablement al Regne Unit cosa que s'explica fonamentalment per les fortes pujades en els preus dels habitatges, que superen el 30% interanual. A l'octubre la inflació se situa en el 2,3%, tot i que les estimacions de la Comissió per al conjunt del 2002 parlen d'una taxa de variació anual dels preus de consum de l'1,2%.

Zona euro

Tal com apuntà la Comissió Europea en el seu informe *Previsions econòmiques de tardor de la Comissió (2002-2004) per a la zona euro i la Unió Europea* el novembre de 2002, la recuperació econòmica de la zona euro que, d'una manera prometedora començà al primer trimestre de 2002, no s'ha traduït malauradament en una acceleració de l'expansió econòmica durant la resta de l'any.

Segons la Comissió això s'explica per dos factors principals. En primer lloc, perquè el cicle econòmic encara no ha tocat fons i es necessita un cert temps per tal que es notin les conseqüències tant d'un excés de demanda com d'un excés d'oferta i l'actual cicle pareix estar condicionat per factors d'oferta. De fet, l'ajust podria haver estat més ràpid si l'economia de la Unió Europea fos menys rígida i més competitiva i permetés respostes tant des del vessant del mercat de treball com des del vessant dels preus més flexibles.

El segon factor és que l'enfonsament dels mercats financers i les tensions a l'Orient Mitjà han augmentat les incerteses i han minvat la confiança dels agents econòmics, la qual cosa ha repercutit directament o indirectament en el creixement econòmic de la zona euro.

Les nombroses incerteses sobre la recuperació de l'activitat econòmica i sobre les perspectives inflacionistes han fet que el Consell de Govern del Banc Central Europeu mantingués sense alterar els tipus d'interès oficials a la zona de l'euro en el 3,25% durant un període de temps més perllongat del que alguns experts preveien.

Però el fet que la taxa d'inflació al conjunt de la zona hagi mostrat signes de millora ha permès el 5 de desembre rebaixar els tipus oficials en mig punt percentual fins al 2,75%.

Les darreres dades disponibles en el moment d'elaborar aquest Butlletí, quant al creixement del producte interior brut de la zona de l'euro en el tercer trimestre de 2002, el situen en una taxa de creixement interanual del 0,8%, mentre que, en termes intertrimestrals, se situa en el 0,3% –la mateixa taxa enregistrada en el segon trimestre de 2002–.

Per la seva banda, les previsions de la Comissió Europea i l'OCDE per al conjunt del 2002 situen el creixement del producte interior brut de la zona euro en el 0,8%, i per al 2003 per sota del 2%, xifra lleugerament inferior a la previsió que es manejava el segon trimestre de l'any 2002.

En el tercer trimestre, la contribució al creixement de la demanda interna continuà creixent, encara que a un ritme molt baix, i el sector exterior va ser el principal suport al creixement, amb un augment de les exportacions (2,5%) superior al de les importacions (1,2%).

Els indicadors econòmics més recents indiquen una continuïtat d'aquesta tendència: demanda interna dèbil (creixement en taxa interanual del 0,3% el tercer trimestre) i impuls econòmic en mans de la demanda externa (la contribució de la demanda exterior neta al creixement del PIB real és del 0,5%) .

Cal destacar que l'indicador que recull informació sobre les matriculacions de vehicles se situa al tercer trimestre de 2002 en un 3%, per sota dels nivells enregistrats a l'octubre de 2001.

Des del punt de vista de l'oferta, cal dir que la debilitat de la conjuntura econòmica actual de la zona euro es nota tant en el sector de la indústria com en el de la construcció i els serveis. Tot i així, els indicadors econòmics disponibles ofereixen senyals bastant desiguals.

El Butlletí econòmic del Banc d'Espanya de novembre de 2002 exposa que mentre que els resultats de les enquestes de confiança industrial de la Comissió Europea i l'índex de directors de compres del sector manufacturer i de serveis mostren un lleuger augment a la segona meitat del 2002, l'indicador de confiança del sector de serveis i dels consumidors registren un important retrocés, i se situen en nivells propers als mínims anuals.

Quant a l'evolució dels preus, la moderació de l'increment dels preus dels components no energètics ha reduït el creixement de l'IPSEBENE (índex de preus dels serveis i dels béns elaborats no energètics) fins al 2,4% a l'octubre.

Per la seva banda, la taxa interanual de variació de l'índex harmonitzat de preus de consum (IHPC) se situa en el 2,1% al setembre, encara que persisteixen les tensions inflacionistes arran de l'acceleració dels

preus dels béns energètics i del comportament dels preus del petroli.

La Comissió Europea estima que el nivell d'inflació a la zona euro assolirà el 2,3% per al conjunt de l'any 2002 i preveu una millora durant el 2003 que el situa en un 2,0%. L'OCDE, per la seva banda, el situa en el 2,2 i l'1,9%, respectivament.

En qualsevol cas, les perspectives sobre l'evolució futura dels preus depenia fins al tercer trimestre de 2002 de l'evolució de la situació a l'Orient Mitjà. En el quart trimestre de 2002 la situació ha empitjorat notablement: les incerteses al voltant d'un possible conflicte, juntament amb els problemes de subministrament a conseqüència de la vaga general a Veneçuela (cinquè exportador mundial de cru), han fet que el preu del barril brent en dòlars arribés a situar-se al voltant dels 30 dòlars.

Quant al comportament dels costos laborals, les primeres dades disponibles indiquen que la tendència alcista que s'inicià al quart trimestre de 2001 podria haver-se estabilitzat. Així, per exemple, les dades sobre la remuneració per assalariat mostren una desacceleració del 2,8% en el primer trimestre al 2,6% en el segon. La productivitat del factor treball ha augmentat un 0,1% en el segon trimestre en taxa interanual (enfront del descens del 0,4% del primer trimestre). Ambdós fets han provocat la reducció del creixement dels costos laborals unitaris des del 3,1% del primer trimestre fins al 2,5% del segon.

La taxa d'atur de la zona euro augmentà una dècima a l'octubre (fins a assolir el 8,4% de la població activa), l'OCDE estima una taxa interanual del 8,3% per al conjunt de l'any.

Per altra banda, els indicadors disponibles fins ara apunten un creixement de l'ocupació negatiu pel conjunt del tercer trimestre, cosa que s'explicaria tant per l'efecte retardat de la passada desacceleració de l'activitat econòmica, com per una recuperació més lenta del que s'esperava. Quant a les expectatives de crei-

xement de l'ocupació i segons les enquestes d'opinió elaborades per la Comissió Europea, les perspectives de millora segueixen essent molt moderades en la segona meitat del 2002.

Principals economies de la zona euro

El creixement del producte interior brut per al tercer trimestre de 2002 fou del 0,4% per a Alemanya, del 0,8% per a França i del 0,5% per a Itàlia.

L'OCDE estima un creixement del PIB per al 2002 del 0,4% per a Alemanya, de l'1,0% per a França i del 0,3% per a Itàlia. Les previsions de creixement per al 2003 apunten una millora generalitzada en aquests tres països, de tal manera que s'espera que Alemanya pugui créixer durant aquest exercici a l'1,5%; França a l'1,9%; i Itàlia a l'1,5%.

Les estimacions de creixement de la Comissió Europea pel 2002 coincideixen pràcticament amb les de l'OCDE. A Alemanya i França la coincidència és total i en el cas d'Itàlia li atribueix una dècima més, és a dir, un creixement del 0,4% per al 2002.

Quant a la taxa d'atur, Alemanya i França s'han mantingut estables als mesos d'agost i setembre, en què han assolit un 8,3% i un 8,8%, respectivament. Per a Itàlia, les darreres dades disponibles (juliol de 2002) situen la taxa d'atur en el 9,0%.

Per al conjunt del 2002, la Comissió Europea estima la taxa d'atur d'Alemanya (nombre d'aturats en percentatge sobre la població civil activa) en el 8,1%; la de França en el 8,8%, i la d'Itàlia en el 8,9%.

Finalment, i pel que fa a la inflació, durant el setembre de 2002 se situa en l'1,0% a Alemanya; l'1,8% a França; i el 2,8% a Itàlia, segons dades de l'Eurostat.

La Comissió Europea estima que la taxa de variació anual per al conjunt del 2002 d'aquest indicador serà de l'1,4% per Alemanya; de l'1,9% per França; i del 2,6% en el cas d'Itàlia.

Segons dades de la Comptabilitat nacional trimestral (CNTR) de l'INE, el producte interior brut a preus de mercat –en taxes calculades sobre sèries corregides d'efectes estacional i calendari– ha assolit al tercer trimestre de 2002 l'1,8% de variació en taxa interanuals.

L'estimació de creixement de PIB a preus constants de l'economia espanyola que la Comissió Europea fa per al conjunt de l'exercici 2002 és de l'1,9%, mentre que la previsió per al 2003 el situa en un 2,6%. Per la seva banda, l'OCDE estima per al 2002 un creixement del PIB a preus de mercat de l'1,8%, i preveu un creixement del 2,5% per al 2003.

Demanda

Des del punt de vista de la demanda, i segons es desprèn de la CNTR, el consum privat ha continuat la seva pèrdua de dinamisme però de forma menys intensa que a la primera meitat del 2002. Així, la despesa en consum final de les llars se situà a l'1,5% en el tercer trimestre, mentre que assolí taxes del 2,4% i de l'1,7% al primer i segon trimestre respectivament.

En aquest sentit, la debilitat en el consum d'alguns béns durables continua. Així, les matriculacions d'automòbils de turisme caigueren novament durant els mesos de juliol i agost al voltant del 7,5%. En el període de gener a agost la caiguda fou del 8,8%, i va ser un dels descensos més acusats pel que fa als països de la unió Europea, únicament superat per Itàlia.

Altres indicadors, com el de vendes del comerç al detall cresqueren entorn del 3,9%, en termes reals. Alhora, s'aprecia en els darrers mesos un major dinamisme, tant pel que fa al grup no alimentari com a les grans superfícies.

Les previsions de l'OCDE per al 2002 situen el consum privat i el consum públic en l'1,8% i el 2,1% respectivament, mentre que preveu una millora en ambdós el 2003 (2,6%, en el cas del consum privat; 2,7%, en el cas del consum públic).

Quant a la formació bruta de capital fix ha mostrat taxes de creixement positives al llarg dels tres trimestres de 2002, malgrat que la inversió en béns d'equipament ha presentat taxes interanuals negatives al voltant del -5,5%, -5,1% i -4,1%, respectivament. No hi ha senyals clars de recuperació en aquest sentit, ateses les negatives tendències de creixement observades tant en la producció interior com en les importacions de béns d'aquesta naturalesa. En qualsevol cas, les estimacions de la Comissió Europea per al conjunt del 2002 en relació amb la formació bruta de capital fix en equipaments situa la variació anual d'aquest component de la demanda en el -3,9%, mentre que preveu una millora durant el 2003, que el situa en unes taxes positives del 2,0%.

El comportament de la construcció, que se situa en una taxa de creixement del 4,8% al tercer trimestre, ha estat un factor clau per compensar el perfil fortament decreixent de la inversió en béns d'equipament i aconseguir així que, al tercer trimestre, la formació bruta de capital fix mostrés una taxa positiva de l'1,5%.

Així, la contribució al creixement del producte interior brut de la demanda interna en termes de comptabilitat nacional trimestral és de l'1,8% en el tercer trimestre d'enguany.

Per la seva banda, la demanda externa neta queda pràcticament equilibrada, sense contribuir ni positivament ni negativament al creixement del PIB. La taxa de variació de les exportacions i de les importacions al tercer trimestre fou del 3,9% i del 3,8%, respectivament. Segons dades del Registre de Duanes, les exportacions de béns s'incrementaren un 6,2% en termes reals en el conjunt del tercer trimestre, enfront del descens experimentat en la primera meitat de l'any. Així queda també reflectit a les dades de l'INE: mentre que al primer i segon trimestre de 2002 les exportacions es movien en taxes negatives del -2,8% i -1,3%, respectivament, en el tercer trimestre assoleixen una taxa positiva del 3,9%.

Segons exposa el Butlletí econòmic del Banc d'Espanya de novembre de 2002, en els nou primers mesos de l'any 2002 les exportacions a zones extra-comunitàries s'incrementaren un 2,5%, en termes reals, i destaquen sobretot les vendes als països del centre i de l'est d'Europa. Per la seva banda, les exportacions dirigides als països de la Unió Europea minvaren un 1,4%, encara que al tercer trimestre s'ha produït una reactivació de les exportacions en quasi tots els països d'aquesta zona.

Pel que fa a les importacions, han augmentat un 8,4% en termes reals en el període comprès entre el juliol i el setembre, i destaquen per components les compres de béns de consum no alimentari i dels béns intermedis no energètics.

Les xifres acumulades des de gener fins al darrer mes amb dades disponibles –agost de 2002– donen un saldo comercial deficitari de -19.733 milions d'euros, un 11,7% inferior al del mateix període de l'any anterior (-22.342 milions d'euros). El saldo de serveis, rendes i transferències corrents (11.917 milions d'euros) deixa el saldo de la balança de pagaments per compte corrent en -7.816 milions d'euros. Per la seva banda, el saldo de la balança de pagaments per compte de capital en xifres acumulades de gener a agost de 2002 és de 5.109 milions d'euros. Així, el saldo del compte corrent i de capital queda en -2.707 milions d'euros a l'agost de 2002.

Segons les estimacions de l'OCDE per al 2002, la contribució del sector exterior al creixement del PIB serà nul·la.

Oferta

Des de la perspectiva de l'oferta, i segons dades de la comptabilitat nacional trimestral, la variació en tant per cent a preus constants per branques econòmiques durant el tercer trimestre de 2002 foren: del -1,9% per a l'*agricultura i pesca*; del 8,6% per a l'*energia*; del 0,9% per a la *indústria*; del 5,4% per a la *construcció*, i del 2,0% per als serveis, amb un 1,6% per als *serveis de mercat* i un 3,2% per als *serveis de no mercat*.

Les dades disponibles del tercer trimestre de 2002 mostren com el ritme de creixement de l'economia espanyola s'ha desaccelerat en aquest període.

La branca de la *indústria* ofereix senyals contradictoris, tot i que en els darrers mesos han aparegut signes de certa recuperació en aquest sector. L'indicador de clima industrial (ICI) ha millorat sensiblement en els darrers mesos. Per la seva banda, la taxa de variació anual de l'índex de producció industrial ha millorat respecte als trimestres anteriors (-0,6% i -0,9% el primer i segon trimestre de 2002) i s'ha situat en un 0,5% positiu.

Quant al percentatge d'utilització de la capacitat productiva, és del 78,4% en el tercer trimestre, i assoleix el 80,3% a principis del quart trimestre segons dades disponibles a l'hora d'elaborar aquest Informe.

Per sectors d'activitat, les més afavorides són les *indústries del paper i arts gràfiques, fusta i mobles, instruments de precisió, i siderúrgia i electricitat i gas*. I al contrari, s'han produït caigudes importants en la producció d'*equips informàtics, calçat i confecció, cuiro, material electrònic, vehicles automòbils i altre material de transport*.

L'indicador sintètic de la construcció (ISCO) se situa en el tercer trimestre en el 3,1% en taxes de variació anual, per sota del 4% corresponent al primer trimestre i també per sota del comportament previsible al quart trimestre, que el situa en el 3,3%. L'indicador de producció en la construcció d'Eurostat es redueix considerablement en el tercer trimestre de 2002 fins a l'1,6%, molt per sota del 7,1% i del 5,5% del primer i segon trimestre respectivament. El consum aparent de ciment millora respecte al trimestre precedent i assoleix una taxa de variació anual del 5,7%.

Això és indicatiu que la *construcció* segueix essent encara una activitat que gaudeix d'una base sòlida. Tot i així, els resultats de l'Enquesta de conjuntura del Ministeri de Ciència i Tecnologia mostraven durant l'agost un refredament en aquest sector.

Quant a la branca dels *Serveis*, l'indicador sintètic de serveis ha remuntat al tercer trimestre de 2002 fins al 2,5%, segons dades del Ministeri d'Economia, superant l'1,9% enregistrat al segon trimestre de l'any. Dins aquesta branca d'activitat, cal destacar el mal comportament del turisme. En aquest sentit, i tot i que el nombre de turistes procedents de l'exterior augmentà

lleugerament de gener a agost, la caiguda dels ingressos s'ha deixat notar, fonamentalment per la reducció de l'estada mitjana i de les pernoctacions en establiments turístics d'allotjament. En altres sectors dels *serveis* els resultats disponibles mostren comportaments desiguals.

Mercat de treball

El nombre d'afiliats a la Seguretat Social durant el mes d'agost es va situar en aproximadament 16.277.000, mentre que al mes de novembre aquesta xifra augmentava lleugerament fins als 16.369.000 afiliats. És destacable el fet que els autònoms creixin a un ritme estable i bastant per sota del de l'ocupació assalariada. Així, i per al tercer trimestre del 2002, la taxa de variació anual en termes percentuals dels afiliats al règim general de la Seguretat Social fou del 3,2%.

Per altra banda, i segons l'Enquesta de població activa (EPA), l'economia espanyola ha generat 116.200 nous llocs de feina durant el tercer trimestre de 2002. Tot i que aquesta és una dada significativa, suposa un retall del ritme d'avanç respecte del segon trimestre, donat que s'ha passat de créixer el 2,3% a créixer l'1,8% als darrers tres mesos.

El comportament relativament positiu del mercat de treball es posa en relleu també en l'Enquesta de conjuntura laboral. De fet el creixement interanual dels efectius laborals se situa en un 3,6% interanual, mig punt per damunt de l'enregistrat en el trimestre precedent. També augmentaren un 3,4% interanual les hores treballades en el tercer trimestre.

Tot i aquesta millora del clima laboral, el cert és que aquest fet no acaba de reflectir-se en les xifres de col·locacions enregistrades a l'INEM, que disminuïren un 4,0% al mes d'agost. En termes qualitatius cal destacar que mentre que al llarg del 2001 varen augmentar considerablement les contractacions indefinides en detriment dels contractes temporals, al llarg de l'any 2002 la situació és inversa.

La taxa d'atur enregistrat ha millorat sensiblement respecte del trimestre anterior. Així, mentre que durant el segon trimestre assolí el 7,1%, es reduí fins al 6,6% en el tercer trimestre de l'exercici en curs. La taxa d'atur en percentatge sobre la població activa ha passat del 8,6% al 10,5 i al 14,8%, al primer, segon i tercer trimestre de 2002 respectivament.

La millora de la situació ha estat general en totes les branques productives, tot i que el ritme d'augment de l'atur es manté especialment elevat a la construcció i els *serveis*.

Així, la branca de la *construcció* ha vist passar les taxes de creixement interanual de creació de llocs de feina des del 4,2% fins a l'1,9% en un sol trimestre. Aquesta evolució contrasta amb les dades d'afiliacions a la Seguretat Social que, en el tercer trimestre, enregistraren un creixement interanual del 6,6%.

Per la seva banda, la major creació neta de llocs de feina va correspondre a la branca dels *serveis*, tant de *mercat* com de *no mercat*, encara que el ritme de creixement interanual en aquesta branca es va esmorteir, i va passar del 3,7% al 2,9%.

L'ocupació a la *indústria*, després de tres trimestres consecutius de caigudes, cresqué un 0,6% en termes interanuals.

Quant a la branca *agrària* i *pesquera*, en els mesos d'estiu continuà la destrucció de llocs de treball a ritmes similars als del segon trimestre de l'any.

Finalment, en el tercer trimestre de 2002, la població activa augmentà en 196.100 persones, cosa que no s'allunya gaire dels resultats assolits un any enrere, fet que manté estabilitzada la taxa de creixement interanual en el 3,1%. Atenent la desagregació per edats, cal destacar la major incorporació al mercat de treball de les persones entre 30 i 44 anys en els dos últims trimestres, després de quasi no haver crescut durant l'any 2001 (0,2%).

Les estimacions de la Comissió Europea apunten un creixement de l'ocupació total (en taxes de variació anual) de l'1,3% per al 2002, i preveuen un 1,8% per al 2003.

Pel que fa a la taxa d'atur, les estimacions per al 2002 la situen en l'11,4%, mentre que l'any 2003, les previsions són al voltant del 10,9%.

Preus i costos laborals

L'índex de preus de consum (IPC) se situà en el 3,5% al tercer trimestre de 2002, tot i que les darreres dades

disponibles apunten que podria assolir el 4,0% al quart trimestre de l'any. L'IPC subjacent (és a dir, l'IPC un cop exclosos l'energia i els aliments no elaborats) es mouria al voltant del 3,7%. D'aquesta manera, el diferencial d'inflació entre Espanya i la zona euro a partir dels IPC harmonitzats seria de l'1,5% durant el tercer trimestre de 2002, amb una tendència a l'alça durant el quart trimestre de l'any fins a l'1,7%. En aquest sentit, les expectatives sobre el comportament de l'IPC per al conjunt de l'any 2002 són preocupants a curt termini. La Comissió Europea estima que la inflació a Espanya assolirà el 3,6% per al conjunt de l'any en curs, mentre que per al 2003 preveu que l'índex de preus de consum en percentatge de variació anual se situï en el 2,9%.

Quant a l'índex de preus industrials la taxa de variació anual és del 0,8%, lleugerament per sota del que es preveu per al quart trimestre de 2002. Es pot dir que el creixement interanual dels preus industrials ha estat relativament moderat.

La pujada salarial mitjana pactada en els convenis de 2002 durant el tercer trimestre de l'any és del 3,0%, segons el Ministeri de Treball i Afers Socials. Per branques d'activitat, els augments més considerables han tingut lloc a la *construcció* (3,7%) i als *serveis* (3,9%), mentre que a la *indústria* l'increment salarial s'ha mantingut al voltant del 2,8%.

En canvi l'índex de cost laboral per persona és del 4%, tant en el primer com en el segon trimestre de 2002 (a l'hora de tancar aquest informe no es disposa de la data del tercer trimestre).

Evolució i perspectives de l'economia espanyola.

Dades corregides d'efectes estacionals i de calendari. Taxes de variació interanual a preus constants de 1995 (en %)

	2000	2001	2002	2003	2001 per trim.				2002 per trim.		
					I	II	III	IV	I	II	III
Despesa en consum final	4,2	2,6	2,1	2,9	2,6	2,4	2,8	2,7	2,5	2,0	1,8
Despesa en consum final de les llars	3,9	2,5	1,9	2,9	2,4	2,3	2,8	2,7	2,4	1,7	1,5
Despesa en consum final de les ISFLLL	4,6	1,2			4,8	1,6	-0,4	-1,0	-1,0	-0,3	0,3
Despesa en consum final d'AP	5,0	3,1	3,0	3,0	3,2	2,8	3,1	3,1	3,1	3,1	3,2
Formació bruta del capital fix	5,7	3,2	1,7	3,8	5,1	3,9	2,6	1,3	0,8	1,1	1,5
Béns d'equipament	4,7	-1,2	-1,8	3,2	3,4	-0,2	-2,8	-5,0	-5,5	-5,1	-4,1
Construcció	6,2	5,8	4,7	4,3	6,4	6,4	5,7	4,8	4,0	4,4	4,8
Altres productes	6,0	3,4			4,2	4,0	3,4	2,0	2,0	1,5	1,5
Variació d'existències ²	-0,1	0,0	0,0	0,0	-0,4	0,2	-0,6	0,6	0,2	0,0	0,1
Demanda interna²	4,5	2,8	2,1	3,1	2,9	3,0	2,2	3,0	2,3	1,7	1,8
Exportació de béns i serveis	10,1	3,4	-0,6	4,0	9,8	4,6	2,1	-2,3	-2,8	-1,3	3,9
Exportació de béns (FOB)	10,0	2,3			8,8	3,7	1,2	-3,9	-3,3	-1,8	5,7
Exportació de serveis	10,2	6,0			12,1	6,7	4,4	1,5	-1,5	-0,1	-0,3
Importació de béns i serveis	10,6	3,5	-0,6	4,4	8,5	6,4	-0,2	-0,1	-1,6	-2,0	3,8
Importació de béns (FOB)	10,5	3,0			8,3	5,7	-1,0	-0,5	-2,0	-2,2	4,4
Importació de serveis	11,0	6,2			9,8	9,7	3,6	1,9	0,4	-1,1	1,2
Aportació del sector exterior			0,0	-0,2							
PIB a preus de mercat	4,2	2,7	2,2	3,0	3,0	2,4	3,0	2,3	2,0	2,0	1,8
Branques agrària i pesquera	1,6	-3,1			-2,9	-3,7	-0,5	-5,5	0,9	-0,7	-1,9
Branques energètiques	4,3	2,8			4,2	2,8	1,6	2,7	7,6	9,6	8,6
Branques industrials	4,0	1,2			0,8	1,4	3,0	-0,4	-2,0	-1,8	0,9
Construcció	6,4	5,4			5,9	5,7	5,2	4,8	4,4	4,6	5,4
Branques dels serveis	4,0	3,2			3,3	3,5	3,3	2,7	2,4	2,4	2,0
Serveis de mercat	4,2	3,3			3,6	3,7	3,4	2,5	2,2	2,2	1,6
Serveis de no mercat	3,3	2,9			2,5	2,7	3,1	3,5	3,2	2,9	3,2
Imposts nets sobre els productes	5,1	2,4			5,3	-2,9	0,5	6,6	3,6	3,0	-1,9
IVA que grava els productes	5,1	2,5			5,8	-5,7	-0,5	10,9	4,7	3,6	-3,1
Imposts nets sobre els productes importats	6,8	0,4			5,0	2,4	-3,1	-2,3	-7,1	-5,1	-4,4
Altres impostos sobre els productes	5,0	2,1			4,3	2,6	2,7	-1,0	1,9	2,5	0,5
Ocupació (en llocs de feina equivalents a temps complet)	3,4	2,4	1,1	1,8	3,5	2,3	1,9	1,8	1,3	1,5	1,4
Branques agrària i pesquera	-3,1	0,4			3,9	0,6	-1,6	-1,2	-5,0	-5,4	-5,2
Branques energètiques	0,0	-2,7			-1,2	-2,3	-3,3	-3,8	-4,4	-3,3	-1,7
Branques industrials	2,8	1,6			3,3	2,0	1,3	-0,2	-1,9	-0,7	0,5
Construcció	7,0	5,4			5,4	6,6	4,7	5,0	4,8	3,6	1,4
Branques de serveis	3,8	2,4			3,3	2,0	2,0	2,2	2,3	2,5	2,3
Serveis de mercat	4,4	2,3			2,6	1,9	2,3	2,5	2,6	2,7	2,3
Serveis de no mercat	2,5	2,4			4,9	2,2	1,2	1,5	1,7	2,0	2,3
Atur (% població activa nova EPA)²					10,9	10,4	10,3	10,5	11,5	11,1	11,4
Índex de preus de consum					3,9	4,2	3,4	2,7	3,1	3,4	3,5
(darrer mes del període ³)											
Font	INE		MinEco		INE				INE		

ISFLLL. Institucions sense finalitat de lucre, llevat de les llars.

AP. Administracions públiques.

MinEco: Ministeri d'Economia.

1. Aportació al creixement del PIB a preus de mercat.

2. Per al 2001, base 1992. Per al 2002, nova metodologia, base 2001.

4. Balears

En el tercer trimestre de 2002 el producte interior brut (PIB) de les Illes Balears assolí una taxa interanual del 0,7%, per sota de la taxa assolida per al conjunt d'Espanya (1,8%) i de la zona euro (0,8%) però per sobre de la Unió Europea (0,4%).

Per al conjunt de l'any 2002, es preveu, ara per ara, que el creixement se situarà al voltant de l'1%.

Evolució i perspectives de l'economia balear.

Font: Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

Taxes de variació interanual del PIB a preus constants (en %)

	2001 per trimestres				2001	2002 per trimestres				2002 (a)
	I	II	III	IV		I (e)	II (e)	III (a)	IV	
PIB	3,5	3,3	3,2	2,9	3,2	1,3	0,9	0,7		

e: estimació. a: avanç. p: previsió.

4.1. Sector primari

Evolució del sector primari

Taxes de variació interanual del PIB
a preus constants (en %).

Font: Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

La tardor continuà amb forta pluviositat, fet que afectà de manera diversa els diferents conreus.

D'una banda, dificultà la sembra i collita d'hortalisses.

D'altra banda, dificultà també la sembra de cereals, de forma que els conreus d'ordi i de blat, que s'havien de sembrar a finals de novembre, han estat substituïts per altres de cicle més curt. En els pitjors dels casos es retirà voluntàriament el 50% de les terres, màxim permès per la política agrària comunitària (PAC) de la Unió Europea.

L'alta pluviositat ha afavorit el creixement del farratge per al bestiar.

Cal destacar també que el fort augment dels preus en el mercat al detall (vegeu l'apartat 4.6. Preus) no s'ha vist reflectit en un increment similar dels preus percebuts per agricultors, ramaders i pescadors. En el conjunt d'Espanya, els preus mitjans percebuts pels agricultors s'han reduït fins a un 6% el mes d'agost, cosa que significa que s'han incrementat els marges dels intermediaris.

A l'agricultura el nombre d'afiliats ha minvat lleugerament, mentre que resta estable la baixa taxa d'atur del sector. L'augment de la immigració extracomunitària no ha resolt la manca de mà d'obra, ja que una vegada aconseguit el permís de treball són molts els que s'estimen més canviar la feina per d'altres millor remunerades en altres branques de l'economia. Per intentar pal·liar aquesta situació, el nou conveni laboral preveu augmentos per sobre de l'IPC, a més d'activitats socials, i adaptació de la jornada i de les vacances a les festes religioses pròpies.

Sobre la situació actual i l'estructura del sector primari, es recomana la lectura de Les activitats agràries, pesqueres i forestals a les Illes Balears del Sr. Antoni Miquel Lucas i Vidal, publicat per la Conselleria d'Agricultura i Pesca del Govern Balear, any 2002.

 Indicadors del sector agrari i pesquer	3r trimestre		acumulat any agrícola. Setembre 2001 a agost 2002		Font
	Nombre	Variació	Nombre	Variació	
Facturació elèctrica (MWh)	↘ 21,434	-9,1%	→ 69.790	-1,3%	Gesa-Endesa
Gasoli B, vendes en milers de litres	↗ 22.781	13,5%	↗ 75.731	7,5%	CLH
↗ Afiliats a la SS, sense règim especial mar	→ 6.998	-1,1%	↘ 6.867	-2,2%	TTSS
Aturats registrats al subsector agrari (mitjana)	→ 105	0,0%	→ 123	-0,1%	SOIB
Matriculació de tractors industrials	↘ 17	-46,9%	↘ 94	-9,6%	DGT
↗ Afiliats al règim especial de la mar ¹	→ 2.313	-0,6%			TTSS
Autònoms en règim especial de la mar ¹	↘ 345	-5,1%			TTSS
Aturats registrats subsector pesquer (mitjana)	↘ 10	-35,4%			ISM

1. Inclou pesca i transport marítim.

Mercat exterior

El valor de les vendes dels dos principals productes agraris de Balears mostrarà taxes de creixement negatives pel que fa als primers nou mesos de l'any. Hi hagué una menor producció de patata per mor de les fortes pluges del mes d'abril. D'altra banda, la desaceleració de l'economia mundial provocà una menor demanda dels productes alimentaris que s'elaboren amb goma de garrofi, com és el cas dels gelats.

Pel que fa a les exportacions de formatge, augmentaren el seu valor malgrat que no el seu pes. Es tracta

bàsicament de les exportacions d'una fàbrica d'Alaior per al mercat italià.

El valor de les vendes a l'exterior d'altres productes tradicionals de les Illes, però amb poca importància econòmica, com ara els vins i licors, i les ametlles, també registraren taxes de creixement negatives. En el primer cas, perquè l'import unitari de les begudes alcohòliques facturades fou menor, ja que el pes augmentà; mentre que en el cas de les ametlles l'augment del preu pagat no fou suficient per contrarestar la menor quantitat exportada.

Exportacions – principals mercaderies agrícoles exportades des de les Balears gener a setembre 2002

Font: Consell Superior de Cambres de Comerç d'Espanya i Direcció Territorial de Comerç a les illes Balears del Ministeri d'Economia

Producte	Principals mercats exteriors	Pes (tones)	Variació en el pes	Import (milers d'euros)	Variació en l'import
Formatge	↗ Total	1.197	0,2%	3.881	6,1%
	Itàlia	1.169	-0,8%	3.769	4,7%
Patates	↘ Total	15.030	-19,0%	7.613	-22,2%
	Dinamarca	2.146	-33,5%	1.318	-20,3%
	Regne Unit	9.872	-20,5%	5.273	-23,4%
Goma de garrofi	↘ Total	1.300	-7,2%	7.957	-8,7%
	Alemanya	313	41,5%	2.147	33,8%
	EUA	140	-21,3%	938	-15,0%
	Japó	255	43,3%	1.817	35,5%
	Holanda	164	10,1%	1.140	22,8%
Ametlles	↘ Total	99	-35,1%	377	-26,4%
Vins i licors	↘ Total	227	7,8%	550	-28,6%

Evolució de la indústria i l'energia

Taxes de variació interanual en cicle – tendència del PIB a preus constants (en %)

Font: Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

2001 per trimestres				2001	2002 per trimestres				2002
I	II	III	IV		I	II	III	IV	
2,4	2,7	2,5	2,2	2,5	1,0	0,7	0,6		

e: estimació. a: avanç.

Augmentà la feblesa de la demanda exterior i del consum, cosa que afectà especialment les branques de la indústria, que va mostrar una taxa de creixement (0,6%) lleugerament inferior a la del trimestre anterior.

Els indicadors mostraren certa estabilitat, amb un manteniment en el nombre d'assalariats, la facturació elèctrica i l'indicador de producció industrial.

Els índexs de l'Enquesta d'opinions empresarials mostraren un clima de pessimisme, amb reduccions en les carteres de comandes. La tendència de la producció, malgrat que encara negativa, mostra una millora respecte de l'any anterior.

Els costos laborals per hora efectiva augmentaren substancialment, a causa del fort increment del cost per treballador i mes, com del fet que el nombre d'hores pagades es mantingué mentre que el d'efectives es reduí.

Indicadors del sector de la indústria i l'energia	3r trimestre		acumulat any		Font
	Nombre	Variació	Nombre	Variació	
Afiliats SS per compte d'altri, mitjana	➔ 26.210	-0,6%	➔ 26.056	-0,7%	TTSS
Facturació elèctrica (MWh)	➔ 82.989	0,6%	➔ 244.119	1,8%	Gesa-Endesa
Facturació elèctrica branca de l'energia	↗ 6.879	49,7%	↗ 18.938	11,0%	Gesa-Endesa
Facturació elèctrica branca de la indústria ¹	↘ 65.655	-3,0%	➔ 193.361	-0,8%	Gesa-Endesa
Indicador de la producció industrial, mitjana	➔ 110,6	0,4%	➔ 111,7	1,0%	DGPOE
Índexs de l'Enquesta d'opinions empresarials, mitjana					
Cartera de comandes – total branca industrial	↘ -79,7	-45,3	↘ -56,9	-50,4	MCYT
Cartera de comandes – béns de consum	↘ -95,0	-76,3	↘ -63,7	-70,4	MCYT
Tendència de la producció	↗ -17,0	35,7	↗ 0,2	18,0	MCYT
Cost laboral per hora efectiva, €	↗ 13,07	7,3%	↗ 12,26	7,5%	INE
Cost salarial total per hora efectiva, €	↗ 9,72	6,9%	↗ 8,98	7,0%	INE
Altres costos per hora, €	↗ 3,35	8,4%	↗ 3,28	8,9%	INE
Cost total per assalariat i mes, €	↗ 1.836,22	5,1%	↗ 1.773,33	5,7%	INE
Cost salarial ordinari per assalariat i mes, €	↗ 1.215,66	4,5%	↗ 1.197,50	4,8%	INE
Hores pactades per assalariat i mes	➔ 166,0	-0,1%	➔ 166,1	0,2%	INE
Hores pagades per assalariat i mes	➔ 166,9	-0,1%	➔ 166,8	0,1%	INE
Hores efectives per assalariat i mes	↘ 140,5	-2,5%	➔ 144,8	-1,7%	INE

1. Facturació elèctrica en el sector industrial, excepte subsector energètic: revenedor, generació d'electricitat i de gas i extracció de carbó.

Cal destacar el fort increment de la facturació elèctrica a la branca de l'energia (increment del 49,7%), mentre que es reduí a la industrial (reducció del 3,0%).

Dins la indústria, destacà l'augment en la facturació elèctrica als sectors relacionats amb la construcció, com és el cas del de *ciments, calç i guixos* (augment del 1,9%) i del de *totxos, teules, vidre i porcellana* (augment del 66,3%).

La majoria de la resta de sectors varen tenir menor consum energètic, i destaca pel seu pes l'evolució de la indústria d'*alimentació, begudes i tabac* (-5,2%) i de *fusta, mobles, suro i plàstics* (-2,8%).

Facturació elèctrica per subsectors, en MWh Font: Gesa-Endesa.	3r trimestre			acumulat any		
	Nombre	Variació	% sobre total	Nombre	Variació	% sobre total
Generació d'electricitat i gas	↗ 6.879	49,7%	9,5%	↗ 18.938	11,0%	8,9%
Siderúrgia, fosa, metal·lúrgia	→ 2.506	1,2%	3,0%	↗ 10.106	10,3%	4,1%
Ciments, calç, guixos	→ 18.063	1,9%	21,8%	↘ 55.229	-3,4%	22,6%
Totxos, teules, vidre i porcellana	↗ 4.093	66,3%	4,9%	↗ 13.623	11,9%	5,6%
Química, petroquímica	↘ 1.588	-48,6%	1,9%	↘ 5.628	-29,0%	2,3%
Maquinària, construcció naval, aparells elèctrics i cotxes	↘ 505	-9,3%	0,6%	↗ 1.910	6,5%	0,8%
Alimentació, begudes i tabac	↘ 25.495	-5,2%	30,7%	→ 64.649	1,2%	26,5%
Tèxtil, calçat, cuir	↘ 3.100	-11,5%	3,7%	↘ 9.307	-10,9%	3,8%
Fusta, mobles, suro, plàstics	↘ 7.761	-2,8%	9,4%	→ 24.759	-0,5%	10,1%
Paper, arts gràfiques	↘ 2.544	-15,1%	3,1%	↗ 8.150	7,6%	3,3%
Branca de la indústria	↘ 65.655	-3,0%	90,5%	→ 193.361	-0,8%	91,1%
Total energia i indústria	→ 72.534	0,4%	100,0%	→ 212.299	0,2%	100,0%

Mercat exterior

El principal sector exportador de la indústria balear, el del calçat, patí la reducció del consum privat que es registrà als seus principals mercats, com és el cas d'Alemanya, França, Itàlia, Bèlgica, Japó i els Estats Units. Dins els mercats tradicionals, només al Regne Unit, amb una millor conjuntura econòmica que la dels mercats esmentats, augmentaren les vendes.

La menor demanda als mercats tradicionals impulsà la cerca de nous mercats, amb importants augments en les facturacions a Grècia i Portugal.

Aquesta evolució negativa al sector del calçat afectà la subcontractació de labors que fa el sector al Marroc, de manera que durant els nous primers mesos de l'any les exportacions de *pell preparada* en aquest país també minvaren.

Pel que fa a la roba i *complements de cuir*, de menor importància quantitativa, l'evolució fou positiva, sobretot pel que fa al mercat italià.

La conjuntura del mercat americà i de la cotització de l'euro enfront del dòlar són determinants a l'hora d'a-

nalitzar les xifres de vendes de *bijuteria i de joieria*. Als Estats Units, les vendes de bijuteria, principalment menorquina, s'incrementaren un 40,4%; mentre que les de joieria, que inclou les labors amb perles de Manacor, es reduïren un 64,2%. Aquesta reducció fou compensada amb un important creixement de les vendes a França.

Per la seva banda, i amb relació amb el sector de la bijuteria menorquina, les vendes exteriors de *campanes i campanetes* restaren estables.

L'exportació d'aixetes que inclou la producció feta a Binissalem, es reduí un 6,2%. En tot cas cal recordar que es tracta d'una empresa integrada en un grup internacional, per la qual cosa l'evolució de les seves vendes depèn tant de la conjuntura dels mercats com de la gestió global de l'empresa.

Finalment, es continuaren registrant increments en les exportacions de mobles, lligades bàsicament a l'equipament d'establiments hotelers amb seu a Balears, i que inclou tant la producció de l'arxipèlag com la comercialització de mobles produïts a altres indrets.

Exportacions – principals béns industrials exportats des de les Balears gener a setembre 2002

Font: Consell Superior de Cambres de Comerç d'Espanya i Direcció Territorial de Comerç del ministeri d'Economia

Producte	Principals destinacions	Import (milers d'euros)	Variació
Pell preparada	↘ Total	6.315	-34,6%
	Marroc	5.996	-34,1%
Roba i complements de cuir	↗ Total	3.079	26,5%
	Itàlia	492	185,1%
	Japó	463	-30,4%
Calçat	↘ Total	114.879	-7,4%
	Alemanya	13.218	-8,3%
	Andorra	1.484	12,6%
	Austràlia	1.128	274,4%
	Àustria	1.465	-23,9%
	Bèlgica	4.557	-6,2%
	Dinamarca	1.800	189,4%
	Estats Units	3.154	-27,5%
	França	22.139	-27,5%
	Grècia	2.289	64,7%
	Holanda	1.956	10,8%
	Hong Kong	2.605	2,1%
	Itàlia	18.815	-4,9%
	Japó	8.167	-28,2%
	Marroc	3.250	-30,6%
	Portugal	4.950	37,5%
	Regne Unit	11.199	18,4%
	Suècia	1.287	10,6%
	Suïssa	3.105	22,0%
	Taiwan	2.128	25,1%
Bijuteria	↗ Total	12.131	4,1%
	Estats Units	4.918	40,4%
	França	3.349	-4,0%
Joieria	↘ Total	4.997	-2,8%
	Estats Units	1.051	-64,2%
	França	2.223	192,9%
Campanes, campanetes i similars de metalls comuns	→ Total	5.260	-0,9%
	França	922	-5,6%
Aixetam i similars	↘ Total	9.458	-6,2%
	Alemanya	1.567	-14,7%
	Àustria	1.056	20,9%
	França	1.934	7,1%
	Hongria	1.416	-21,1%
Mobles	↗ Total	3.445	22,4%
	Mèxic	1.324	821,5%

Evolució del sector de la construcció.

Taxes de variació interanual
en cicle - tendència del PIB
a preus constants (en %)

Font: Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

2001 per trimestres				2001	2002 per trimestres				2002
I	II	III	IV		I	II	III	IV	
7,2	6,9	6,9	6,0	6,8	3,0	2,4	2,2		

e: estimació.

a: avanç

En el tercer trimestre de l'any la branca de la construcció registrà un creixement del 2,2%. De manera inversa a l'evolució observada al conjunt d'Espanya, representa una disminució respecte del segon trimestre, i és clarament inferior a les taxes obtingudes l'any passat.

El nombre de treballadors per compte d'altri, així com la facturació elèctrica mostraren certa estabilitat, tot i que l'acumulat de l'any presenta increments.

Per altra banda, indicadors d'activitat avançats, com ara el nombre de visats al Col·legi d'Arquitectes, les hipoteques sobre habitatges urbans projectats o la licitació oficial publicada indiquen una projecció de l'activitat cap a la moderació.

Tot i així, l'increment en els preus de l'habitatge continua essent substancial, i mostra una insuficiència de l'oferta i marge per al creixement.

Resultà també significatiu l'increment en el cost laboral per hora efectiva, degut tant a l'augment del cost per assalariat i mes com a la reducció en el nombre d'hores efectives per assalariat i mes sense que variés el nombre d'hores retribuïdes.

Indicadors de la construcció	3r trimestre		acumulat any		Font
	Nombre	Variació	Nombre	Variació	
Afiliats a la SS per compte d'altri, mitjana	➔ 41.196	1,8%	➔ 43.833	2,1%	TTSS
Facturació elèctrica					
Construcció i obres públiques (MWh)	➔ 12.585	-0,7%	➔ 44.165	21,8%	Gesa-Endesa
Fabricació de ciments, calç i guixos (MWh)	➔ 18.063	1,9%	➔ 55.229	-3,4%	Gesa-Endesa
Fabricació de totxos, teules, vidre i porcellana (MWh)	➔ 4.093	66,3%	➔ 13.623	11,9%	Gesa-Endesa
Consum de ciment (en tones)	➔ 207.399	-9,8%	➔ 755.903	-16,3%	Oficemen
Venda de ciment (en tones)	➔ 192.525	-7,1%	➔ 684.713	-12,0%	Oficemen
Projectes visats al Col·legi d'Arquitectes ¹	➔ 1.797	-11,4%	➔ 6.252	-9,5%	COAB
Habitatges visats al Col·legi d'Arquitectes ¹	➔ 1.677	-45,7%	➔ 7.941	-22,5%	COAB
Habitatges per projecte al Col·legi d'Arquitectes ¹	➔ 0,93	-38,7%	➔ 3,78	-15,1%	COAB
Licitació oficial per data de publicació en butlletins (milers d'euros)	➔ 106.020	-7,0%	➔ 250.216	4,9%	SEOPAN
Hipoteques en finques urbanes sobre habitatges projectats	➔ 700	-21,7%	➔ 2.519	0,0%	INE
...en milers d'euros	➔ 69.253	-21,7%	➔ 258.914	9,4%	INE
Hipoteques en finques urbanes sobre solars	➔ 295	217,2%	➔ 587	7,1%	INE
...en milers d'euros	➔ 25.250	-41,4%	➔ 99.965	-7,6%	INE
Preu de l'habitatge nou (€/m²)	➔ 1.553,2	13,9%	➔ 1.553,2	13,9%	MinFom
Preu de l'habitatge usat (€/m²)	➔ 1.251,1	17,0%	➔ 1.251,1	17,0%	TINSA
Cost laboral per hora efectiva, €	➔ 12,36	15,5%	➔ 11,27	11,9%	INE
Cost salarial total per hora efectiva, €	➔ 8,94	6,0%	➔ 8,53	5,7%	INE
Altres costos laborals per hora efectiva, €	➔ 3,52	11,7%	➔ 3,31	12,4%	INE
Cost total per assalariat i mes, €	➔ 1.633,15	6,8%	➔ 1.621,80	6,7%	INE
Cost salarial ordinari per assalariat i mes, €	➔ 1.065,85	5,7%	➔ 1.054,51	6,1%	INE
Hores pactades per assalariat i mes	➔ 167,7	-0,2%	➔ 167,8	-0,7%	INE
Hores pagades per assalariat i mes	➔ 167,7	-0,3%	➔ 167,7	-0,8%	INE
Hores efectives per assalariat i mes	➔ 132,2	-7,6%	➔ 144,5	-4,6%	INE

1. Excepte turístics i industrials.

4.4. Serveis

Evolució dels serveis.

Taxes de variació interanual
en cicle - tendència del PIB
a preus constants (en %)

Font: Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

2001 per trimestres				2001	2002 per trimestres				2002
I	II	III	IV		I	II	III	IV	
3,2	3,0	3,1	3,0	2,7	1,2	0,8	0,6		

e: estimació

a: avanç

La branca dels serveis continuà mostrant un feble creixement, encara que diferenciat segons el subsector. Així, mentre que el comerç i la banca apunten cap a un manteniment i fins i tot una millora, els sectors relacionats amb el turisme continuen patint la disminució de la demanda.

Tot i així continuà augmentant el nombre d'afiliats a la Seguretat Social, sense que, a diferència de les branques abans analitzades, disminuís el nombre d'hores efectives per assalariat i mes. Això permeté que el cost laboral per hora de feina efectiva augmentés de forma paral·lela al cost mensual per assalariat.

Indicadors del sector dels serveis	3r trimestre		acumulat any		Font
	Nombre	Variació	Nombre	Variació	
Afiliats a la SS per compte d'altri, mitjana ¹	↗ 276.935	2,1%	↗ 245.683	2,3%	TTSS
Facturació energia elèctrica (MWh)	↘ 634.859	-2,8%	↘ 707.808	-1,5%	Gesa-Endesa
Cost laboral total per hora efectiva, €	↗ 11,85	5,7%	↗ 11,52	5,3%	INE
Cost salarial total per hora efectiva, €	↗ 8,88	4,5%	↗ 8,61	4,5%	INE
Altres costs per hora efectiva, €	↗ 2,97	9,6%	↗ 2,91	7,6%	INE
Cost total per assalariat i mes, €	↗ 1.688,40	5,0%	↗ 1.157,44	4,2%	INE
Cost salarial ordinari per assalariat i mes, €	↗ 1.657,85	4,6%	↗ 1.140,32	2,8%	INE
Hores pactades per assalariat i mes	→ 161,1	0,0%	→ 159,3	-0,3%	INE
Hores pagades per assalariat i mes	→ 161,5	0,0%	→ 159,7	-0,2%	INE
Hores efectives per assalariat i mes	→ 142,5	-0,6%	→ 144,0	-0,6%	INE

1. Sèrie revisada. Inclou règim especial de la llar des de gener de 2001.

4.4.1 Comerç i banca

La menor activitat de l'economia sembla no haver afectat la confiança dels agents.

Les vendes al detall continuaren creixent a taxes al voltant d'entre el 3,5% i el 4,0%, malgrat que això no es traduís en una major ocupació.

Per altra banda, el crèdit continuà augmentant a taxes elevades, al voltant del 20% –sense que minvés el consum, que també s'incrementà a una taxa semblant. L'increment en el preu de l'habitatge ha permès mantenir el consum i incrementar el deute, i ha servit per mantenir la confiança dels agents.

Comerç i banca	3r trimestre		acumulat any		Font
	Nombre	Variació	Nombre	Variació	
Comerç al detall					
Índex de vendes al detall, base 2001	↗ 120,9	3,7%	↗ 104,5	3,8%	INE
Índex d'ocupació, base 2001	→ 103,5	1,1%	→ 100,7	0,5%	INE
Institucions de crèdit i estalvi					
Crèdits de bancs, caixes i cooperatives d'estalvis (milions d'euros) – Per acumulat, mitjana de l'any	↗ 17.322	18,3%	↗ 16.861	16,7%	BE
Hipoteques -- nombre	↗ 6.955	28,2%	↗ 21.566	14,8%	INE
Hipoteques – import, milers d'euros	↗ 681.841	20,9%	↗ 2.235.436	26,4%	INE
Dipòsits en bancs, caixes i cooperatives de crèdit (milions d'euros) – Per acumulat, mitjana de l'any	↗ 12.337	6,2%	↗ 11.771	7,7%	BE

Al mes de setembre hi havia 1.078 oficines d'institucions de crèdit, amb una evolució cap a la reducció

en el nombre d'oficines bancàries i l'increment en el de caixes d'estalvis.

Institucions de crèdit i estalvi	Setembre		Variació respecte	Variació respecte
Font: Banc d'Espanya	Nombre		a juny	al desembre 2001
Oficines de bancs	516	➔	-1	➡ -10
Oficines de caixes d'estalvis	537	↗	+8	↗ +17
Oficines de cooperatives de crèdit	25	➔	+1	➔ +1
Total	1.078	↗	+8	↗ +8

4.4.2 Transport

Transport aeri

Arran de la desacceleració econòmica mundial i dels atemptats terroristes de l'11 de setembre, continua registrant-se a Europa menor tràfic aeri de passatgers, i en el nostre cas s'afegeixen condicionants particulars de l'evolució turística (vegeu apartat 4.4.6. Comparatiu amb altres destinacions competidores).

En el cas de les mercaderies, cal esmentar a més les menors exportacions de calçat, normalment transportat per aquest mitjà, atès el seu caràcter de temporada i el seu pes i la grandària reduïts en relació amb el seu valor.

Transport marítim

Com ja s'ha apuntat en anteriors butlletins, bona part dels viatgers han canviat l'avió per altres mitjans, com ara el vaixell, el tren o el cotxe (vegeu apartat 4.4.6. Comparatiu amb altres destinacions competidores). En el cas de les Balears, es registrà un notable increment en el nombre de passatgers per via marítima, encara que sembla que un dels motius principals és la creació i l'augment de línies regulars entre les Illes i amb la Península per part de diferents navilieres.

Transport aeri	3r trimestre		acumulat any		Font
	Nombre	Variació	Nombre	Variació	
Passatgers arribats per via aèria	➡ 5.302.822	-6,2%	➡ 10.573.116	-7,6%	AENA
Transport de mercaderies, quilograms	➡ 9.073.173	-10,5%	➡ 22.238.375	-11,8%	AENA
...amb destinació/origen a Espanya	➡ 7.673.156	-8,1%	➡ 18.928.781	-9,8%	AENA
...amb destinació/origen a l'estranger	➡ 1.398.968	-22,0%	➡ 3.308.545	-22,1%	AENA
Vendes de querosè, quilolitres	➡ 208.647	-12,8%	➡ 417.035	-13,6%	CLH
Transport marítim					
Passatgers línia regular Illes-continent	↗ 462.818	10,5%	↗ 867.410	6,7%	CITIB
Passatgers creuers turístics	↗ 264.389	21,3%	↗ 467.748	16,8%	CITIB
Mercaderies — entrades i sortides, en tones	↗ 3.229.341	9,54%	↗ 8.907.641	6,68%	APB

4.4.3 Turisme. Viatgers

Via aèria

Es manté el nombre de passatgers procedents del Regne Unit, que esdevé el primer origen de passatgers arribats a les Illes. Part d'aquesta estabilitat ve donada pel major dinamisme de l'economia britànica respecte de les continentals, per l'evolució positiva en el tipus de canvi de la lliura amb l'euro, i pel fet que, essent també una illa, no es pot accedir a altres destinacions turístiques mediterrànies per via terrestre.

Les mateixes raons, però amb signe contrari, contribueixen a explicar la diferència amb l'evolució en el

nombre de passatgers per via aèria arribat des d'Alemanya, que, de forma semblant al que succeeix a altres destinacions turístiques de característiques similars a la nostra, mostra una variació força negativa (-15,9% en el període de gener a setembre).

La menor afluència de turisme alemany ha estat compensada en part per l'increment en el turisme nacional, mercat al qual tradicionalment s'acudeix com a refugi quan minven els d'altres nacionalitats.

També es compensà amb un increment en el nombre de passatgers procedents d'Itàlia, que esdevé el tercer ori-

gen estranger en nombre de passatgers. En aquest cas s'ha captat part del turisme que tradicionalment feia viatges de grans distàncies, a més de ser resultat de la cerca de nous mercats substituïdors dels tradicionals. La resta d'origens mostren també una evolució negativa, excepte pel que fa a Irlanda, Noruega, Finlàndia i Portugal, tots ells mercats de menor relleu.

Via marítima

Com ja hem destacat, part dels viatjants han substituït enguany l'avió pel vaixell o el cotxe. En el cas de Balears, es registrà un increment del 12,6% en el nombre de passatgers estrangers, i del 9,2% en el d'espanyols.

Passatgers arribats a les Illes		3r trimestre			acumulat any			Font						
		Nombre	Variació	% sobre total	Nombre	Variació	% sobre total							
✈️ Per via aèria														
UK	Regne Unit	➡	1.785.295	-1,6%	36,0%	➡	3.186.945	-1,8%	34,2%	AENA				
D	Alemanya	⬇	1.306.982	-15,4%	24,6%	⬇	2.797.818	-15,9%	30,0%	AENA				
I	Itàlia	↗	242.138	8,8%	4,9%	↗	357.361	13,3%	3,8%	AENA				
F	França	⬇	121.321	-11,1%	2,4%	⬇	234.754	-10,5%	2,5%	AENA				
B	Bèlgica	⬇	77.945	-13,4%	1,6%	⬇	122.503	-13,1%	1,3%	AENA				
NL	Holanda	⬇	84.749	-12,3%	1,7%	⬇	146.553	-9,0%	1,6%	AENA				
CH	Suïssa	⬇	73.874	-19,1%	1,5%	⬇	150.610	-16,7%	1,6%	AENA				
S	Suècia	⬇	88.838	-18,2%	1,8%	⬇	175.453	-16,1%	1,9%	AENA				
X	Altres països	↗	398.276	2,9%	8,0%	➡	695.781	0,6%	7,5%	AENA				
✈️	Total arribats en vols internacionals					⬇	4.179.418	-7,7%	84,3%	⬇	7.867.778	-8,4%	84,3%	AENA
E	Espanya (només turistes)	↗	522.770	24,4%	10,5%	↗	1.052.355	8,9%	11,3%	CITIB				
✈️	Total via aèria	⬇	4.702.188	-5,0%	94,9%	⬇	8.920.133	-6,7%	95,6%					
🚢 Per via marítima														
✈️	Estrangers	↗	62.198	12,6%	1,3%	↗	96.925	6,3%	1,0%	CITIB				
E	Espanyols	↗	191.616	9,2%	3,9%	↗	314.415	13,4%	3,4%	CITIB				
✈️	Total via marítima	↗	253.814	10,0%	5,1%	↗	411.340	11,7%	4,4%	CITIB				
✈️	Total	⬇	4.956.002	-4,3%	100,0%	⬇	9.331.473	-7,0%	100,0%					

4.4.4 Turisme. Allotjament

Pernotacions

La menor aflluència turística es reflectí en el nombre de pernoctacions, tant en establiments hotelers com en apartaments turístics. La reducció es concentrà en les pernoctacions de viatgers no residents a Espanya (-9,7%), mentre que les dels residents tingueren una disminució menor (-2,1%).

Encara que de menor pes relatiu, els establiments de turisme rural i els càmpings continuaren registrant una evolució molt positiva.

En el període de gener a setembre el nombre total de pernoctacions s'ha reduït un 10,9%.

Viatgers

De forma paral·lela a l'observada a l'epígraf anterior, es registrà una disminució en el nombre de viatgers resi-

dents a l'estranger i un increment en el dels residents a Espanya. Així, el nombre dels primers es reduí un 8,2%, mentre que el dels segons augmentà un 8,9%. Com a resultat, el nombre total de viatgers minvà un 7%.

Estada mitjana

L'estada mitjana dels allotjats en establiments hotelers restà pràcticament estable. L'acurçament de l'estada en apartaments fou compensada amb un acurçament d'aquesta estada als establiments de turisme rural.

Els viatgers residents a Espanya registraren una durada de l'estada mitjana de 4,7 dies, per sota de la meitat de la durada en el cas dels residents a l'estranger (9,3 dies), cosa que explica que malgrat l'augment en el nombre de viatgers espanyols no s'hagi pogut compensar la reducció en la xifra de pernoctacions de no residents.

 Establiments turístics Font: INE	3r trimestre			acumulat any		
	Nombre	Variació	% sobre total	Nombre	Variació	% sobre total

Nombre de pernoctacions

Establiment hotel·ler	↘	23.813.496	-7,0%	78,1%	↘	42.092.858	-10,0%	79,8%
Apartament turístic	↘	6.451.800	-11,9%	21,2%	↘	10.302.903	-15,1%	19,5%
Turisme rural	↗	118.243	15,4%	0,4%	↗	209.347	30,0%	0,4%
Càmping	↗	105.958	6,9%	0,3%	↗	132.849	7,6%	0,3%
 Total pernoctacions	↘	30.489.497	-8,0%	100,0%	↘	52.737.963	-10,9%	100,0%

Nombre de viatgers

Establiment hotel·ler	↘	2.870.735	-7,2%	83,5%	↘	5.600.072	-8,4%	85,8%
Apartament turístic	↘	532.551	-3,2%	15,5%	↘	869.325	-11,3%	13,3%
Turisme rural	↘	16.424	-16,8%	0,5%	↗	39.111	9,5%	0,6%
Càmping	↗	17.752	23,0%	0,5%	↗	21.886	13,6%	0,3%
 Total viatgers	↘	3.437.462	-7,0%	100,0%	↘	6.530.394	-8,6%	100,0%

Estada mitjana (dies)

Establiment hotel·ler	→	8,3	0,1%	→	7,5	-1,7%
Apartament turístic	↘	12,1	-9,0%	↘	11,9	-4,3%
Turisme rural	↗	7,2	38,8%	↗	5,4	18,7%
Càmping	↘	6,0	-13,1%	↘	6,1	-5,3%
 1 Estada mitjana (dies)	→	8,9	-1,6%	→	8,1	-1,8%

 Turisme internacional Font: INE	3r trimestre			acumulat any		
	Nombre	Variació	% sobre total	Nombre	Variació	% sobre total

Nombre de pernoctacions

Establiment hotel·ler	↘	21.755.114	-8,9%	77,3%	↘	37.715.382	-11,4%	78,6%
Apartament turístic	↘	6.231.736	-12,6%	22,2%	↘	10.015.981	-15,4%	20,9%
Turisme rural	↗	94.788	15,4%	0,3%	↗	178.044	31,6%	0,4%
Càmping	→	49.793	-0,6%	0,2%	↘	61.685	-5,9%	0,1%
 Total pernoctacions	↘	28.131.431	-9,7%	100,0%	↘	47.971.092	-12,2%	100,0%

Nombre de viatgers

Establiment hotel·ler	↘	2.493.303	-8,9%	82,5%	↘	4.663.886	-10,4%	84,2%
Apartament turístic	↘	507.702	-4,5%	16,8%	↘	834.340	-12,2%	15,1%
Turisme rural	↘	12.175	-15,8%	0,4%	↗	31.918	10,5%	0,6%
Càmping	↗	7.549	16,0%	0,5%	→	8.763	1,9%	0,2%
 Total viatgers	↘	3.020.729	-8,2%	100,0%	↘	5.538.907	-10,5%	100,0%

Estada mitjana (dies)

Establiment hotel·ler	→	8,7	0,1%	→	8,1	-1,1%
Apartament turístic	↘	12,3	-8,4%	↘	12,0	-3,7%
Turisme rural	↗	7,8	37,1%	↗	5,6	19,1%
Càmping	↘	6,6	-14,3%	↘	7,0	-7,6%
 1 Estada mitjana (dies)	→	9,3	-1,6%	→	8,7	-1,8%

E	Turisme nacional	3r trimestre			acumulat any		
		Nombre	Variació	% sobre total	Nombre	Variació	% sobre total

Font: INE

Nombre de pernoctacions

Establiment hotel·ler	↘	1.662.640	-4,3%	84,7%	↘	3.981.734	-4,6%	91,1%
Apartament turístic	↗	220.064	10,9%	11,2%	↘	286.927	-3,2%	6,6%
Turisme rural	↗	23.455	15,3%	1,2%	↗	31.753	23,4%	0,7%
Càmping	↗	56.164	14,5%	2,9%	↗	71.163	22,8%	1,6%
 Total pernoctacions	↘	1.962.323	-2,1%	100,0%	↘	4.371.577	-4,0%	100,0%

Nombre de viatgers

Establiment hotel·ler	↘	377.432	7,5%	90,6%	↗	936.186	3,5%	94,4%
Apartament turístic	↗	24.849	33,8%	6,0%	↗	34.984	15,2%	3,5%
Turisme rural	↘	4.249	-19,8%	1,0%	↗	7.192	5,4%	0,7%
Càmping	↗	10.158	28,1%	2,4%	↗	13.123	23,1%	1,3%
 Total viatgers	↗	416.688	8,9%	100,0%	↗	991.485	4,1%	100,0%

Estada mitjana (dies)

Establiment hotel·ler	↘	4,4	-11,0%		↘	4,3	-7,9%	
Apartament turístic	↘	8,9	-17,1%		↘	8,2	-15,9%	
Turisme rural	↗	5,5	43,8%		↗	4,4	17,0%	
Càmping	↘	5,5	-10,6%		→	5,4	-0,2%	
 Estada mitjana (dies)	↘	4,7	-10,1%		↘	4,4	-7,9%	

Ocupació

En consonància amb l'evolució en el nombre de pernoctacions, es registraren menors percentatges d'ocupació en tots els establiments turístics excepte en el cas dels càmpings.

Destaca la menor ocupació registrada als establiments de turisme rural malgrat l'augment en el nombre de pernoctacions, arran de l'increment en el nombre d'establiments.

Grau d'ocupació, en %	gener	febrer	març	abril	maig	juny	juliol	agost	setembre
Font: INE.									
Establiment hotel·ler ¹	39,3	55,2	63,0	51,5	59,1	73,8	82,9	88,3	76,9
Diferència amb any 2001	-9,4	-8,3	-3,7	-11,3	-7,6	-6,2	-6,6	-3,2	-9,3
Apartament turístic ¹	33,4	36,8	39,4	37,1	49,9	65,9	74,2	75,9	64,1
Diferència amb any 2001	8,6	3,4	-7,8	-15,3	-8,9	-7,4	-7,0	-6,7	-9,3
Turisme rural ¹	11,7	25,1	34,4	34,9	42,5	40,6	46,6	62,3	54,8
Diferència amb any 2001	3,7	1,2	0,7	-20,6	-11,3	-16,3	-9,2	-2,8	-4,0
Càmping ²					16,8	33,0	38,4	62,9	21,4
Diferència amb any 2001					5,0	8,2	3,0	16,9	2,4

1. Grau d'ocupació per places.
2. Grau d'ocupació per parcel·les.

Anàlisi gràfica

En el gràfic següent es mostra l'evolució dels establiments hotelers en els darrers set anys i pel període de gener a setembre.

Destaca l'important increment en el nombre de viatgers, que tingué el seu màxim l'any 2001, la qual cosa explica que, malgrat les importants disminucions registrades en el nombre de viatgers d'enguany respecte de l'any passat, en termes relatius se situen en nivells aproximadament un 30% superiors als registrats abans de 1998.

Emperò durant el període d'estudi l'estada mitjana dels viatgers s'ha anat reduint pausadament. En primer lloc, l'abaratiment dels vols ha permès viatjar més, fet que s'ha traduït en estades més curtes i més freqüents, reservant-se les estades llargues per a destinacions llunyanes que ara són a l'abast d'una gran part de la població. És a dir, les Illes es configuren cada cop més com a una destinació "d'escapada", conservant part del turisme pròpiament de vacances.

En segon lloc, l'augment en importància de les Balears com a segona residència, i fins i tot com a residència

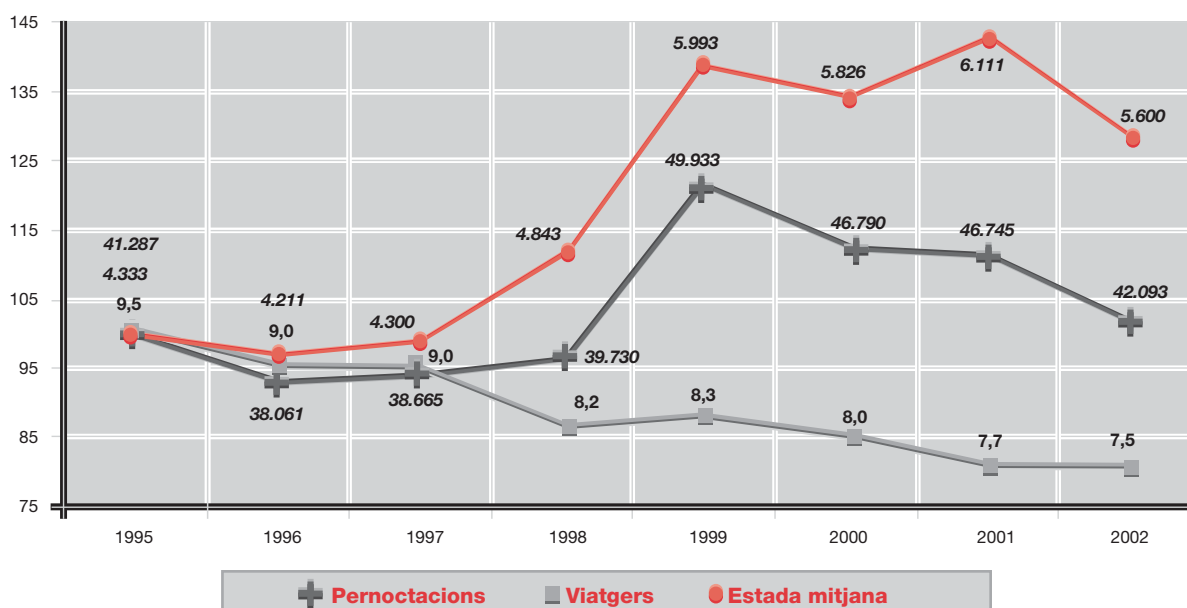
habitual de molts dels que abans es configuraven com a viatgers que s'allotjaven en establiments turístics. Això ha permès que disminuís la proporció del turisme que viatja amb paquet turístic i augmentés la dels qui ho fan per restar a la seva pròpia casa –en el cas de segona residència– o per visitar el seu país d'origen en el cas de residència habitual.

A més d'aquests, pren força l'oferta informal d'allotjament, que es torna competitiva gràcies a: l'abaratiment dels vols; l'amplia oferta derivada de les segones residències i d'altres, i la gran adaptabilitat que dona les condicions pròpies de l'economia informal.

Com a resultat, minva la proporció d'aquells visitants que s'allotgen en establiments turístics, sobretot en el cas dels qui ho fan per les estades més llargues; mentre que per les estades més breus l'oferta reglada sembla ser més competitiva.

Així, el nombre de pernoctacions en establiments hotelers es redueix progressivament, malgrat l'important augment en el nombre de viatgers abans esmentat.

Evolució de pernoctacions, viatgers i estada mitjana als establiments hotelers, període gener a setembre. (índex 1995 = 100). Font: Banc d'Espanya, INE i elaboració pròpia

Font: INE i elaboració pròpia.

4.4.5 Turisme. Preus

A la taula següent es compara l'evolució dels preus dels establiments hotelers, així com dels hotels, cafès i restaurants, de diferents zones turístiques. A més s'hi exposa el diferencial d'aquesta variació amb la taxa de creixement dels índexs de preus de consum harmonitzat d'Alemanya, la zona euro i el Regne Unit; en aquest darrer cas, es té en compte l'evolució del tipus de canvi de la lliura esterlina amb l'euro.

Cal dir que aquesta taula es confecciona només amb caràcter indicatiu, ja que no és possible trobar índexs suficientment homogenis; cada país elabora els seus indicadors segons la seva pròpia metodologia.

Preus hotelers

Respecte al setembre de 1999, primer any de la Unió econòmica i monetària, els preus hotelers a Balears s'han incrementat en un 13,5%, cosa que suposa un 7,6% que l'increment general de preus d'Alemanya i un 6,2% en el cas del conjunt de la zona euro. En el cas del mercat britànic, l'augment de preus hotelers de balears mesurat en lliures esterlines fou un 7,2% superior a la taxa d'inflació del període.

Aquesta variació resulta significativament inferior a la registrada a Andalusia i la Comunitat Valenciana, però superior a la de Canàries, tot i que en aquest cas les temporades turístiques tinguin un cicle diferent al nostre.

Pel que fa a l'evolució des del setembre de 2001, es registra una moderació en l'evolució dels preus hotelers de Balears, propiciada per una menor afluència turística, i a diferència del que s'observa a Andalusia i Turquia. Tot i així, el creixement dels preus hotelers de Balears superarà les taxes d'inflació dels nostres principals mercats.

Preus d'hotels, cafès i restaurants

Des del 1999, la nostra comunitat ha estat el territori on més han augmentat els preus d'entre els analitzats, per sobre fins i tot de països tradicionalment més inflacionistes com ara Grècia o Portugal. Destaca també la diferència que s'observa entre aquestes taxes i les abans esmentades, i que malgrat que es calculin de forma diferent, posen de manifest l'increment de preus de restaurants i cafès.

Per altra banda, des del setembre de 2001 totes les destinacions observades mostren taxes similars en l'evolució dels preus d'aquest capítol, a excepció feta de Xipre –on s'ha registrat una disminució en el nombre de passatgers arribats per via aèria superior al 13%– i Turquia –on l'evolució de l'afluència turística ha estat de la mateixa magnitud però de signe contrari.

A excepció d'aquests dos països, a tots els territoris analitzats entrà l'euro com a moneda de curs corrent el gener de 2002. Els diferencials observats amb els països d'origen són en tots els casos majors que en el cas dels preus hotelers, i evidencien una pèrdua de competitivitat en preus.

Variació en els preus hotelers – setembre 2002								
	Respecte a set-1999 ¹	Diferencial amb la taxa d'inflació dels països emissors de turisme			Respecte a set-2001 ¹	Diferencial amb la taxa d'inflació dels països emissors de turisme		
		Alemanya	zona euro	Regne Unit ²		Alemanya	zona euro	Regne Unit ²
Illes Balears	13,5%	7,6%	6,2%	7,2%	3,0%	2,0%	0,9%	3,6%
Canàries	1,6%	-4,2%	-5,7%	-4,6%	0,3%	-0,7%	-1,8%	0,9%
Andalusia	29,6%	23,8%	22,3%	23,4%	7,2%	6,2%	5,1%	7,8%
Comunitat Valenciana	26,6%	20,8%	19,3%	20,3%	2,8%	1,8%	0,7%	3,4%
Portugal ³	13,2%	7,4%	5,9%	7,0%	5,5%	4,5%	3,4%	6,0%
Turquia ⁴	n.d.				15,9%	14,9%	13,8%	16,4%

Variació en els preus d'hotels, cafès i restaurants – setembre 2002								
Illes Balears	19,4%	13,6%	12,1%	13,2%	6,1%	5,1%	4,0%	6,7%
Canàries	14,3%	8,5%	7,0%	8,0%	5,4%	4,4%	3,3%	6,0%
Andalusia	16,4%	10,6%	9,1%	10,1%	6,1%	5,1%	4,0%	6,7%
Comunitat Valenciana	15,6%	9,8%	8,3%	9,3%	6,2%	5,2%	4,1%	6,8%
Portugal	15,4%	9,6%	8,1%	9,1%	6,0%	5,0%	3,9%	6,6%
Itàlia	12,7%	6,9%	5,4%	6,4%	4,8%	3,8%	2,7%	5,4%
Grècia	14,4%	8,6%	7,1%	8,1%	7,5%	6,5%	5,4%	8,1%
Xipre ⁵	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	1,7%	0,7%	-0,4%	2,2%
Turquia ⁶	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	25,1%	24,1%	23,0%	25,6%

Variació en els preus hotelers segons l'índex de preus hotelers.

Variació en els preus d'hotels, cafès i restaurants. Per a les comunitats autònomes espanyoles, índex de preus de consum. Per als països de la Unió Europea, índex de preus de consum harmonitzat.

n.d. No disponible.

1. En el cas de països de fora de la zona euro, i de Grècia per al període de 1999-2000, ajustat a l'evolució del tipus de canvi de l'euro amb la moneda local.

Font: INE, Eurostat i serveis estadístics nacionals de Portugal, Xipre i Turquia.

2. Ajustat a l'evolució del tipus de canvi lliura esterlina-euro.

3. IPC de Portugal per a serveis d'allotjament. Mes d'agost

4. Índex de preus per a assentaments urbans, epígraf hotels.

5. Índex de preus de consum, epígraf hotels i restaurants.

6. Índex de preus per a assentaments urbans, epígraf hotels, cafès i restaurants.

4.4.6 Turisme. Comparatiu amb altres destinacions competidores

Altres destinacions turístiques anàlogues també registraren menor afluència turística, com és el cas de Canàries, Xipre, Malta o l'Algarve. Destacà l'evolució positiva de Turquia.

Per origen dels turistes, resulta comú el descens en la xifra d'aquells amb procedència d'Alemanya; mentre que en el cas dels arribats des del Regne Unit el com-

portament fou estable en els casos de Balears i Canàries, i negatiu a Xipre i Malta.

Per al conjunt d'Espanya, la reducció en el nombre de turistes arribats per via aèria fou compensada amb un significatiu increment (21,4%) dels turistes que ens visitaren entrant per carretera des de França.

Nombre de passatgers/turistes arribats amb procedència de l'estranger

Variació respecte a l'any 2001

de l'acumulat des del mes de gener al mes de...

	gener	febrer	març	abril	maig	juny	juliol	agost	set.	Font
Balears¹	-19,8%	-15,1%	-1,3%	-15,5%	-10,9%	-9,2%	-9,4%	-7,6%	-8,5%	CITTIB
Canàries ¹	-6,6%	-3,2%	-1,5%	-4,0%	-4,4%	-4,7%	n.d.	-4,6%	n.d.	ISTAC
Espanya (via aèria)	-3,7%	-1,0%	-0,6%	-5,4%	-4,5%	-4,1%	-4,2%	-3,2%	-3,2%	Frontur
Espanya (turistes per carretera pels Pirineus)	2,6%	9,1%	50,0%	28,4%	25,7%	20,8%	17,9%	23,2%	21,4%	Frontur
Espanya (total) ²	-2,8%	0,7%	5,4%	-0,1%	0,2%	0,0%	0,2%	2,3%	1,8%	Frontur
Turquia ³	n.d.	n.d.	4,2%	-1,4%	9,6%	4,6%	n.d.	10,1%	13,1%	IETurquia
Xipre ¹	-15,8%	-14,7%	-7,3%	-14,8%	-14,5%	-13,1%	-12,9%	-14,0%	-13,0%	IEXipre
Malta ¹	-15,3%	n.d.	-5,0%	-9,1%	-8,7%	n.d.	-8,1%	-6,7%	n.d.	IEMalta
Algarve ⁴	n.d.	n.d.	n.d.	-8,9%	-7,7%	-8,2%	-8,4%	-5,0%	-4,0%	INEPortugal
Madeira ⁴	n.d.	n.d.	n.d.	3,7%	0,8%	1,0%	-0,3%	0,1%	-0,1%	INEPortugal
Túnisia ¹	-11,1%	-13,3%	-7,8%	-14,6%	-13,8%	-13,9%	-13,7%	-11,7%	-11,1%	IETúnisia
Marroc ¹	-23,5%	-16,3%	-13,9%	-14,7%	-10,6%	n.d.	n.d.	n.d.	-8,5%	IEMarroc

1. Turistes per via aèria.

3. Visitants estrangers per via aèria.

2. Turistes, totes les vies.

4. Nombre de pernoctacions en establiments turístics.

n.d. No disponible.

Nombre de turistes arribats amb procedència d'Alemanya

Variació respecte a l'any 2001

de l'acumulat des del mes de gener al mes de...

	gener	febrer	març	abril	maig	juny	juliol	agost	set.	Font
Balears¹	-22,2%	-17,4%	-5,0%	-21,0%	-16,5%	-16,4%	-17,8%	-15,9%	-16,6%	CITTIB
Canàries ¹	-14,2%	-7,1%	-4,2%	-8,7%	-9,3%	-9,4%	n.d.	-9,0%	n.d.	ISTAC
Espanya (total) ²	-16,4%	-11,3%	0,5%	-10,8%	-9,6%	-10,3%	-9,1%	10,1%	-12,4%	Frontur
Xipre ¹	-1,4%	-8,1%	-7,1%	-18,5%	-20,2%	-24,4%	-26,0%	-25,9%	-23,8%	IEXipre
Malta ¹	-48,6%	n.d.	-5,9%	-20,4%	-17,9%	n.d.	-18,2%	-17,8%	n.d.	IEMalta
Portugal ²	n.d.	n.d.	n.d.	-9,6%	-10,3%	-11,4%	-13,7%	-13,0%	-12,3%	INEPortugal

Nombre de turistes arribats amb procedència del Regne Unit

Variació respecte a l'any 2001
de l'acumulat des del mes de gener al mes de...

	gener	febrer	març	abril	maig	juny	juliol	agost	set.	Font
Balears¹	-10,0%	-4,1%	14,3%	2,2%	-1,7%	-2,0%	-2,4%	-1,0%	-1,7%	CITTIB
Canàries ¹	1,1%	2,4%	3,5%	1,8%	0,6%	n.d.	n.d.	-1,0%	n.d.	ISTAC
Espanya (total) ²	-1,1%	0,6%	4,8%	2,5%	1,2%	0,9%	0,8%	6,4%	2,4%	Frontur
Xipre ¹	-8,0%	-8,2%	0,5%	-9,8%	-14,1%	-11,4%	-11,1%	-12,8%	-12,5%	IEXipre
Malta ¹	n.d.	n.d.	-3,4%	-5,1%	-9,1%	n.d.	-6,4%	-5,2%	n.d.	IEMalta
Portugal ²	n.d.	n.d.	n.d.	-4,6%	-5,8%	-7,2%	-6,9%	-4,8%	-3,3%	INEPortugal

1. Turistes arribats per via aèria.

2. Turistes arribats, totes les vies.

4.5 Consum i inversió

4.5.1 Consum

Evolució i perspectives del consum.

Taxes de variació interanual
a preus constants (en %)

Font: Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

	2001	2002 Previsió
Consum privat dels residents	1,3	0,8

Si al segon trimestre es reduí a la baixa la previsió del consum privat dels residents, el bon comportament de la majoria dels indicadors de consum durant el tercer trimestre de l'any fan que es mantingui la passada previsió, però amb possibilitat de revisar la xifra a l'alça, si les dades del darrer trimestre de l'any segueixen amb aquests avenços favorables.

El comportament del consum privat evoluciona positivament, tal com destaca l'Enquesta trimestral de pressupostos familiars de l'INE, amb un increment de la despesa privada del 19,6% i un augment de la proporció de llars que arriben a final de mes sense dificultats.

Només en el cas de les vendes de turismes i vendes de benzina, i de forma paral·lela al que succeeix al conjunt d'Espanya, es registren disminucions. Cal recordar en aquest sentit que durant el 2001 les vendes de turismes registraren taxes de variació bastant elevades (7,8% per al conjunt de l'any), com a resultat, entre altres motivacions i segons indiquen alguns analistes, de la despesa que es feia per liquidar quantitats en pessetes procedents de l'economia informal, com a cautela abans de l'entrada en circulació de l'euro.

Indicadors de consum	3r trimestre		acumulat any		Font
	Nombre	Variació	Nombre	Variació	
Despesa privada per persona, €	↗ 2.022,81	19,6%	↗ 1.994,92	12,8%	INE
Despesa en alimentació, begudes i tabac, €	↗ 349,45	14,0%	↗ 358,11	15,0%	INE
Resta de la despesa, €	↗ 1.673,37	20,8%	↗ 1.636,81	12,4%	INE
Confiança dels consumidors¹	↗ 50,0	2,2			INE
Llars sense dificultat per arribar a final de mes²	↗ 49,6%	11,2			INE
Índex de vendes al detall	↗ 120,9	3,7%	↗ 104,5	3,8%	INE
Facturació elèctrica usos domèstics (MWh)	↗ 362.799	8,2%	↗ 1.205.329	11,8%	Gesa-Endesa
Vendes de benzina (milers de litres)	↘ 117.789	-2,5%	↘ 291.910	-5,6%	CLH
Matriculació de turismes	↘ 11.168	-11,9%	↘ 46.169	-15,4%	DGT

1. Enquesta trimestral de pressuposts familiars: percentatge de les llars que consideren que el moment actual és adient per dur a terme compres importants, excloses compres d'habitatge, més llars que consideren que el moment actual no és ni adient ni dolent.
2. Enquesta trimestral de pressuposts familiars: percentatge de les llars que no tenen dificultats per arribar a final de mes d'acord amb els seus ingressos nets mensuals

4.5.2 Inversió

Evolució i perspectives de la inversió.

Taxes de variació interanual
a preus constants (en %)

Font: Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

	2001	2002 Previsió
Formació bruta de capital fix	5,2	-0,8

La incertesa sobre l'evolució de la conjuntura s'està allargant més del que es preveia, la qual cosa ha significat una major precaució per part dels inversors.

Disminuí el capital de les societats mercantils creades, encara que les ampliacions de capital de societats existents ho compensaren amb escreix, amb un saldo net que se situà un 5,2% per damunt del registrat l'any anterior.

També continuaren incrementant-se els imports de les noves hipoteques sobre finques (20,9%) i sobre habitatges construïts (48,2%).

Emperò minvà la matriculació de camions, així com l'import sobre projectes d'habitatges i sobre solars urbans, encara que en el cas dels projectes la variació registrada als nous primers mesos de l'any continua essent positiva.

Indicadors d'inversió	3r trimestre		acumulat any		Font
	Nombre	Variació	Nombre	Variació	
Variació en el capital de les societats mercantils (milers d'euros) ¹	↗ 129.686	5,2%	↗ 763.003	47,3%	INE
Capital de noves societats mercantils (milers d'euros)	↘ 31.661	-26,4%	↘ 127.076	-26,9%	INE
Creació neta de societats mercantils ²	↘ 612	-12,1%	↘ 2.297	-3,4%	INE
Empreses en alta a la Seguretat Social ³	47.117	2,9%	44.591	3,1%	TTSS
Matriculació de camions	↘ 1.383	-7,7%	↘ 4.752	-15,3%	DGT
Noves hipoteques (milers d'euros) Sobre finques urbanes i rústiques	↗ 681.841	20,9%	↗ 2.235.436	26,4%	INE
Sobre habitatges construïts	↗ 458.163	48,2%	↗ 1.412.502	39,6%	INE
Sobre projectes d'habitatge	↘ 69.253	-21,7%	↗ 258.914	9,4%	INE
Sobre solars urbans	↘ 25.250	-41,4%	↘ 99.965	-7,6%	INE
Nombre de noves hipoteques sobre habitatges construïts	↗ 4.911	33,6%	↗ 15.023	19,2%	INE

1. Capital de noves societats, més ampliacions de capital, menys reduccions de capital.

2. Noves societats menys societats dissoltes.

3. Alta en règims generals, agrari i de la llar.

4.5.3 Crèdit i estalvi

L'augment dels preus de l'habitatge i el manteniment de la confiança dels consumidors permeté que l'import dels crèdits continués augmentant.

Per altra banda, s'incrementà també el percentatge de les llars que poden estalviar, així com els dipòsits a les institucions de crèdit i estalvi, si bé ho feren a menor ritme que el crèdit.

Crèdit i estalvi	3r trimestre		acumulat any		Font
	Nombre	Variació	Nombre	Variació	
Crèdits de bancs, caixes i cooperatives d'estalvis (milions d'euros) – Per acumulat, mitjana de l'any	↗ 17.322	18,3%	↗ 16.861	16,7%	BE
Dipòsits en bancs, caixes i cooperatives de crèdit (milions d'euros) – Per acumulat, mitjana de l'any	↗ 12.337	6,2%	↗ 11.771	7,7%	BE
Percentatge de les llars que poden estalviar ¹	↗ 41,7%	9,9%			INE

1. Enquesta de pressuposts familiars: percentatge de les llars que poden estalviar d'acord amb el seu nivell d'ingressos i de despeses.

Durant el setembre es registrà una taxa interanual de l'IPC de les Illes Balears del 3,8%, un augment del 0,1% respecte del juny. Per primera vegada enguany

la taxa interanual de l'índex de la inflació subjacent –índex general sense aliments no elaborats ni productes energètics– no fou major que la de l'índex general.

Inflació: taxa de variació interanual dels índexs de preus de consum

Font: INE

		Illes Balears ¹		Espanya ¹		Zona euro ²	
		Diferencial juny setembre ³	setembre	Diferencial juny setembre ³	Diferencial Balears Espanya ⁴	Diferencial Balears Zona euro ⁵	
	Setembre						
Índex general	3,8	0,1	3,5	0,1	0,3	2,1	1,7
Aliments i begudes no alcohòliques	4,6	-0,4	4,8	0,1	-0,2	1,9	2,7
Begudes alcohòliques i tabac	5,1	-1,4	6,2	-1,1	-1,1	4,1	1,0
Vestit i calçat	3,6	-3,1	3,1	-2,9	0,5	1,8	1,8
Habitatge	3,9	0,8	2,4	0,7	1,5	0,8	3,1
Parament de la llar	1,4	-1,1	1,9	0,0	-0,5	1,6	-0,2
Medicina	3,5	1,0	2,5	0,0	1,0	2,4	1,1
Transport	2,9	2,7	2,6	2,6	0,3	2,2	0,7
Comunicacions	-2,8	-0,3	-2,8	-0,4	0,0	-0,7	-2,1
Oci i cultura	3,0	0,7	2,2	-0,8	0,8	1,5	1,5
Ensenyament	3,6	-1,0	3,8	0,1	-0,2	4,5	-0,9
Hotels, cafès i restaurants	6,1	-1,0	6,0	0,1	0,1	4,7	1,4
Altres	4,6	0,2	4,1	-0,1	0,5	3,1	1,5
Índex general sense aliments no elaborats ni productes energètics	3,8	-0,6	3,5	-0,6	0,3	n.d.	n.d.

1. Índex de preus de consum (IPC).

2. Índex harmonitzat de preus de consum (IHPC).

3. Un percentatge negatiu significa reducció respecte del mes anterior de referència.

4. Un percentatge negatiu significa menor taxa interanual a les Balears respecte del conjunt d'Espanya.

5. Un percentatge negatiu significa menor taxa interanual a les Balears respecte del conjunt de la zona euro.

A continuació s'exposa breument l'evolució de l'índex en cada grup, així com els factors que hi incidiren. En tot cas, molts d'aquests factors són presents també en el conjunt de la zona euro, però han influït amb major força en les economies balear i espanyola.

Aliments i begudes no alcohòliques

Registrà una taxa interanual del 4,6%, un 0,4% menys que el juny. Aquesta variació interanual és semblant a l'assolida al conjunt d'Espanya, encara que un 2,7% superior a la de la zona euro.

Aquest grup fou el que aportà el major increment en la taxa interanual de l'IPC de Balears, un 0,9%.

Els factors que influïren en l'evolució, entre d'altres, foren:

- L'arrodoniment dels preus amb l'entrada en circulació de l'euro. L'arrodoniment s'efectuà sobretot en els productes de baix preu, com és el cas de les rúbriques de *pa*, *fruita fresca*, *i llegums i hortalisses fresques*. A més, en el cas dels dos darrers s'afegeix el fet que no tinguin presència contínua als mercats per mor de la seva estacionalitat, cosa que

afavoreix l'arrodoniment en dificultar la comparació de preus.

- Les passades crisis alimentàries, en el cas dels diferents tipus de *carn*. A mesura que torna la confiança dels consumidors, els preus de les carns substituïdes durant les crisis augmenten (*boví i ovi*), mentre que disminueixen els de les carns substituïdes (*porc, aus*).

Begudes alcohòliques i tabac

L'augment del 5,1% se situa per sota de la taxa del mes de juny i de la del conjunt d'Espanya.

Aportà un 0,2% a l'IPC balear, a causa quasi en la seva totalitat de les pujades dels preus del tabac per part de la distribuïdora, Altadis, que actua en posició dominant al mercat.

IPC Illes Balears¹, setembre 2002 en percentatge - subgrups i rúbriques	Aportació a l'IPC²	Taxa interanual setembre	Balears Diferencial juny-set.	Espanya Diferen. juny-set	Diferen. Balears- Espanya
Aliments i begudes no alcohòliques	0,9	4,6	-0,4	0,1	-0,2
Aliments	0,88	4,8	-0,2	0,0	-0,1
Cereals i derivats		0,7	-0,7	-0,6	-1,1
Pa	0,14	9,6	0,3	-0,4	2,7
Carn de boví	0,10	11,6	-4,0	-0,5	3,4
Carn d'oví		11,7	4,4	7,2	5,8
Carn de porc		-7,8	5,5	4,3	-0,6
Carn d'aus		-1,7	-0,1	1,1	-1,3
Altres carns		-1,0	-0,8	-0,3	-1,9
Peix fresc i congelat		-0,6	-0,8	-0,9	-6,0
Crustacis, mol·luscs i preparats de peix		5,3	1,8	-3,0	0,8
Ous		1,0	8,0	0,5	-0,3
Llet		3,4	-2,0	-1,3	0,9
Productes làctics		4,7	-0,5	0,2	0,1
Olis i greixos	0,10	14,2	1,6	-2,5	-2,5
Fruita fresca	0,15	11,6	-1,3	-0,4	2,7
Fruites en conserva i fruita seca		0,9	-0,5	0,4	-1,0
Llegums i hortalisses fresques	0,22	24,6	0,9	0,9	5,8
Preparats de llegums i hortalisses		2,9	0,0	0,4	0,2
Patata i els seus preparats		0,0	-6,0	7,0	-0,8
Cafè, cacau i infusions		-2,0	-0,5	0,1	-0,8
Sucre		4,4	2,3	0,1	3,0
Altres preparats alimentaris		4,0	-2,0	0,4	0,2
Begudes no alcohòliques		1,0	-3,0	0,5	-1,4
Aigua mineral, refrescs i sucres		2,2	-3,9	0,8	-2,0
Begudes alcohòliques i tabac	0,2	5,1	-1,4	-1,1	-1,1
Begudes alcohòliques		-1,3	-0,7	0,5	-2,9
Tabac	0,18	8,1	-1,8	-1,8	0,1

Vestit i calçat

- La inclusió de les rebaixes a la nova metodologia de càlcul de l'IPC per part de l'INE ha augmentat la volatilitat del seu índex. A més, les comparatives entre les diferents comunitats autònomes i entre aquestes i el conjunt del país s'han de fer tenint en compte els diferents períodes de rebaixes establerts pels executius autonòmics.
- La taxa interanual del mes de setembre fou un 3,6% inferior a l'assolida al mes de juny. Per això es pot interferir que els augments de preus en el vestit i el calçat són més patents en els períodes fora de rebaixes que en aquestes. La mateixa tendència fou registrada al conjunt d'Espanya.

- Per altra banda, i de forma semblant a l'assenyalada amb referència als productes hortofrutícoles, ens trobam amb un producte de temporada, cosa que dificulta el seguiment de l'evolució dels preus per part dels consumidors i facilita l'arrodoniment amb l'entrada en circulació de l'euro. Això explicaria en part el fet que els epígrafs on més es valora les tendències de la moda, com és el cas de la roba de dona i de calçat de dona, fossin els més inflacionistes, mentre que la resta tingué un comportament més estable.
- Destacà l'increment en els preus de calçat de dona, amb una taxa interanual de l'11,6%, un 5,3% més que al conjunt d'Espanya.

IPC Illes Balears¹, setembre 2002 en percentatge - subgrups i rúbriques	Aportació a l'IPC²	Taxa interanual setembre	Balears Diferencial juny-set.	Espanya Diferen. juny-set	Diferen. Balears Espanya
Vestit i calçat	0,3	3,6	-3,1	-2,9	0,5
Vestit	0,21	3,0	-4,0	-3,5	0,5
Roba d'home		2,0	-3,6	-2,5	-0,1
Roba de dona	0,12	3,6	-7,1	-4,5	1,0
Roba de nin i de nadó		2,9	3,9	-3,2	0,7
Complements i reparacions de roba		3,9	-3,4	-0,8	-2,1
Calçat i les seves reparacions	0,12	6,2	0,5	-1,0	0,9
Calçat d'home		2,7	-2,9	-1,8	-1,9
Calçat de dona	0,10	11,6	3,9	-0,5	5,3
Calçat de nin		-0,6	-0,7	-0,8	-4,9
Reparació de calçat		16,0	5,5	-0,2	10,3

Habitatge

Aquest grup inclou les despeses que es fan en relació amb l'habitatge. Aportà un 0,4% a l'IPC de setembre, i la taxa del 3,9% fou un 1,5% superior a la del conjunt del país.

El preu de l'habitatge no en fa part, perquè no es tracta d'un consum; emperò influeix a mitjà termini en l'evolució dels preus del lloguer. Així com la renovació dels contractes està subjecta a l'evolució del mateix IPC, els preus dels nous contractes de lloguer sí que es veuen influïts per l'evolució general del mercat de l'habitatge a través de l'equiparació de la rendibilitat esperada de les inversions per part dels llogaters.

A més hi ha altres factors que hi influeixen:

- Per una banda, l'escassetat d'habitatges de lloguer, que és patent també en el conjunt d'Espanya (encara que Balears és una de les comunitats autònomes amb un percentatge major d'habitatges en lloguer); el nostre és l'estat de la Unió Europea amb menor proporció d'unitats familiars vivint en habitatges de lloguer.
- Altres factors són més específics de l'arxipèlag, com ara: l'important augment de la immigració durant els darrers anys; la immigració temporal per treballar en temporada turística; l'abaratiment dels vols entre els països emissors de turisme i les nos-

tres illes, que fan que els paquets turístics siguin menys competitius enfront de l'opció d'organitzar les vacances pel propi compte llogant un apartament...

- La taxa interanual pel lloguer d'habitatge fou del 7,0% –un 2,7% més que a escala nacional– i va aportar dues dècimes a l'IPC de setembre. A més, entre els mesos de juny i setembre els preus del lloguer cresqueren un 1,6%, mentre que en el conjunt d'Espanya restaren estables.
- Altres subgrups evolucionaren de forma paral·lela a la del conjunt d'Espanya. Només els subministraments per a l'habitatge tingueren un comportament menys inflacionista que l'IPC general.

Parament de la llar

Es tracta majoritàriament de béns fàcilment substituïbles, subjectes a forta competència en un mercat transparent, amb llibertat d'entrada de les empreses, per la qual cosa no es detecten tensions inflacionistes. L'evolució dels preus tingué una evolució millor que en el conjunt d'Espanya i en la zona euro.

Només fou inflacionari l'epígraf de serveis per a la llar, on no es detecten les mateixes característiques assenyalades al paràgraf anterior –com és habitual en qualsevol tipus de servei– i que aportà una dècima a la taxa interanual de l'IPC general de setembre.

IPC Illes Balears¹, setembre 2002 en percentatge - subgrups i rúbriques	Aportació a l'IPC²	Taxa interanual setembre	Balears Diferencial juny-set.	Espanya Diferen. juny-set	Diferen. Balears Espanya
Habitatge	0,4	3,9	0,8	0,7	1,5
Lloguer d'habitatge	0,19	7,0	1,6	0,0	2,7
Conservació de l'habitatge	0,11	5,1	-0,1	0,0	0,0
Altres serveis relacionats amb l'habitatge	0,15	6,2	0,5	-0,1	2,4
Electricitat, gas i altres combustibles		-0,6	0,7	1,8	0,2
Parament de la llar	0,1	1,4	-1,1	0,0	-0,5
Mobles i altres estris		1,9	-1,3	0,0	-1,0
Tèxtil per a la llar		1,7	-0,9	0,4	1,0
Electrodomèstics i reparacions		-1,1	-0,3	0,1	-1,8
Estris per a la cuina i parament		-0,6	-3,3	-0,2	-2,3
Eines i accessoris per a la casa i el jardí		0,2	-1,2	0,0	-3,2
Altres béns i serveis per a la llar		2,5	-0,1	0,1	0,2
Articles no durables per a la llar		-1,1	-0,3	0,1	-1,8
Serveis per a la llar	0,11	7,1	-0,3	-0,2	2,3

Medicina

Com en el cas del parament per a la llar, hi ha moderació en l'evolució dels preus dels béns, mentre que els dels serveis mèdics augmenten significativament.

Transport

La taxa interanual d'aquest grup augmentà significativament respecte del juny, de forma paral·lela al conjunt d'Espanya. Aportà un 0,5% a la taxa interanual de l'IPC de setembre.

- Es desaccelerà l'evolució dels preus dels vehicles, en consonància amb la menor demanda.
- Augmentaren els béns i serveis relatius als vehicles, que inclouen els combustibles i els serveis mecànics, entre d'altres.
- El transport públic interurbà augmentà els preus un 10,3%, cosa que significà un 3,6% més que a escala nacional. La insularitat impedeix utilitzar el vehicle per als desplaçaments.

Comunicacions

Es tracta d'un mercat competitiu i únic en l'àmbit nacional, per la qual cosa no hi ha diferències entre l'evolució a l'arxipèlag i al conjunt d'Espanya. A més, el nou IPC inclou les comunicacions per telèfon mòbil i Internet, ambdós mercats amb forta competència, cosa que afavoreix la moderació en els preus. Registrà una taxa negativa de 2,8%, i restà una dècima a la taxa interanual de l'índex general.

Oci i cultura

Novament ens trobam amb la dicotomia entre l'evolució moderada en els preus dels béns, subjectes a la competència i a major adaptació en les variacions del

mercat, i l'augment més acusat en els preus dels serveis, més diferenciats.

Ensenyament

Els preus de l'educació infantil i primària tingueren millor evolució que els d'altres tipus d'ensenyament. Destaca l'augment dels preus en educació universitària.

Hotels, cafès i restaurants

Destaca l'increment de preus a la restauració, amb una taxa interanual del 6,4%, que aportà un 0,65% de la taxa interanual total. Encara que el grup d'alimentació ha assolit taxes interanuals similars, cal assenyalar que la matèria primera constitueix només una part del conjunt de costos de les empreses del sector. L'arrodoniment de preus amb l'entrada en circulació de l'euro és considerat com un dels principals factors, particularment en els establiments i productes de baix preu, on la generalització dels augments de preus ha dificultat que les forces del mercat actuessin moderant els preus.

Es tracta a més d'un subsector en què la pèrdua de competitivitat en preus afecta tota l'oferta turística.

Per l'altra banda, la taxa interanual de l'IPC per a allotjaments fou del 0,7%, un 8,4% menys que al juny i 5,2% menys que al conjunt d'Espanya. Cal recordar que es tracta del preu de l'allotjament de qualsevol tipus per als residents a Espanya; per a l'evolució general dels preus dels establiments hotelers, vegeu l'apartat 4.4.5.

Altres

Destacaren les tensions inflacionistes en el sector dels béns i serveis per a la cura personal, on la diferenciació del producte resta competència al mercat; i en assegurances, derivat en part de l'increment de la sinistralitat.

IPC Illes Balears¹, setembre 2002 en percentatge - subgrups i rúbriques	Aportació a l'IPC²	Taxa interanual setembre	Balears Diferencial juny-set.	Espanya Diferen. juny-set	Diferen. Balears Espanya
Medicina	0,1	3,5	1,0	0,0	1,0
Medicaments, farmàcia i mat. Terapèutic		0,9	0,7	0,1	0,3
Serv. mèdics, dentals i paramèdics no					
Hospitalaris	0,10	8,0	1,4	0,0	2,6
Serveis mèdics i similars	0,16	6,0	0,8	0,0	1,1
Serveis hospitalaris		-3,7	1,1	-0,4	-7,1
Transport	0,5	2,9	2,7	2,6	0,3
Vehicles	0,11	1,4	-0,8	-0,4	-0,2
Béns i serveis relatius als vehicles	0,30	3,6	6,3	5,9	0,7
Serveis de transport	0,10	8,5	-0,9	-0,2	1,8
Transport públic urbà		0,6	0,0	0,0	-6,1
Transport públic interurbà	0,10	10,3	-1,1	-0,4	3,6
Comunicacions	-0,1	-2,8	-0,3	-0,4	0,0
Oci i cultura	0,2	3,0	0,7	-0,8	0,8
Equips audiovisuals, fotogràfics,					
Informàtics		-7,3	-0,4	-0,9	-0,6
Art. Recreatius, esportius, floristeria,					
Mascotes		5,1	2,5	-1,3	4,4
Objectes recreatius		-1,3	1	-1	2,2
Serveis recreatius, esportius i culturals		6,2	3,2	0,5	1,8
Llibres, premsa i papereria		4,7	0,7	0,0	0,0
Publicacions		4,3	0,1	0,1	-0,8
Viatge organitzat		7,3	-3,4	-3,4	0,0
Ensenyament	0,1	3,6	-1,0	0,1	-0,2
Educació infantil i primària		2,7	-1,8	-0,2	0,5
Educació secundària		4,2	-0,4	-0,2	0,7
Educació universitària		4,9	0,0	0,0	0,0
Altres ensenyaments		4,7	0,5	0,2	0,3
Hotels, cafès i restaurants	0,6	6,1	-1,0	0,1	0,1
Restaurants, bars i cafeteries	0,65	6,4	-0,6	0,1	0,4
Hotels i altres allotjaments		0,7	-8,4	0,5	-5,2
Altres	0,4	4,6	0,2	-0,1	0,5
Béns i serveis per a la cura personal	0,11	4,0	1,0	0,2	0,5
Articles d'ús personal		4,1	1,2	0,2	0,3
Serveis socials		8,1	-0,4	1,2	1,8
Assegurances	0,19	4,9	-0,4	-0,4	0,1
Serveis financers		-14,8	-2,7	-2,7	0,0
Altres serveis		5,2	-0,3	0,0	2,5

Per als subgrups i les rúbriques, només assenyalats quan l'aportació és superior al 0,1%, tant positiva com negativa.

4.7 Costs laborals

L'augment dels costs laborals juntament amb la lleugera disminució en el nombre d'hores efectives per

treballador i mes produïren un increment del cost laboral per hora efectiva de treball del 6,9%.

Cost i jornada laboral Font: INE	3r trimestre		acumulat any	
	Nombre	Variació	Nombre	Variació
Cost laboral per hora efectiva, €	↗ 12,01	6,9%	↗ 11,53	6,4%
Cost salarial total per hora, €	↗ 8,94	6,0%	↗ 8,53	5,7%
Altres costs per hora, €	↗ 3,07	9,6%	↗ 3,00	8,4%
Cost total per treballador i mes, €	↗ 1.639,28	5,0%	↗ 1.662,11	5,0%
Cost salarial ordinari per treballador i mes, €	↗ 1.150,11	4,0%	↗ 1.132,47	3,4%
Hores pactades per assalariat i mes	→ 162,4	0,0%	→ 161,3	-0,2%
Hores pagades per assalariat i mes	→ 162,8	-0,1%	→ 161,6	-0,3%
Hores efectives per assalariat i mes	→ 141,0	-1,7%	→ 144,3	-1,3%

4.8 Mercat de treball

Es continuà creant ocupació, malgrat que a un ritme menor, i amb creixement de la contractació a temps parcial superior que la de temps complet.

Per altra banda, la població activa cresqué més que la població ocupada, amb la qual cosa la taxa d'atur cresqué lleugerament. Tot i així, durant el tercer trimestre s'obtingué una taxa d'atur registrada mitjana del 4,2%, la més baixa d'Espanya.

De l'Enquesta de conjuntura laboral que efectua el Ministeri de Treball i Afers Socials de forma trimestral, cal destacar-ne les opinions dels empresaris, els quals preveuen un lleuger creixement en els seus efectius

laborals per al proper trimestre de l'any 2003, al voltant de l'1,4%, superior fins i tot al previst pel conjunt dels empresaris espanyols, el qual se situà a l'1,2%.

De la mateixa enquesta, se'n pot destacar també l'evolució alcista de la jornada mitjana efectiva dels treballadors a temps parcial. Aquesta ha evolucionat des de les 255,3 hores trimestrals (primer trimestre de l'any 2001, la qual representava el 54,83% de les hores que feia un treballador a temps complet en el mateix trimestre) a les 295,7 del tercer trimestre de l'any 2002 (el qual ja representava el 69,99% de les hores d'un treballador a temps complet).

Mercat de treball	3r trimestre		acumulat any		Font
	Nombre	Variació	Nombre	Variació	
Població activa (mitjana) ¹	↗ 452.221	2,3%	↗ 424.916	2,3%	TTSS-SOIB
Ocupats (afiliats a la Seguretat Social, mitjana) ²	➔ 433.154	1,6%	➔ 401.290	1,7%	TTSS
Règim general de la Seguretat Social	➔ 341.238	1,7%	➔ 312.614	1,9%	TTSS
Règim d'autònoms de la Seguretat Social	➔ 79.163	0,9%	➔ 76.478	0,7%	TTSS
Aturats registrats (mitjana)	↗ 19.067	21,1%	↗ 23.627	14,4%	SOIB
Taxa d'atur registrat (mitjana)	➔ 4,2%	0,7%	➔ 5,6%	0,6%	TTSS-SOIB
Estimacions taxa d'atur registrat per grups d'edat (mitjana) ³					
De 16 a 19 anys	➔ 7,5%	1,8%	↗ 11,7%	2,7%	TTSS-SOIB
De 20 a 24 anys	➔ 4,4%	0,8%	➔ 6,8%	0,5%	TTSS-SOIB
De 25 a 54 anys	➔ 3,8%	0,6%	➔ 4,9%	0,5%	TTSS-SOIB
De 55 i més anys	➔ 6,2%	0,4%	➔ 7,3%	0,8%	TTSS-SOIB
Beneficiaris de prestacions per atur (mitjana)	↗ 16.033	15,9%	↗ 17.322	24,6%	SOIB
Previsió de l'empresari sobre variació d'efectius laborals ⁴					
...per al següent trimestre	↘	-12,9%			MTAS
...per al mateix trimestre de l'any següent	➔	1,4%			MTAS
Jornada mitjana efectiva per treballador i trimestre, hores ⁴	➔ 402,5	-0,7%	➔ 424,3	-0,9%	MTAS
...a temps complet	➔ 422,5	-0,8%	➔ 450,7	-0,5%	MTAS
...a temps parcial	↗ 295,7	9,6%	↗ 285,0	4,1%	MTAS
Contractes per temps indefinit	↘ 6.744	-13,7%	↘ 26.743	-6,1%	SOIB
...a temps complet	↘ 4.288	-24,6%	↘ 15.135	-14,9%	SOIB
...a temps parcial	↗ 2.456	15,7%	↗ 11.608	8,6%	SOIB
Contractes amb duració determinada	↘ 78.233	-5,5%	↘ 236.014	-8,6%	SOIB
...a temps complet	↘ 61.610	-9,1%	↘ 193.457	-11,0%	SOIB
...a temps parcial	↗ 16.623	10,8%	↗ 42.557	4,6%	SOIB
Contractes formatius	↗ 1.047	12,6%	↗ 2.341	11,6%	SOIB

1. Suma dels dos epígrafs següents.

2. Afiliats als règims general, d'autònoms, especial agrari i de la llar de la Seguretat Social i al règims especials de la mar. No inclou afiliats a MUFACE, ISFAS ni règims especials menors de la Seguretat Social.

3. Projecció de la població activa per grups d'edat segons EPA.

4. Segons l'Enquesta de conjuntura laboral del Ministeri de Treball i Afers Socials. Per efectiu laboral s'entén el nombre de llocs de feina ocupats per treballadors per compte d'altri el darrer dia del trimestre. Inclou treballadors a temps complet i a temps parcial.

5. Mallorca

Evolució de Mallorca.

Taxes de variació interanual en cicle
tendència del PIB a preus constants (en %)

Font: Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

2001 per trimestres				2001	2002 per trimestres				2002
I	II	III	IV		I	II	III	IV	
3,6	3,5	3,0	2,8	3,2	1,3	0,8	0,5		

e: estimació

a: avanç

El tercer trimestre registrà un creixement del PIB del 0,5% interanual.

Durant el tercer trimestre de l'any els símptomes de desacceleració assenyalats al primer trimestre s'han seguit mostrant. Així, la facturació elèctrica registra una disminució del -2,5% (l'acumulat arriba al -0,7%); les vendes de gasoli A mantingueren el creixement amb un 3,8%, mentre que les vendes de benzina disminuïren un -3,2%.

Pel que fa als indicadors avançats de la construcció, es continuaren assolint taxes negatives en el nombre de projectes visats al COAB (-14,6%) i habitatges visats (un -52,6%).

Mallorca		3r trimestre		acumulat any		Font
Indicadors d'activitat		Nombre	Variació	Nombre	Variació	
	Facturació elèctrica, usos no domèstics (MWh)	↘ 680.114	-2,5%	→ 1.623.711	-0,7%	Gesa-Endesa
	Venda de gasoli A (milers de litres)	↗ 86.385	3,8%	↗ 224.394	2,9%	CLH
	Venda de gasoli B (milers de litres)	↗ 17.037	14,4%	↗ 44.912	6,9%	CLH
	Col·legi d'Arquitectes: projectes visats ¹	↘ 1.357	-14,6%	↘ 4.825	-12,5%	COAB
	Col·legi d'Arquitectes: habitatges visats ¹	↘ 1.012	-52,6%	↘ 5.905	-21,8%	COAB
	Col·legi d'Arquitectes: habitatges per projecte ¹	↘ 0,75	-44,5%	↘ 3,61	-12,0%	COAB

Indicadors de consum

	Facturació elèctrica, usos domèstics (MWh)	↗ 273.567	8,0%	↗ 931.664	11,7%	Gesa-Endesa
	Consum de benzina (milers de litres)	↘ 86.096	-3,2%	↘ 222.138	-6,8%	CLH
	Vehicles matriculats	↘ 10.948	-16,0%	↘ 43.885	-13,7%	DP Trànsit

1. Excepte turístics i industrials.

Durant el tercer trimestre de l'any es registrà una reducció del 6,9% en el nombre total de passatgers arribats per via aèria a Mallorca, i del 8,2% pel que fa a l'acumulat de tot l'any.

El menor nombre de passatgers i la disminució en les exportacions de calçat i joieria afectaren les xifres de

transport per via aèria, que en el període analitzat fou un 13,9% inferior al de l'any 2001.

Les vendes de querosè minvaren un 11,2% al segon trimestre.

Mallorca		3r trimestre		acumulat any		Font
Transport aeri		Nombre	Variació	Nombre	Variació	
Passatgers arribats a l'aeroport		3.564.661	-6,9%	7.538.548	-8,2%	AENA
Transport de mercaderies, quilograms		6.126.504	-13,9%	15.645.073	-14,4%	AENA
Vendes de querosè, quilolitres		164.047	-11,2%	344.086	-12,6%	CLH

El tercer trimestre registrà una reducció del 8,0% en el nombre de passatgers estrangers arribats per via aèria. Destaca el lleuger augment en el nombre de passatgers amb procedència del Regne Unit (0,2%) i la menys acusada reducció (per comparació a trimestres precedents) en el nombre de passatgers amb procedència d'Alemanya (-14,7%).

Els total de turistes espanyols arribats per via aèria augmentà un 17,1%.

El total de passatgers arribats per via marítima als ports de Palma i Alcúdia en línia regular davallà un

1,2%, incloent-hi el tràfic interinsular, i destaca l'augment dels estrangers (6,8%) i la disminució dels espanyols (un -1,9%).

En resum, el nombre total de passatgers arribats a Mallorca per via aèria i marítima, excloent els arribats d'altres aeroports espanyols per motius no turístics, fou de 3.276.326 persones, xifra que suposa una disminució del -5,9% respecte del mateix període de l'any anterior.

Mallorca Passatgers i turistes arribats¹	3r trimestre			acumulat any			Font		
	Nombre	Variació	% sobre total	Nombre	Variació respecte al 2001	% sobre total			
✈️ Per via aèria									
UK Regne Unit	➡	1.066.026	0,2%	32,5%	➡	2.001.168	0,1%	30,2%	AENA
D Alemanya	➡	1.049.889	-14,7%	32,0%	➡	2.352.623	-15,8%	35,5%	AENA
I Itàlia	↗	75.934	11,2%	2,3%	↗	111.008	9,9%	1,7%	AENA
F França	➡	89.279	-7,9%	2,7%	➡	174.495	-8,9%	2,6%	AENA
B Bèlgica	➡	55.846	-9,2%	1,7%	➡	87.042	-12,8%	1,3%	AENA
NL Holanda	➡	65.028	-8,6%	2,0%	➡	115.016	-4,4%	1,7%	AENA
CH Suïssa	➡	54.989	-22,6%	1,7%	➡	120.977	-19,1%	1,8%	AENA
S Suècia	➡	81.797	-19,6%	2,6%	➡	163.754	-17,2%	2,5%	AENA
X Altres estrangers	➡	326.541	-6,8%	10,0%	➡	584.675	-7,6%	8,8%	AENA
⊘ Arribats per via aèria de l'estranger¹	➡	2.865.329	-8,0%	87,5%	➡	5.710.758	-9,2%	86,2%	AENA
E Espanya (només turistes)²	↗	317.399	17,1%	9,7%	➡	738.135	0,4%	11,1%	CITTIB
🌐 Total via aèria	➡	3.182.728	-6,0%	97,1%	➡	6.448.893	-8,1%	97,3%	
🚢 Per via marítima									
⊘ Estrangers	↗	7.601	6,8%	0,2%	➡	21.205	-12,8%	0,3%	CITTIB
E Espanyols	➡	85.997	-1,9%	2,6%	↗	157.924	11,6%	2,4%	CITTIB
🌐 Total via marítima	↗	93.598	-1,2%	2,9%	↗	179.129	8,0%	2,7%	CITTIB
🌐 Total	➡	3.276.326	-5,9%	100,0%	➡	6.628.022	-7,8%	100,0%	

1. Per a les procedències de l'estranger per via aèria, total de passatgers arribats.

2. Per als espanyols arribats per via aèria, només turistes.

Durant els nou primers mesos de l'any arribà un 8,1% menys de passatgers de l'estranger per via aèria, i destaca el lleuger augment en el nombre de passatgers arribats del Regne Unit i la disminució en el d'arribats d'Alemanya (-15,8%). El nombre de turistes espanyols arribats per via aèria augmentà un 0,4%. Pel que fa al nombre de passatgers arribats per línia regular marítima, incloent-hi el tràfic interinsular, hi hagué un increment del 8,0%.

El nombre total de passatgers arribats a Mallorca per via aèria o marítima, excloent els arribats d'altres aeroports espanyols per motius no turístics, fou de 6.628.022 persones, xifra que suposa una disminució del -7,8% respecte del mateix període de l'any anterior.

Durant el tercer trimestre el nombre de pernoctacions de residents a l'estranger en establiments hotelers es reduí un 9,4%, mentre que les pernoctacions dels residents nacionals augmentaren un 12,2%. Pel que fa als

viatgers, els residents a l'estranger davallaren un 7,5%, a diferència de l'augment dels nacionals, del 5,4%. Per tant, el creuament de les dades dona una estada mitjana als establiments hotelers de 8,6 dies pels estrangers (una disminució del 2,1%) i de 5,5 dies per als nacionals (un augment del 6,5%).

Pel que fa al període acumulat de gener a setembre, les dades ofereixen tendències semblants a les esmentades: una disminució en els nombres de pernoctacions dels residents a l'estranger (-12,3%) i de viatgers (-9,2%), al mateix temps que un acurçament de l'estada (-3,5%); mentre que el nombre de viatgers residents a Espanya augmentà (8,6%), però la seva estada es retallà (-3,4%), cosa que ha fet augmentar el nombre de pernoctacions (5,0%).

Respecte dels nivells d'ocupació, tots els mesos del trimestre registraren percentatges bastant menors que l'any anterior.

Mallorca		3r trimestre			acumulat any		
Establiments hotelers		Nombre	Variació	% sobre total	Nombre	Variació	% sobre total
Font: INE							
Nombre de pernoctacions							
∃	Turisme internacional	↘ 15.953.266	-9,4%	92,8%	↘ 28.838.054	-12,3%	79,8%
E	Turisme nacional	↗ 1.235.402	12,2%	7,2%	↗ 2.962.331	5,0%	9,3%
	Total pernoctacions	↘ 17.188.668	-8,2%	100,0%	↘ 31.800.385	-11,0%	100,0%
Nombre de viatgers							
∃	Turisme internacional	↘ 1.857.332	-7,5%	89,2%	↘ 3.648.641	-9,2%	85,1%
E	Turisme nacional	↗ 226.041	5,4%	10,8%	↗ 640.437	8,6%	14,9%
	Total viatgers	↘ 2.083.737	-6,3%	100,0%	↘ 4.289.078	-6,9%	100,0%
Estada mitjana (dies)							
∃	Turisme internacional	↘ 8,6	-2,1%		↘ 7,9	-3,5%	
E	Turisme nacional	↗ 5,5	6,5%		↘ 4,6	-3,4%	
	Estada mitjana (dies)	→ 8,3	-2,0%		↘ 6,7	-5,8%	

Grau d'ocupació per places en %	juliol	agost	setembre
Font: INE.			
Establiment hotelers ¹	82,0	86,6	76,0
Diferència amb l'any 2001	-7,4	-4,4	-10,7

1. Grau d'ocupació per places.

El nombre d'afiliats a la Seguretat Social fou un 0,7% inferior al registrat durant el mateix trimestre de l'any anterior. A més, l'elevat augment de la població aturada (22,7%), va fer que la taxa d'atur registrat mitjana del trimestre augmentés un 0,8%, i que assolís el 4,3%. Aquest increment es registrà principalment al sector dels serveis.

Pel que fa a la contractació, es reduí un 12,1% el nombre de contractes per temps indefinit, amb incidència exclusivament en els contractes a temps complet; de la resta de contractes, cal destacar-ne el petit augment dels contractes formatius.

Mallorca Mercat de treball	3r trimestre		acumulat any		Font
	Nombre	Variació	Nombre	Variació	
Població activa (mitjana) ¹	→ 362.919	0,1%	→ 345.865	1,4%	TTSS-SOIB
Ocupats (afiliats a la Seguretat Social, mitjana)	→ 347.478	-0,7%	→ 327.672	0,7%	TTSS
Aturats registrats (mitjana)	↗ 15.441	22,7%	↗ 18.193	16,6%	SOIB
Taxa d'atur registrat (mitjana)	4,3%	0,8%	5,3%	0,7%	TTSS-SOIB
Aportació per sectors a la taxa d'atur ²					
Agricultura i pesca	0,02%	0,0%	0,03%	0,0%	TTSS-SOIB
Indústria i energia	0,3%	0,1%	0,4%	0,1%	TTSS-SOIB
Construcció	0,7%	0,2%	0,7%	0,2%	TTSS-SOIB
Serveis	3,2%	0,5%	4,2%	0,5%	TTSS-SOIB
Contractes per temps indefinit	↘ 5.323	-12,1%	↘ 20.958	-10,3%	SOIB
...a temps complet	↘ 3.580	-26,0%	↘ 12.650	-17,6%	SOIB
...a temps parcial	↗ 1.743	43,3%	↗ 8.308	3,8%	SOIB
Contractes amb duració determinada	↘ 56.357	-11,3%	↘ 175.536	-13,8%	SOIB
...a temps complet	↘ 43.699	-14,8%	↘ 141.330	-16,4%	SOIB
...a temps parcial	↗ 12.658	3,5%	↗ 34.206	-0,9%	SOIB
Contractes formatius	→ 772	0,4%	→ 1.811	1,7%	SOIB

1. Afiliats a la Seguretat Social i aturats registrats.

2. Nombre d'aturats registrats del sector sobre el total de la població activa. Els percentatges de variació reflecteixen la incidència del sector sobre la variació de la taxa d'atur total.

6. Menorca

Evolució de Menorca.

Taxes de variació interanual en cicle
tendència del PIB a preus constants (en %)

Font: Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

2001 per trimestres				2001	2002 per trimestres				2002
I	II	III	IV		I	II	III	IV	
3,5	3,0	3,6	2,7	3,2	0,9	2,2	1,6		

e: estimació

a: avanç

La taxa de creixement interanual del PIB menorquí fou durant el tercer trimestre d'un 1,6%. Aquesta taxa significa la més alta de les diferents illes que formen l'arxipèlag.

La facturació elèctrica per a usos no domèstics augmentà en el trimestre un 0,4% i les vendes de benzina pràcticament quedaren estancades (0,0%). Però altres indicadors, com les vendes de gasoli A (8,5%) o el nombre d'afiliats a la Seguretat Social (13,1%) registraren una notable evolució positiva.

Pel que fa als indicadors avançats de la construcció, disminuï el nombre de projectes (-7,4%), però augmentà el nombre de d'habitatges visats al Col·legi d'Arquitectes (40,5%). Per al conjunt del període de gener a setembre, el nombre de projectes visats se situà un 1,9% per sobre de la xifra assolida l'any 2001.

Menorca		3r trimestre		acumulat any		Font
Indicadors d'activitat		Nombre	Variació	Nombre	Variació	
	Facturació elèctrica, usos no domèstics (MWh)	➔ 26.990	0,4%	➔ 18.853	0,0%	Gesa-Endesa
	Venda de gasoli A (milers de litres)	↗ 9.550	8,5%	↗ 20.386	6,2%	CLH
	Venda de gasoli B (milers de litres)	➔ 1.978	0,0%	↗ 5.189	11,9%	CLH
	Col·legi d'Arquitectes: projectes visats ¹	↘ 275	-7,4%	➔ 975	1,9%	COAB
	Col·legi d'Arquitectes: habitatges visats ¹	↗ 368	40,5%	↗ 987	19,5%	COAB
	Col·legi d'Arquitectes: habitatges per projecte ¹	↗ 1,34	51,7%	↗ 3,11	20,0%	COAB
Indicadors de consum						
	Facturació elèctrica, usos domèstics (MWh)	↗ 41.486	9,6%	↗ 122.157	7,7%	Gesa-Endesa
	Consum de benzina (milers de litres)	➔ 12.912	0,0%	➔ 28.189	-1,5%	CLH
	Vehicles matriculats	↘ 712	-14,4%	↘ 4.307	-29,4%	DP Trànsit

1. Excepte turístics i industrials.

A Menorca arribaren un total aproximat de 679.418 passatgers durant el tercer trimestre de l'any, cosa que significà un 2,6% menys que durant el 2001. Per al conjunt del període acumulat, la variació fou del -4,0%.

Les vendes de querosè (combustible utilitzat als avions) minvaren un 6,8% al trimestre, així com el transport de mercaderies (-7,8%).

El nombre de passatgers arribats de l'estranger a l'aeroport de Maó minvà un 5,8% durant el tercer trimestre. Destacà la reducció de les procedències d'Alemanya (-29,7%), Holanda (-18,6%) i altres; mentre que augmentaren les procedències de Suècia (42,9%), Itàlia (12,6%) i altres orígens.

Menorca Transport aeri	3r trimestre		acumulat any		Font
	Nombre	Variació	Nombre	Variació	
Passatgers arribats a l'aeroport	↘ 679.418	-2,6%	↘ 1.203.941	-4,0%	AENA
Transport de mercaderies, quilograms	➔ 1.255.075	-7,8%	↘ 3.072.067	-7,2%	AENA
Vendes de querosè, quilolitres	↘ 14.600	-6,8%	↘ 24.467	-16,5%	CLH

Respecte a les dades pel període acumulat de gener a setembre, són destacables les elevades diferències per nacionalitats, amb algunes que sofreixen importants caigudes en les arribades (Alemanya, Holanda i Suïssa; totes per sobre del -10%) i augments significatius (Suècia i Itàlia; ambdues per sobre del 20%).

El nombre de turistes espanyols augmentà força, en concret un 26,4%. Com a resultat, el nombre total de passatgers de l'estranger i turistes espanyols arribats per via aèria es reduí un lleuger 0,8%.

El nombre de persones arribades a Menorca amb vaixell arribà a 38.475 persones, i es registrà un augment del 17,0%; és destacable l'augment tant dels estrangers (9,4%) com dels espanyols (18,0%).

Finalment, el nombre total de passatgers arribats de l'estranger per via aèria, turistes espanyols arribats amb avió, i passatgers arribats per via marítima fou al voltant de 646.952 persones, un 0,1% més que al mateix trimestre de l'any anterior (cal destacar que ha estat l'única illa amb augment d'aquesta xifra de passatgers i turistes arribats amb els diferents mitjans de transport).

Menorca Passatgers i turistes arribats¹		3r trimestre			acumulat any			Font		
		Nombre	Variació	% sobre total	Nombre	Variació respecte al 2001	% sobre total			
✈️ Per via aèria										
UK	Regne Unit	↘	344.848	-2,1%	53,3%	↘	584.446	-3,7%	56,0%	AENA
D	Alemanya	↘	60.356	-29,7%	9,3%	↘	104.857	-25,0%	10,0%	AENA
I	Itàlia	↗	35.027	12,6%	5,4%	↗	55.077	21,7%	5,3%	AENA
F	França	↗	2.459	7,2%	0,4%	↗	3.557	6,4%	0,3%	AENA
B	Bèlgica	↘	5.800	-17,2%	0,9%	↘	8.945	-4,3%	0,9%	AENA
NL	Holanda	↘	8.022	-18,6%	1,2%	↘	13.509	-18,4%	1,3%	AENA
CH	Suïssa	↘	4.207	-13,9%	0,7%	↘	6.571	-11,6%	0,6%	AENA
S	Suècia	↗	6.622	42,9%	1,0%	↗	11.280	41,3%	1,1%	AENA
X	Altres estrangers	↗	21.798	2,8%	3,4%	↗	37.073	6,0%	3,6%	AENA
☪️	Arribats per via aèria de l'estranger	↘	489.139	-5,8%	75,6%	↘	825.316	-5,3%	79,1%	AENA
E	Espanya (només turistes)	↗	119.338	26,4%	18,4%	↗	168.516	12,1%	16,1%	CITTIB
🌐	Total via aèria	➡	608.477	-0,8%	94,1%	↘	993.877	-2,8%	95,2%	
🚢 Per via marítima										
☪️	Estrangers	↗	3.950	9,4%	0,6%	↘	5.296	11,9%	0,5%	CITTIB
E	Espanyols	↗	34.525	18,0%	5,3%	↗	44.740	14,5%	4,3%	CITTIB
🌐	Total via marítima	↗	38.475	17,0%	5,9%	↗	50.036	14,2%	4,8%	CITTIB
🌐	Total	➡	646.952	0,1%	100,0%	↘	1.043.913	-2,1%	100,0%	

L'Institut Nacional d'Estadística (INE) només ofereix dades relatives a l'hoteleria a Menorca durant els mesos de major afluència turística (és a dir, els mesos centrals de l'any; habitualment entre març - abril fins al setembre - octubre).

Durant el tercer trimestre es registrà una major afluència de viatgers residents a Espanya (2,7%), que juntament amb un augment de la duració de l'estada mitjana de fins a 6,4 dies, va fer que el nombre de pernoctacions augmentés un 11,2%.

Respecte dels viatgers residents a l'estranger, el nombre minvà un 16,3% i el de les pernoctacions un 9,7%;

emperò l'estada també augmentà de forma important (7,9% fins als 9,8 dies).

El nombre total de viatgers sofrí una disminució del 12,4%, però el de pernoctacions es reduí un 6,7%, a causa principalment de l'allargament de l'estada mitjana (6,5%).

Durant el trimestre el grau d'ocupació per places als hotels de Menorca oscil·là entre el 83,1% del setembre al 94,4% de l'agost; tots els mesos foren inferiors als mateixos de l'any anterior, especialment els mesos de juliol i setembre, amb baixades al voltant dels 5 punts percentuals en l'ocupació.

Menorca		3r trimestre			acumulat des de maig		
Establiments hotelers		Nombre	Variació	% sobre total	Nombre	Variació	% sobre total
Font: INE							
Nombre de pernoctacions							
☞	Turisme internacional	↘ 1.700.794	-9,7%	82,5%	↘ 2.654.759	-9,4%	84,4%
E	Turisme nacional	↗ 360.130	11,2%	17,5%	↗ 489.888	15,8%	15,6%
	Total pernoctacions	↘ 2.060.924	-6,7%	100,0%	↘ 3.144.647	-6,3%	100,0%
Nombre de viatgers							
☞	Turisme internacional	↘ 174.431	-16,3%	75,7%	↘ 287.117	-14,3%	76,3%
E	Turisme nacional	↗ 55.884	2,7%	24,3%	↗ 89.365	18,3%	23,7%
	Total viatgers	↘ 230.315	-12,4%	100,0%	↘ 376.482	-8,3%	100,0%
Estada mitjana (dies)							
☞	Turisme internacional	↗ 9,8	7,9%		↗ 9,2	5,7%	
E	Turisme nacional	↗ 6,4	8,3%		↘ 5,5	-2,1%	
	1 Estada mitjana (dies)	↗ 8,9	6,5%		↗ 8,4	2,3%	

Grau d'ocupació, en %	juliol	agost	setembre
Font: INE.			
Establiment hotelier ¹	85,8	94,4	83,1
Diferència amb any 2001	-5,0	-1,3	-5,6

1. Grau d'ocupació per places.

Com ja hem assenyalat, el nombre d'afiliats a la Seguretat Social a Menorca cresqué un 13,1%. Emperò la població activa augmentà a major ritme, amb la qual cosa la taxa d'atur registrat se situà en el 2,8%, un 0,4% més que durant el 2001, encara que continués essent la taxa més baixa de les Illes. El sec-

tor industrial compensà el creixement de l'atur registrat a la construcció.

El nombre de contractes per temps indefinit fou un 23,8% inferior al mateix trimestre de 2001, mentre que el de contractes per temps determinat fou un -2,8%.

Menorca Mercat de treball	3r trimestre		acumulat any		Font
	Nombre	Variació	Nombre	Variació	
Població activa (mitjana) ^a	↗ 34.440	13,6%	↗ 31.339	7,3%	TTSS-SOIB
Ocupats (afiliats a la Seguretat Social, mitjana)	↗ 33.469	13,1%	↗ 29.791	6,8%	TTSS
Aturats registrats (mitjana)	↗ 971	30,4%	↗ 1.547	19,3%	SOIB
Taxa d'atur registrat (mitjana)	2,8%	0,4%	4,9%	0,5%	TTSS-SOIB
Aportació per sectors a la taxa d'aturb					
Agricultura i pesca	0,01%	0,0%	0,02%	0,0%	TTSS-SOIB
Indústria i energia	0,5%	-0,1%	0,6%	0,0%	TTSS-SOIB
Construcció	0,4%	0,0%	0,4%	0,1%	TTSS-SOIB
Serveis	2,0%	0,4%	3,9%	0,5%	TTSS-SOIB
Contractes per temps indefinit	↘ 544	-23,8%	↘ 2.307	-8,6%	SOIB
...a temps complet	↘ 329	-36,7%	↘ 1.119	-18,6%	SOIB
...a temps parcial	↗ 215	10,8%	↗ 1.188	3,2%	SOIB
Contractes amb duració determinada	↘ 5.749	-2,8%	↘ 19.067	-2,7%	SOIB
...a temps complet	→ 4.335	-1,7%	↘ 15.425	-3,0%	SOIB
...a temps parcial	↘ 1.414	-5,9%	→ 3.642	-1,3%	SOIB
Contractes formatius	↗ 136	25,9%	↗ 288	16,1%	SOIB

a. Afiliats a la Seguretat Social i aturats registrats.

b. Nombre d'aturats registrats del sector sobre el total de la població activa. Els percentatges de variació reflecteixen la incidència del sector sobre la variació de la taxa d'atur total.

7. Pitiüses

Evolució d'Eivissa i Formentera.

Taxes de variació interanual en cicle
tendència del PIB a preus constants (en %)

Font: Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

2001 per trimestres				2001	2002 per trimestres				2002
I	II	III	IV		I	II	III	IV	
3,1	2,8	2,9	2,5	2,8	2,0	0,6	0,8		

e: estimació

a: avanç

L'economia pitiüsa tingué un dinamisme semblant al de l'illa de Mallorca, encara que una mica superior, durant el tercer trimestre, i assolí una taxa interanual de creixement del 0,8%, per sobre del percentatge de Mallorca i inferior al de Menorca.

La facturació elèctrica per a usos no domèstics ha augmentat un 0,8%, a diferència de la d'usos domèstics, la qual ha augmentat un 7,9%. Respecte a les vendes de gasoli A, aquestes han pujat un 7,7% i, per altra banda, les vendes de benzina es reduïren un -0,7%. Finalment, cal esmentar la caiguda dels vehicles matriculats en un 2,9%.

Pel que fa als indicadors avançats de la construcció, es registrà un augment en el nombre de projectes visats (16,2%), però no així en el nombre d'habitatges, els quals han baixat un 57,0%.

Pitiüses		3r trimestre		acumulat any		Font
Indicadors d'activitat		Nombre	Variació	Nombre	Variació	
	Facturació elèctrica, usos no domèstics (MWh)	➔ 124.454	0,8%	➔ 244.554	3,0%	Gesa-Endesa
	Venda de gasoli A (milers de litres)	➔ 16.788	7,7%	➔ 33.548	6,0%	CLH
	Venda de gasoli B (milers de litres)	➔ 3.766	17,5%	➔ 8.710	15,4%	CLH
	Col·legi d'Arquitectes: projectes visats ¹	➔ 165	16,2%	➔ 452	2,7%	COAB
	Col·legi d'Arquitectes: habitatges visats ¹	➔ 297	-57,0%	➔ 1.049	-43,9%	COAB
	Col·legi d'Arquitectes: habitatges per projecte ¹	➔ 1,80	-63,0%	➔ 7,04	-45,3%	COAB
Indicadors de consum						
	Facturació elèctrica, usos domèstics (MWh)	➔ 47.746	7,9%	➔ 151.508	15,8%	Gesa-Endesa
	Consum de benzina (milers de litres)	➔ 18.782	-0,7%	➔ 41.584	-1,5%	CLH
	Vehicles matriculats	➔ 1.485	-2,9%	➔ 5.654	-13,7%	DP Trànsit

1. Excepte turístics i industrials.

A l'aeroport d'Eivissa desembarcaren aproximadament uns 1.058.743 passatgers, un 7,4% menys que al mateix període de l'any 2001.

El menor nombre de passatgers per via aèria no es reflectí en les xifres de mercaderies transportades (les quals augmentaren un lleuger 1,5%) però sí en les vendes de querosè (-18,7%).

Pitiüses		3r trimestre		acumulat any		Font
Transport aeri		Nombre	Variació	Nombre	Variació	
Passatgers arribats a l'aeroport d'Eivissa		➔ 1.058.743	-7,4%	➔ 1.830.627	-7,6%	AENA
Transport de mercaderies, quilograms		➔ 1.690.545	1,5%	➔ 3.520.186	-3,3%	AENA
Vendes de querosè, quilolitres		➔ 30.000	-18,7%	➔ 48.483	-18,4%	CLH

El nombre de passatgers arribats de l'estranger per via aèria fou un 7,8% inferior al del mateix trimestre de l'any passat, a causa principalment de la disminució en els passatgers arribats de països com: Suècia (-80,9%), Holanda (-25,0%), Bèlgica (-24,1%), França (-20,3%), Alemanya (-13,5%), i altres.

es dades positives provenen de països com Itàlia (6,5%) i Espanya (turistes: 8,8%). En total, els passatgers estrangers i turistes espanyols disminuïren globalment un 7,9%, la qual cosa deixa l'acumulat en un -7,1% de variació interanual.

Pitiüses Passatgers arribats ¹		3r trimestre			acumulat any			Font		
		Nombre	Variació	% sobre total	Nombre	Variació	% sobre total			
✈ Per via aèria										
UK	Regne Unit	↘	374.421	-5,9%	37,6%	↘	601.331	-5,8%	36,7%	AENA
D	Alemanya	↘	196.737	-13,5%	19,7%	↘	340.338	-13,5%	20,8%	AENA
I	Itàlia	↗	131.177	6,5%	13,2%	↗	191.276	13,0%	11,7%	AENA
F	França	↘	29.583	-20,3%	3,0%	↘	56.701	-15,9%	3,5%	AENA
B	Bèlgica	↘	16.299	-24,1%	1,6%	↘	26.516	-16,5%	1,6%	AENA
NL	Holanda	↘	11.699	-25,0%	1,2%	↘	18.028	-25,2%	1,1%	AENA
CH	Suïssa	↘	14.678	-4,6%	1,5%	↘	23.098	-3,0%	1,4%	AENA
S	Suècia	↘	419	-80,9%	0,0%	↘	419	-87,9%	0,0%	AENA
X	Altres estrangers	↘	14.678	-4,6%	3,4%	↘	23.098	-3,0%	1,4%	AENA
✈ Arribats per via aèria de l'estranger		↘	824.950	-7,8%	82,8%	↘	1.331.704	-7,1%	81,3%	AENA
E	Espanya (només turistes)	↘	49.937	8,8%	5,0%	↘	73.997	-8,6%	4,5%	CITIB
🌐 Total via aèria		↘	874.887	-7,9%	87,8%	↘	1.405.701	-7,1%	85,8%	
🚢 Per via marítima										
E	Estrangers	↗	50.647	13,8%	5,1%	↘	86.033	-9,1%	5,3%	CITIB
E	Espanyols	↗	71.094	21,2%	7,1%	↘	145.659	-16,9%	8,9%	CITIB
🌐 Total via marítima		↗	121.741	18,0%	12,2%	↘	231.692	-14,1%	14,2%	CITIB
🌐 Total		↘	996.628	-5,3%	100,0%	↘	1.637.393	-8,2%	100,0%	

1. Per a les procedències de l'estranger per via aèria, total de passatgers arribats.
Per als espanyols arribats per via aèria, només turistes.
Per als creuers turístics d'Eivissa i la línia regular marítima, total de passatgers arribats als ports de la vila d'Eivissa i Sant Antoni, incloent-hi el passatge entre illes però no l'efectuat entre Eivissa i Formentera.

Les dades dels arribats per via marítima assoliren xifres elevades, amb augments del 13,8% dels estrangers i del 21,2% dels espanyols; en total un augment conjunt del 18%. Per tant, les xifres acumulades de la via aèria i la via marítima assoliren una disminució global del 5,3%, la qual cosa dugué l'acumulat a una disminució d'un 8,2%.

Com en el cas de l'illa de Menorca, l'Institut Nacional d'Estadística (INE) només ofereix dades relatives a

l'hoteleria a les Pitiüses durant els mesos de major afluència turística (normalment de març - abril a setembre - octubre). Cal dir que aproximadament el 95% de les estades en establiments hotelers a les Pitiüses esdevenen entre els mesos esmentats.

Les Pitiüses tingueren un comportament diferent segons que s'analitzin els residents espanyols o estrangers. Si els primers augmentaren el nombre de

viatges (16,3%), i les pernoctacions (un significatiu 48,5%), atès l'allargament de l'estada mitjana en més del 27% fins als 4,8 dies, no evolucionaren de la mateixa forma els estrangers. Aquests disminuïren el nombre de viatges en un 11,9%, encara que les pernoctacions ho feren en sols un 6,4%, atès que l'estada mitjana també augmentà, en concret un 6,2%.

Les dades acumulades des del mes de maig mostren variacions semblants a les esmentades, amb augments importants dels viatgers i pernoctacions dels residents espanyols (11,9% i 36,3%, respectivament) i caigudes de les estades dels residents a l'estranger (-13,3% i -6,6%, respectivament).

En ambdós casos les estades mitjanes corresponents augmenten (7,8% en el cas dels residents a l'estranger i 21,8% en el cas dels residents a Espanya); i encara que de forma molt més important en el cas dels residents a Espanya, les estades mitjanes dels estrangers segueixen essent superiors a les dels espanyols (8,7 dies enfront de 4,7 dies).

Pel que fa a l'ocupació, a les Pitiüses l'evolució fou semblant a la resta d'illes, amb uns índexs d'ocupació en els mesos de juliol i setembre inferiors en un 4,4% i 5,6%, respectivament, en relació amb els nivells assolits l'any 2001 i un petit augment de l'índex del mes d'agost del 0,7% respecte al mateix mes de l'any anterior.

Pitiüses		3r trimestre			acumulat des de maig				
Establiments hotelers		Nombre	Variació	% sobre total	Nombre	Variació	% sobre total		
Font: INE									
Nombre de pernoctacions									
☞	Turisme internacional	↘	4.101.055	-6,4%	89,9%	↘	6.158.985	-6,6%	90,9%
E	Turisme nacional	↗	462.849	48,5%	10,1%	↗	619.711	36,3%	9,1%
	Total pernoctacions	↘	4.563.904	-2,8%	100,0%	↘	6.778.696	-3,8%	100,0%
Nombre de viatgers									
☞	Turisme internacional	↘	461.539	-11,9%	82,9%	↘	711.204	-13,3%	84,4%
E	Turisme nacional	↗	95.507	16,3%	17,1%	↗	131.077	11,9%	15,6%
	Total viatgers	↘	557.046	-8,0%	100,0%	↘	842.281	-10,2%	100,0%
Estada mitjana (dies)									
☞	Turisme internacional	↗	8,9	6,2%		↗	8,7	7,8%	
E	Turisme nacional	↗	4,8	27,8%		↗	4,7	21,8%	
	Estada mitjana (dies)	↗	8,2	5,7%		↗	8,0	7,1%	

Grau d'ocupació, en %	juliol	agost	setembre
Font: INE.			
Establiment hotelers ¹	84,8	92,2	77,8
Diferència amb any 2001	-4,44	0,7	-5,6

1. Grau d'ocupació per places.

Com a l'illa de Menorca, el nombre d'afiliats a la Seguretat Social augmentà, encara que de forma menor (2,8%), però la població activa ho féu a major ritme, per la qual cosa la taxa d'atur registrat se situà en el 3,2%, un 0,4% més que al tercer trimestre de 2001.

Del total de la població activa, un 0,012% eren aturats registrats del sector primari (amb un augment trimestral interanual del 0,0%), de la indústria el 0,2% (sense augment), un 0,7% del sector de la construcció (aug-

ment del 0,1%) i un 2,3% del sector dels serveis (augment del 0,3%).

Respecte als contractes, es registrà un fort increment en el nombre de contractes per temps indefinit a temps complet (30,7%), però amb una caiguda dels de temps parcial (-29,4%). En canvi els contractes de duració determinada augmentaren tant els de temps complet com els de temps parcial, ambdós de forma important. Això mateix succeí als contractes formatius, amb un augment superior al 150%.

Pitiüses Mercat de treball	3r trimestre		acumulat any		Font
	Nombre	Variació	Nombre	Variació	
Població activa (mitjana) ^c	↗ 53.563	3,2%	↗ 46.317	2,9%	TTSS-SOIB
Ocupats (afiliats a la Seguretat Social, mitjana)	↗ 51.868	2,8%	↗ 43.502	2,6%	TTSS
Aturats registrats (mitjana)	↗ 1.695	19,9%	↗ 2.815	7,8%	SOIB
Taxa d'atur registrat (mitjana)	3,2%	0,4%	6,1%	0,3%	TTSS-SOIB
Aportació per sectors a la taxa d'atur ^d					
Agricultura i pesca	0,01%	0,0%	0,01%	0,0%	TTSS-SOIB
Indústria i energia	0,2%	0,0%	0,2%	0,0%	TTSS-SOIB
Construcció	0,7%	0,1%	0,7%	0,1%	TTSS-SOIB
Serveis	2,3%	0,3%	5,2%	0,1%	TTSS-SOIB
Contractes per temps indefinit	↘ 839	-12,1%	↗ 3.244	41,6%	SOIB
...a temps complet	↗ 358	30,7%	↗ 1.269	37,2%	SOIB
...a temps parcial	↘ 481	-29,4%	↗ 1.975	44,6%	SOIB
Contractes amb duració determinada	↗ 12.418	46,9%	↗ 30.820	50,8%	SOIB
...a temps complet	↗ 9.947	37,2%	↗ 26.263	45,3%	SOIB
...a temps parcial	↗ 2.471	105,4%	↗ 4.557	93,4%	SOIB
Contractes formatius	↗ 137	158,5%	↗ 239	107,8%	SOIB

c. Afiliats a la Seguretat Social i aturats registrats.

d. Nombre d'aturats registrats del sector sobre el total de la població activa. Els percentatges de variació reflecteixen la incidència del sector sobre la variació de la taxa d'atur total.

Notes i abreviacions

Els percentatges de variació es refereixen a la diferència entre el període esmentat d'enguany i el mateix període de l'any passat, excepte quan es diu expressament una altra cosa.

n.d. No disponible.

CEur: Comissió Europea.

DGPOE: Direcció General de Programació i Ordenació Econòmica, Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

FMI: Fons Monetari Internacional.

Frontur: Enquesta a les fronteres, Institut d'Estudis Turístics, Ministeri d'Economia.

MinFom: Ministeri de Foment.

Agraïments

Volem fer exprés el nostre agraïment a les següents institucions, organismes, empreses i entitats per les dades que ens han facilitat; la seva col·laboració ha estat imprescindible per a l'elaboració d'aquest informe:

AENA – Aeroport d'Eivissa.

AENA – Aeroport de Maó.

AENA – Aeroport de Palma.

Anàlisi Quantitativa Regional (AQR), Universitat de Barcelona.

Autoritat Portuària de Balears (APB), Ministeri de Foment.

Banc d'Espanya (BE).

Butlletí estadístic, Ministeri de Foment.

Col·legi Oficial d'Arquitectes de Balears (COAB).

Consell Superior de Cambres de Comerç d'Espanya.

Compañía Logística de Hidrocarburos (CLH), Palma.

Direcció General d'Aviació Civil, Ministeri de Foment.

Direcció General de Fons Comunitaris i Finançament Territorial, Ministeri d'Hisenda.

Direcció General de Trànsit (DGT), Ministeri d'Interior.

Direcció General d'Habitatge, Arquitectura i Urbanisme, Ministeri de Foment.

Direcció Provincial de Trànsit (DP Trànsit), Ministeri d'Interior.

Direcció Territorial de Comerç en les Illes Balears, Ministeri d'Economia.

Eurostat.

Estadístiques, Ministeri de Treball i Afers Socials (MTAS).

Gesa-Endesa.

Gesa-Gas.

CTTIB-Enturib, Conselleria de Turisme.

Institut d'Estudis Turístics, Ministeri d'Economia.

Institut Social de la Marina a les Illes Balears (ISM), Ministeri de Treball i Afers Socials.

Direcció Provincial de Balears de l'Institut Nacional d'Ocupació (INEM), Ministeri de Treball i Afers Socials.

Institut Nacional d'Estadística (INE), Ministeri d'Economia.

Institut Canari d'Estadística (ISTAC).

Institut Estadístic d'Andalusia (IEA).

Servei Estadístic Nacional de Malta (IEMalta).

Servei Estadístic Nacional del Marroc (IEMarroc).

Institut Nacional d'Estadística de Portugal (INEPortugal).

Servei Estadístic Nacional de Tunísia (IETunísia).

Servei Estadístic Nacional de Turquia (IETurquia).

Servei Estadístic Nacional de Xipre (IEXipre).

Subdirecció General d'Estudis, Secretaria General Tècnica, Ministeri de Ciència i Tecnologia (MCYT).

Predicción y Coyuntura, SL (Predyco).

Agrupación de Fabricantes de Cemento de España (Oficemen).

Asociación de empresas constructoras de ámbito nacional (Seopan).

Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB), Conselleria de Treball i Formació.

TINSA.

Tresoreria Territorial de la Seguretat Social a les Illes Balears (TTSS), Ministeri de Treball i Afers Socials.

L'educació universitària a les Illes Balears: consum o inversió?

Fa uns mesos, es van fer públics els resultats de l'estudi elaborat per l'Institut Valencià d'Investigacions Econòmiques (IVIE) sobre la inserció laboral dels titulats universitaris a les Illes Balears.

A priori, el que se n'extreu no pot ésser millor: la taxa d'atur d'aquest col·lectiu és molt baixa; els nostres universitaris són els que menys tarden a trobar feina de tot l'Estat (a més a més, la feina aconseguida sol estar relacionada amb els estudis realitzats), i les retribucions que reben quan accedeixen al mercat de treball són superiors a les dels titulats d'altres indrets de la geografia espanyola.

L'anàlisi d'aquests resultats és força esbiaixada si no s'hi afegeix la constatació d'una altra realitat: Balears és una de les comunitats autònomes amb la ràtio *universitaris/població activa* més baixa de l'Estat. Això sense deixar de banda el fet que enregistra la taxa més alta d'abandonament dels estudis un cop finalitzada l'educació secundària obligatòria (ESO).

Corroboren les conclusions de l'estudi esmentat treballs realitzats en aquest sentit per altres institucions. Així, podem destacar el d'*Ensenyament universitari de primer i segon cicle. Avanç del curs 2001-2002*, elaborat per l'Institut Nacional d'Estadística (INE), o el de l'*Anuari Social d'Espanya 2001*, publicat per la Fundació "la Caixa".

De la comparativa de l'INE quant a l'alumnat matriculat a la universitat per comunitats autònomes per al curs 2001-2002, se'n desprèn que el *percentatge d'alumnes sobre el total de la població entre 18 i 23 anys* és del 19,9% a Balears (un 16% segons l'Anuari de "la Caixa" per al curs 2000-2001), i aquesta és la taxa més baixa d'Espanya si s'exceptuen les ciutats autònomes

de Ceuta i Melilla. A més, la ràtio *nombre d'alumnes universitaris per cada 1.000 habitants* ens situa pràcticament a la cua d'Espanya amb un total de 15,9 alumnes per cada 1.000 habitants.

En termes absoluts, el total d'alumnes matriculats a la universitat per al curs 2001-2002 és de 13.320 alumnes (un 2,52% menys que en el curs anterior), xifra que està molt per sota del que caldria esperar en funció del nivell de població.

El descens del nombre d'universitaris no és un fenomen específic de les Illes Balears. Tal com s'observa a la taula següent, pràcticament totes les comunitats autònomes enregistren una caiguda en el nombre d'alumnes universitaris, i són especialment destacables els casos de Navarra, La Rioja i Astúries.

El descens del nombre d'universitaris per al conjunt d'Espanya va assolir el -2,14% en el curs acadèmic 2001/2002.

A més a més, tenint en compte el que s'ha esmentat, resulta interessant constatar com les llicenciatures continuen el descens de forma més significativa que la resta d'estudis universitaris, amb un 4,56% menys d'alumnes respecte al curs anterior. Així mateix, és interessant l'evolució comparativa entre la formació universitària de cicle llarg (5 anys) i la de cicle curt (3 anys).

La baixa taxa de natalitat, la competència que exerceixen les universitats privades i la imposició del districte obert a tot Espanya són factors que han coadjuvat a la disminució de l'alumnat matriculat a les universitats. El que diferencia les Balears de la resta de l'Estat a l'hora d'explicar l'evolució en el nombre d'alumnes universitaris és el fet d'estar condicionada per un teixit productiu que descansa bàsicament en el sector dels serveis i amb un mercat de treball altament flexible i dinàmic.

Comparació de l'alumnat matriculat a les universitats autònomes. Curs 2001/2002

Font: INE

Comunitats autònomes (per ordre de percentatge de població universitària sobre població total)	Nombre d'alumnes matriculats	Alumnes/ 1.000 hab.	Alumnes/ Pobl. de 18 23 anys (%)	Variació Interanual
Castella i Lleó	95.777	55,2	49,8	-2,37%
Madrid	242.419	45,8	56,4	-2,89%
Andalusia	258.617	35,1	37,4	-1,54%
Astúries	36.525	34,9	44,1	-5,03%
Comunitat Valenciana	144.359	34,7	40,4	-0,32%
País Basc	71.133	34,3	44,3	-4,81%
Múrcia	39.591	34,1	37,2	1,22%
Aragó	39.717	34,1	46,0	-3,27%
Galícia	92.539	33,8	39,7	-1,57%
Navarra	17.932	32,9	43,1	-6,76%
Catalunya	189.440	30,2	38,4	-2,45%
Canàries	46.791	26,0	29,2	-0,97%
Extremadura	27.524	25,4	29,4	-1,66%
La Rioja	6.695	24,8	31,5	-5,40%
Cantàbria	13.169	24,8	29,2	-1,14%
Illes Balears	13.320	15,9	19,9	-2,52%
Castella-la Manxa	33.542	13,7	23,4	4,13%
Ceuta i Melilla	1.915	13,3	14,7	7,71%

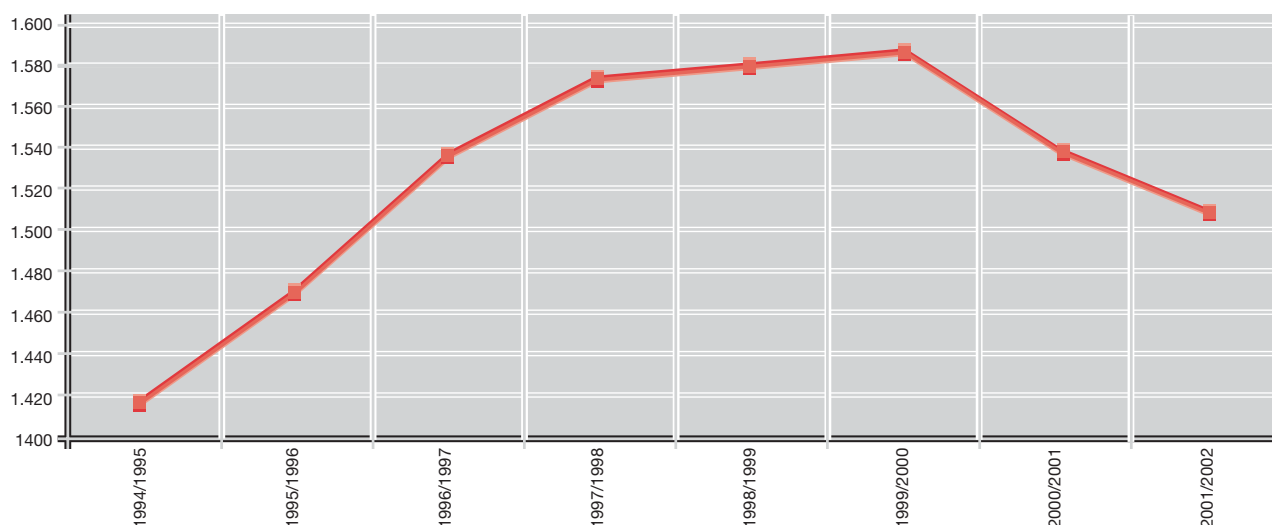
Evolució de l'alumnat matriculat. Cursos 1994/1995 a 2001/2002

Font: INE i elaboració pròpia

	1994/1995	1995/1996	1996/1997	1997/1998	1998/1999	1999/2000	2000/2001	2001/2002
Llicenciatures	808.944	832.977	862.436	872.856	861.651	848.966	808.229	771.353
Arquitectures/ Enginyeries	124.958	133.556	141.731	148.272	153.203	158.510	158.747	160.003
Diplomatures	302.184	315.282	330.209	338.967	349.239	355.326	347.131	347.432
Arquitectures/ Enginyeries tèc.	179.526	189.626	202.033	210.493	216.065	224.253	227.000	229.328
Total	1.415.612	1.471.441	1.536.409	1.570.588	1.580.158	1.587.055	1.541.107	1.508.116

Ensenyament universitari de primer i segon cicle (milers d'alumnes per curs escolar)

Font: INE

En aquest context, el potencial universitari –o l’alumne que havent començat els estudis decideix abandonar-los– es veu temptat a respondre a la forta demanda laboral existent a Balears sense iniciar, en uns casos, o concloure, en altres, el procés de formació universitària. I des del moment en què aquesta formació no és un requisit imprescindible per accedir al mercat de treball en unes condicions més favorables o avantatjoses enfront de l’individu que tria no formar-se, és raonable fer-se plantejaments com ara: quin sentit té retardar l’entrada al món laboral si suposa deixar de tenir uns ingressos en concepte de remuneració salarial (per altra banda, superiors als de la mitjana estatal) en un horitzó temporal relativament proper?; quin sentit té si formar-se suposa una major dependència de la voluntat i/o possibilitat econòmica familiar?; i per què renunciar a la diversió i a l’oci durant els anys de joventut si el cost personal d’invertir en formació superior és elevat i el benefici, en termes econòmics, sembla que pugui acabar essent el mateix quan quin sigui el nivell de formació que s’acabi adquirint?

Sense adonar-se’n, l’individu/alumne està davant la disjuntiva de si la formació universitària (sigui de cicle curt o sigui de cicle llarg) és, en el seu cas, consum o és inversió. O, per què no, si la formació universitària és inversió encara que no prou rendible.

No és descartable que aquest tercer supòsit sigui el que amb més freqüència es doni en economies immerses en un cicle econòmic expansiu i fortament terciaritzades, com pugui ésser la nostra, cosa que explicaria la situació *paradoxal* de Balears (utilitzant la terminologia que el rector de la Universitat, el Sr. Llorenç Huguet, va fer servir en l’article "Indicadors de qualitat a la UIB", publicat a *El Mundo. El Día de Baleares*, el 10 de juny de l’any 2000) quant al fet de tenir la proporció de titulats més baixa d’Espanya i, alhora, els universitaris millor remunerats quan accedeixen al mercat de treball.

És per això que sembla aconsellable trobar les vies escaients per *reconduir* el plantejament de la societat balear quan es troba davant la disjuntiva més formació versus inserció laboral immediata.

Des del punt de vista de qui subscriu aquest document, aquest punt passa inexorablement per aconseguir ampliar l’horitzó temporal de la tècnica d’anàlisi cost-benefici que, inconscientment, aplica l’individu/alumne (o potencial alumne) a l’hora de decidir la seva incorporació o no a un mercat de treball prou prometedor abans de finalitzar (o fins i tot abans d’iniciar) els seus estudis universitaris.

I ampliar aquest horitzó temporal –incentivant la formació i la qualificació professional a mitjà i a llarg termini– és fonamental, tant des d’un punt de vista individual (veient la formació com a inversió i, a més a més, com a inversió rendible), com des d’un punt de vista col·lectiu. Perquè del que no hi ha dubte és que una societat formada és una societat econòmicament desenvolupada, competitiva i amb un nivell de qualitat de vida i benestar més que acceptable.

Així ho entenen també F. Barceinas, J. Oliver Alonso, J. L. Raymond i J. L. Roig, quan a l’estudi *Los rendimientos de la Educación en España* destaquen que: «[...] des d’una òptica purament econòmica, l’educació es configura com una inversió rendible, rendibilitat que opera a pesar de l’absència de previsió de les seves probables externalitats. Entre aquestes, a part de les que tenen un contingut econòmic, com la major capacitat de les societats més educades per crear o imitar noves pautes productives i organitzatives, hi ha els indiscutibles efectes de l’educació sobre la millora en el benestar en general o sobre l’eradicació de la pobresa i de la marginació [...]».

Si es vol incentivar la formació de caràcter superior en un context econòmic i social com el que s’ha definit, és indiscutible el paper que han de fer les diferents administracions i institucions competents en la matèria. Però també és necessària la implicació dels agents socials, les unitats familiars i els mitjans de comunicació en aquesta tasca. En aquest sentit, els intel·lectuals que subscriuen el manifest «A propósito de la enseñanza», impulsat per la Fundació per a la Modernització d’Espanya, sol·liciten més suport dels professors en el repte de millorar l’educació, i destaquen la necessitat de tenir cura de la seva formació inicial i permanent per tal que puguin «mantenir el nivell exigible en la docència, establir un clima positiu d’estudi, atendre la diversitat d’alumnes i adaptar el seu estil d’ensenyament per aconseguir la motivació necessària».

En la mateixa línia es decanten les conclusions del *Proyecto sobre las respuestas institucionales a las expectativas de los estudiantes en constante evolución*, de Peter Coaldrake, publicat per l’OCDE l’any 2002. Igualment, Clemente Ruiz en *El reto de la educación superior en la sociedad del conocimiento* (Mèxic, 1998), destaca la «[...] necessitat d’integrar, encadenar i vincular el mateix procés d’aprenentatge amb altres institucions i sectors socials [...]».

Educació universitària (primer i segon cicle) i mercat de treball. Curs acadèmic 1999/2000

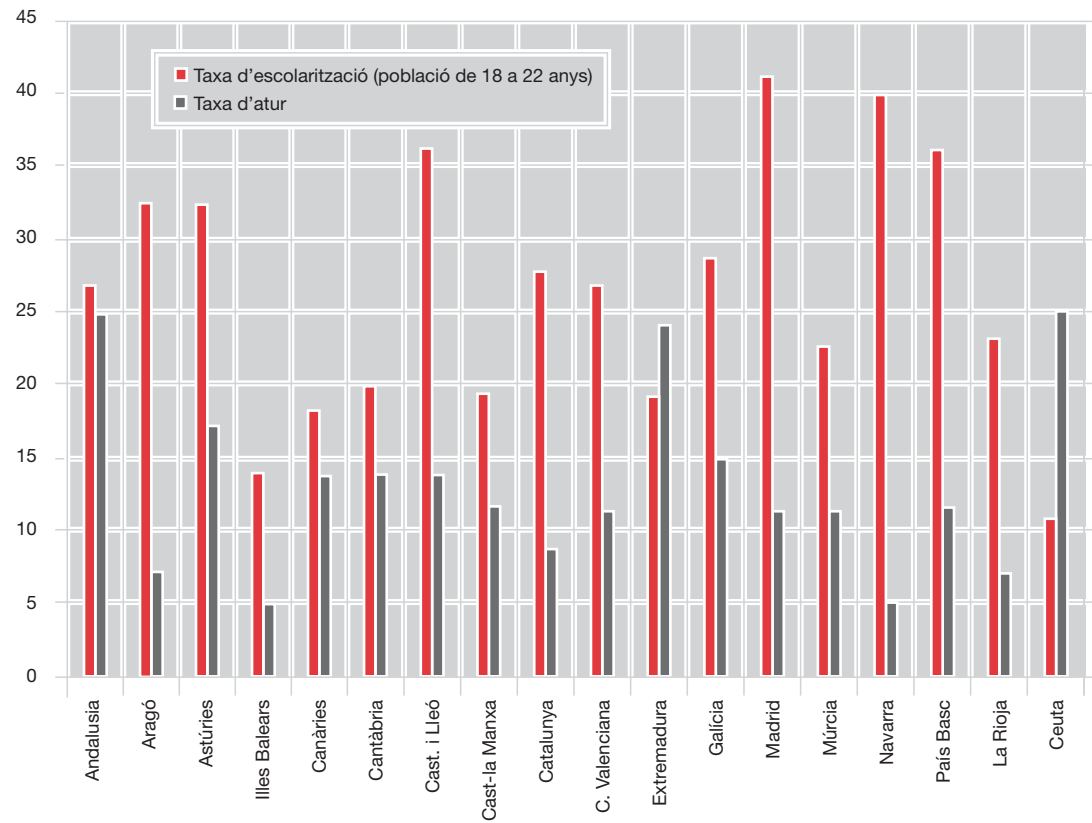
Font: INE

Educació universitària (primer i segon cicle) i mercat de treball. Curs acadèmic 1999/2000					
Font: INE					
Taxa bruta de graduats					
Taxa neta d'escolarització (Entre 18 i 22 anys)	Diplomatures	Licenciatures	Taxa d'atur	Taxa d'activitat	
Andalusia	26,8	13,2	13,8	24,5	49,7
Aragó	32,8	16,1	16,1	7,1	49,5
Astúries	32,8	16,5	14,5	17,3	43,9
Illes Balears	14,2	5,9	5,2	4,7	56,1
Canàries	17,9	8,2	11,3	14,1	54,3
Cantàbria	20,3	9,2	10,5	13,8	45,2
Castella i Lleó	36,2	23,7	19,6	13,7	47,0
Castella-la Manxa	19,5	11,4	5,7	12,3	47,9
Catalunya	27,8	15,2	17,5	8,7	53,0
Comunitat Valenciana	27,4	11,7	15,1	11,5	53,3
Extremadura	19,3	14,7	6,9	24,1	50,1
Galícia	28,6	13,3	15,0	14,5	49,7
Madrid	41,2	13,6	34,3	11,5	53,8
Múrcia	23,2	15,4	13,4	11,6	53,4
Navarra	39,9	22,6	29,2	4,7	50,7
País Basc	36,2	16,2	26,1	12,1	52,2
La Rioja	23,2	19,1	6,8	7,9	49,1
Ceuta	10,7	11,3	n.d.	24,7	54,1
Melilla	12,2	16,4	(inclòs a Ceuta)		
Total	29,4	14,1	18,1	14,0	51,2

Educació universitària i mercat de treball

Font: INE

El paper de l'educador i la importància del discurs seductor

El que és clar (i cada cop són més les veus que s'ajuequen a favor d'aquesta asseveració) és que el paper que juguen els professionals de l'ensenyament és decisiu per *reconduir* la tendència de la societat, en general, i de l'alumne, en particular, quant al fet de considerar l'educació no com a consum sinó com a inversió.

Perquè és important no perdre de vista que l'individu/alumne pot decidir-se a invertir en formació de caràcter superior per molts i variats motius. Potser l'individu acudeixi a la Universitat no solament per rebre una formació que a mitjà termini li permeti introduir-se en el mercat laboral, sinó que ho faci pensant que aquest és el lloc idoni per fomentar les interrelacions amb un col·lectiu amb qui compartir les seves inquietuds, no tan sols professionals sinó també intel·lectuals i culturals.

En aquest cas, l'individu/alumne confereix al personal docent el poder de *modelar-lo* com a futur professional, però també com a futur membre de la societat a què pertany. Així, esperarà que li posin a l'abast no tan sols el coneixement –necessàriament limitat pel factor temps i tanmateix força canviant– de determinades matèries, sinó també que se l'instrueixi per afrontar situacions imprevisibles i per adaptar-s'hi, en un món immers en un procés de canvis constants.

Caldrà, doncs, *modelar* aquest alumne i dotar-lo de prou flexibilitat perquè sigui capaç d'afrontar qualsevol repte que se li plantegi en el futur i en qualsevol àmbit; caldrà *modelar-lo* perquè sigui capaç de prendre iniciatives, d'ésser innovador; caldrà *modelar-lo* perquè si en aquest intent esdevé el fracàs aquest sigui interpretat no com a derrota, sinó com una passa més del procés d'aprenentatge; caldrà *modelar-lo* perquè no es limiti a cercar respostes, sinó que també esdevingui un pensador capaç de qüestionar i de reflexionar; caldrà *modelar-lo* perquè pugui trobar en la formació superior un estadi intermedi per poder accedir a la tasca docent i/o investigadora si així ho desitja.

El *discurs seductor* –com el defineix Rodrigo López Zavala, en el seu article «Valores en la educación universitaria ante la Sociedad del Conocimiento: ética y competitividad»–, la vocació per la docència, la il·lusió per transmetre i compartir uns coneixements, la capacitat de despertar les inquietuds a l'alumne, posar al seu abast les eines necessàries per convertir-lo en un bon professional i en un intel·lectual... són elements que formen part del repte que han d'afrontar els docents, en general, i els educadors universitaris, en particular, per ajudar a la integració de l'alumne en l'anomenada societat del coneixement. Dels alumnes dependrà, en cada cas, valorar, agrair i aprofitar aquesta dedicació del professor com pertoca.

De la teoria del capital humà a la societat del coneixement

La teoria del capital humà fou desenvolupada per Gary Becker (1964) i pel Nobel d'Economia Theodore Schultz (1961) a principis de la dècada dels anys seixanta.

El capital humà es defineix com el conjunt de les capacitats productives que un individu adquireix per l'acumulació de coneixements, siguin de caràcter general o siguin de caràcter específic.

D'entrada, el concepte de *capital* du implícita la idea d'un estoc immaterial imputat a una persona, un estoc que és acumulable i del qual es pot fer ús. Adquirir més o menys capital, invertir més o menys a acumular coneixements és una opció individual, que igual que ocorre amb qualsevol altre tipus d'inversió té com a objectiu augmentar la productivitat i les rendes futures.

Per tant, la teoria del capital humà parteix de la premissa que l'individu maximitza les seves rendes futures optant, si escau, entre formar-se o treballar. Així, en aquest model, l'indicador fonamental són les anomenades *taxes de retorn*, que expressen en quina mesura la despesa en formació acaba convertint-se en benefici futur.

En aquest punt, cal fer un incís, per tal de posar de manifest que, en l'actualitat, l'anàlisi econòmica del capital humà discrepa de la teoria de Schultz-Becker, quant al fet que l'individu no té per què intentar maximitzar només els beneficis futurs, sinó que potser també posi el seu punt de mira en el nombre d'hores que ha de treballar, les condicions en què es desenvoluparà aquest treball, la satisfacció personal que li reportarà, el temps d'oci de què disposarà desenvolupant-lo, etc. És a dir, de quin possible (atès que el futur és incert) nivell de qualitat de vida (entesa segons les conceptualitzacions proposades per Borthwick-Duffy l'any 1992 i ampliades per Felce i Perry l'any 1995) gaudirà en cas de decidir-se per una o altra opció.

Al començament, la teoria del capital humà va trobar molt suport en les economies asiàtiques de nova industrialització (Corea, Taiwan, Singapur...), així com en l'economia del Japó. L'argument bàsic se centrava en el fet que l'escassetat de recursos naturals d'aquestes economies podia ésser i era substituïda per capital humà, la qual cosa permetia el creixement d'aquestes economies a taxes constants.

A partir dels anys setanta, el suport empíric que trobà aquesta argumentació va propiciar l'àmplia difusió de la teoria del capital humà. Es podia demostrar l'existència d'una correlació positiva entre la inversió en formació de l'individu i la percepció futura de rendes. I, per extensió, aquesta asseveració era traslladada a la relació directa entre despesa pública en educació i creixement del producte nacional brut.

Però ben aviat van sortir a la llum aspectes paradoxals per als quals aquesta teoria no tenia resposta. Així, per exemple, s'ha anat constatant que en fases recessives del cicle macroeconòmic tendien a reduir-se els salaris de la població ocupada formada. I al mateix temps aquesta població ocupada formada desplaçava els segments d'ocupats amb menys formació professional i universitària. D'aquesta manera, per exercir les funcions del mateix lloc de feina, es demanava un major nivell de formació, independentment de quins fossin els requisits de formació realment exigibles del lloc de treball concret. Aquest fenomen –conegut com a *inflació educativa o sobreeducació*– posava en entredit la regla general que «a més formació, millors eren les oportunitats econòmiques individuals i col·lectives a què es podia aspirar».

Per altra banda, el setmanari anglès *The Economist* (*World in 2001*) publicà fa aproximadament un any que, encara que els Estats Units gastessin, en termes absoluts, més que qualsevol altre país en concepte d'educació, és un país que enregistra resultats que es poden qualificar de realment pobres en termes de qualitat i competitivitat. Alguns estudiosos de la matèria han utilitzat aquestes conclusions per dubtar de la correlació entre despesa pública en educació i creixement econòmic, en els termes que propugnava la teoria del capital humà de G. S. Becker i T. W. Schultz.

El que és cert és que actualment a l'hora d'avaluar la rellevància de les polítiques educatives –tant en l'àmbit econòmic com en l'àmbit social– la teoria del capital humà és el punt de partida de l'economia de l'educació, però no el d'arribada, ateses les limitacions que presenta per comprendre el fenomen educatiu en la societat actual.

Tot i així, es continuen publicant treballs que confirmen les hipòtesis de la teoria del capital humà. Recentment s'ha publicat «Estimación de la rentabilidad de la inversión en educación universitaria de ciclo largo» (*Estadística Española*, vol. 44, núm. 149, 2002), de Manuel Salas Velasco, que conclou que «els estudis universitaris de cicle llarg són inversions educatives rendibles». Per demostrar-ho, aplica per als càlculs dels rendiments de la inversió en educació la versió revisada de la *metodologia algebraica* proposada per Psacharopoulos (1980). Aquesta metodologia és, al cap i a la fi, una adaptació de la tècnica d'anàlisi cost-benefici, àmpliament utilitzada per avaluar l'eficiència econòmica de les despeses en l'àmbit del sector públic. En la mateixa línia s'orienten els resultats de l'estudi de F. Barceinas, J. Oliver Alonso, J. L. Raymond i J. L. Roig sobre *Los rendimientos de la Educación en España*.

Independentment de les conclusions a què arriben aquests estudis, no es pot negar la importància que té el procés d'acumulació de coneixements en un entorn econòmic i social cada vegada més integrat, més globalitzat i més competitiu. De fet, aconseguir un progrés econòmic sostenible, incrementar la cohesió social i promoure l'equitat depenen, en gran mesura,

del bon funcionament i de la competitivitat del sistema econòmic. Aquesta competitivitat és entesa en termes de productivitat i eficiència en la gestió dels recursos escassos i el nivell de formació dels recursos humans hi juga un paper fonamental.

És per això que gran part de la doctrina que actualment s'ocupa de l'estudi d'aquestes matèries suggereix canviar la terminologia emprada fins ara de *capital humà* per una altra de més adient, que utilitzi nous conceptes, com puguin ésser els de *general intellect*, de *societat del coneixement*, o de *gestió del coneixement*.

La importància que la formació dels recursos humans té en el desenvolupament, la productivitat i la competitivitat del sistema econòmic

Podríem dir que, fins als anys setanta, la clau de la competitivitat d'una empresa es basava en l'experiència, saber com havien esdevingut els fets anteriorment per tal de poder donar una resposta adequada si es tornaven a repetir. En aquest context, els treballadors idonis eren aquells que coneixien millor els procediments dels llocs de treball que ocupaven, és a dir, el que comptaven amb més antiguitat.

Però des de fa més de vint anys, la ciència i la tecnologia han avançat molt i amb molta pressa, i han fet que l'experiència professional hagi entrat en un *període de decadència* com a factor de competitivitat.

Els grans avenços científics i tecnològics són factors determinants de la complexitat que caracteritza l'organització econòmica internacional a l'actualitat. Ja no és possible la competència econòmica a partir d'avantatges comparatius. En una economia globalitzada, on el mercat de referència és el mundial, tot gira entorn dels avantatges competitiu: la qualitat, l'esforç en recerca i desenvolupament, la capacitat d'innovar, la qualitat en l'ensenyament i la formació dels recursos humans, la qualitat de la informació i l'eficiència en la gestió... I de l'adequada combinació d'aquests avantatges competitiu depèn el nivell de productivitat i el creixement econòmic sostenible de qualsevol sistema econòmic.

Si, tal com s'ha esmentat, als anys setanta l'experiència dels treballadors era un *grau* per fer una empresa competitiva, ara com ara, les aptituds i la preparació d'aquests treballadors per adaptar-se a mercats laborals cada cop més dinàmics i als canvis permanents que s'estan produint en el món de la ciència i la tecnologia són puntals fonamentals per garantir la competitivitat.

Així, els treballadors han passat a ésser per a les empreses un capital que genera valor afegit i que, en conseqüència, contribueix a incrementar els seus nivells de productivitat i de competitivitat.

Una formació versàtil i contínua i el domini de diferents eines tecnoprofessionals per afrontar els ràpids canvis en la tecnologia i els coneixements requerits per al

desenvolupament de les funcions dels diferents llocs de treball, es fan imprescindibles tant per al progrés de l'individu, en particular, com per al desenvolupament econòmic de la societat, en general.

Així, i en opinió de López Zavala, els qui sobreviuran als canvis continus que s'estan produint en el món laboral seran aquells que, essent conscients d'aquesta realitat, no perdin de vista *el quadrat màgic* que ens dibuixa Benjamín Coriat a *El taller y el robot* (Siglo XXI, Mèxic, 1996) i que se centra en la importància de la robòtica, l'electrònica, la informàtica i les telecomunicacions.

Assegurar la millora qualitativa de l'educació i la formació i potenciar la investigació científica, el desenvolupament i la innovació són algunes de les estratègies indispensables que qualsevol economia ha de dur a la pràctica si es vol garantir la competitivitat i el creixement sostenible, en un escenari que evoluciona cap a una major obertura dels mercats, una major interdependència entre ells i un major dinamisme, des del moment en què la difusió de les tecnologies de la informació i la comunicació n'accelera i n'unifica el funcionament.

Referències bibliogràfiques

- Martín Román, A.; Valiente García, A. «Decisiones educativas y oferta de trabajo». *Boletín económico del ICE*, núm. 2.738.
- «La formación: un derecho laboral, tecnológico y educativo». Centro Interamericano de Investigación y Documentación sobre Formación Profesional (Cinterfor). Organizació Internacional del Treball (OIT).
- Piñón, F. J. «La Educación como herramienta estratégica». *Boletín*, 45 (abril 1998). Projecte principal d'educació.
- López Zavala, R. «Valores en la Educación Universitaria ante la Sociedad del Conocimiento: ética y competitividad». *Revista Electrónica del Centro de Investigaciones y Servicios Educativos de la Universidad Autónoma de Sinaloa*. Mèxic (1999).
- Coriat, B: *El taller y el robot*. Mèxic: Siglo XXI, 1996.
- Robert, B.; Reich. *El fin del trabajo*. Argentina: Javier Vergara (ed.), 1993.
- «El factor humano en una economía de mercado III. Cómo crear las condiciones para el crecimiento económico y social». Publicació del Programa Integral hacia la Calidad Total, organitzat per la Fundación OSDE.
- *Documento de Política para el Cambio y Desarrollo en la Educación Superior*. UNESCO, 1995.
- Escotet, M. A. «Visión de la Universidad del siglo XXI: dialéctica de la misión universitaria en una era de cambios». *Revista Española de Pedagogía*.
- Espina, A. «La formación técnica postsecundaria y la competitividad de la economía española». *Reix*, núm. 77-78 (1997).
- Castaño Collado, C. «Transformaciones productivas y empleo. Importancia de la formación permanente». *Revista del Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales* (1997).
- Parellada, M. «La formación continuada y el papel de las Universidades: carencias y potencialidades». *Economistas*. Madrid (1997).
- Morales Lozano, J. A. «Formación continuada en la administración universitaria». *Revista Bordón*, núm. 3 (1998).
- Michavilla, F.; Calvo, B. «La Universidad española hoy: propuestas para una política universitaria». *Síntesis*. Madrid (1998).
- Saturnino de la Plaza et al. *Metas y proyectos de la educación superior: una perspectiva internacional*. Publicat pel Banco de Santander i la Fundación Universidad - Empresa, 1999.
- Van der Molen, H. J. «Creación, transmisión y aplicación del conocimiento a través del sistema de educación superior». *Colaboración*.
- Mayer, K. U. *Educación y trabajo en la población mayor*. Institut Max Planck per al Desenvolupament Humà.
- González Nevares, M. C. D. «La educación en el contexto de la integración económica norteamericana». *Revista del Doctorado*. Culiacán, Mèxic: any I, núm. 1 (1997).
- *Más allá del crecimiento económico: educación*. Banc Internacional per a la Reconstrucció i el Desenvolupament, Banc Mundial, 2000.
- Coaldrake, P. *Proyecto sobre las respuestas institucionales a las expectativas de los estudiantes en constante evolución*. Organizació per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE), 2002.
- Salas Velasco, M. «Estimación de la rentabilidad de la inversión en educación universitaria de ciclo

largo». *Estadística Española*, vol. 44, núm. 149 (2002).

- Barceinas, F.; Oliver Alonso, J.; Raymond, J. L.; Roig, J. L. *Los rendimientos de la educación en España*.
- Stiglitz, J. E. *Microeconomía*. Ariel Economía (2001).
- Fernández de Castro, J.; Tugores Ques, J. *Fundamentos de Microeconomía*. McGraw-Hill, 1988.
- Ekelund; Robert, B.; Hébert, J. R.; Robert, F. *Historia de la Teoría Económica y de su Método*. McGraw-Hill, 1992.
- Albi, E.; González - Páramo, J. M.; Zubiri, I. *Economía Pública I-II*. Ariel Economía, 2000.

GOVERN DE LES ILLES BALEARS

Conselleria d'Hisenda i Pressuposts